The
Robert E. Gross
Collection
A Memorial to the Founder
of the
Lockheed Aircraft
Corporation

Business Administration Library
University of California
Los Angeles

9462

bt col.

IOANNIS

MARIANAE

Hiſpani,

E SOCIE. IESV,

DE PONDERIBVS ET menſuris.

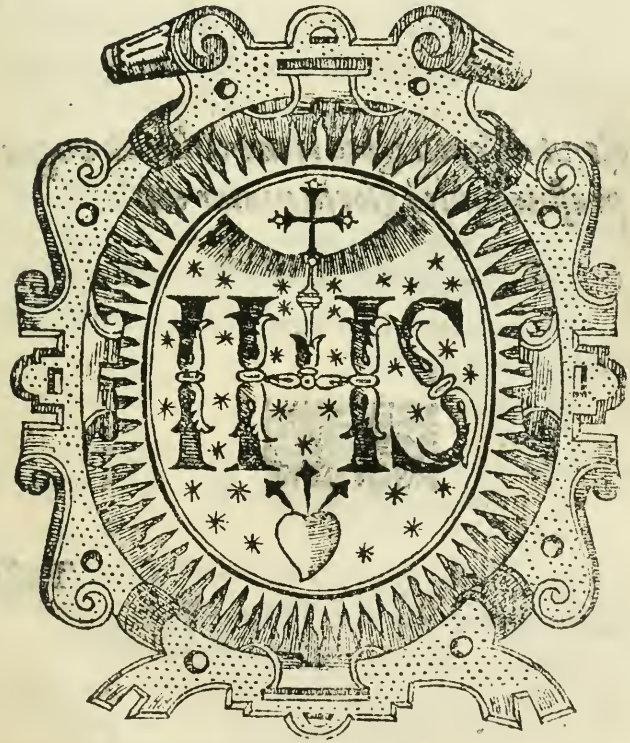

B

Anno 1599

CVM PRIVILEGIO.

Toleti, Apud Thomam Guſmanium.

git vt discat: rigido is me vellicat vngue.
præstas multò gloria maior erit.

Tassa

Tassa.

YO *Miguel de Ondarça çauala escriuano de Camara de su Magestad doy fe, que los señores del Consejo de pedimiento y suplicacion del padre Iuan de Mariana de la Compañia de Iesus, tassaron vn libro intitulado, De ponderibus & mensuris, que con licencia y priuilego de su Magestad se imprimio, a tres mrs el pliego en papel, y al dicho precio y no mas mandaron que se venda: y que antes que se venda ningun libro, se imprima esta tassa en la primera hoja de cada volumen. Y para que dello conste de pedimiento del dicho padre Iuan de Mariana, y mandamiento de los señores del Consejo di la presente en Madrid a 30 dias del mes de Enero de mill y quinientos y nouenta y nueue años.*

Miguel de Ondarça
çauala.

Errata castigata.

Pag. 22. à & Græcis. lege, & à Græcis. 29. quoque versus. l. quoquouersus. 59. septa seu minuta. l. septa. 89. eorum tractationem. l. earũ. ibidem. 3. Reg. ver. 11. l. 3. Reg. 5. ver. 11. 91. significat. Quidã. l. significat, quidã. 110. sextarios. ½ Toletanos. 7. l. sextarios Toletanos. 7. ½.

Summa Regij priuilegij.

PHILIPPI .II. Hiſpaniæ & Indiarum Regis Catholici priuilegio cautum eſt, ne quis hunc librum de Ponderibus & menſuris proximis decem annis, niſi de auctoris voluntate imprimat, aut alibi impreſſum in vniuerſis Caſtellę regnis vendat. Qui ſecus fecerit, ei præter librorum publicationem mulcta pecuniaria indicitur. Vti ex ipſis regijs litteris plenius intelligitur Madriti conceſsis die vigeſimo ſexto Iunij, anno milleſimo quingenteſimo nonageſimo octauo.

CEN-

Censura huius libri regia auctoritate facta ab Antonio Couarruuia Scholastico Toletano, & regio antea Consiliario.

DE Ponderibus & mensuris, & olim, & hoc sæculo doctissimi viri cum cura pertractarunt. quippe ea disputatio ad intelligendos tum sacros, tum prophanos scriptores vtilissima est, & omni antiquitate cognoscenda, & vitæ communis vsibus, mutuoque commercio ciuium inter ipsos, & cum externis maximè necessaria. In eo argumento Ioannes Mariana nouo conatu, magnaque diligentia ita versatur, vt explicata commodius omnia, & exploratiora nobis quidem videantur: ac nostris hominibus, quorum externis scriptoribus nulla cura fuit, magis accommodata: dignusque liber, qui in manus hominum veniat, cui auctoritatis & laudis auctoris nomen vbique gentium, haud dubium conciliabit, quantum erit satis.

Antonius Couarruuias.

Facultas imprimendi.

EGo *Ludouicus Guſmanius Societatis Ieſu Prouincialis in prouincia Toletana, poteſtate mihi facta à Reuerendo admodum patre Claudio Aquauiua Præpoſito generali, facultatem concedo, vt tractatus de ponderibus & menſuris à patre Ioanne Mariana compoſitus, & eiuſdem ſocietatis grauium, doctorumque hominum iudicio approbatus typis mandetur. In quorum fidem has litteras manu noſtra ſubſcriptas, & ſigillo noſtro munitas dedimus Talabricæ. 17. Maij. 1598.*

Ludouicus Guzman.

Lectori

Lectori.

HEbraicos characteres, quibus pondera & mensuras eius gentis exprimeremus, conflare non licuit, ne Græcos quidem formæ congruentis. Sic sunt res nostræ. Quotus quisque eas elegantias curat? Sed si quis tamen hunc libellum recudere librarius aliquando voluerit, eum vt huic maculæ medeatur exoratum, vt rectè & ex ordine faciat monitum volumus, pro Hebraicis litteras Latinas substitutas, quæ maximè cõgruere viprosa sunt. Pro aspirattione Cheth, Ch, pro Caph, aspiratione difficillima Aiim, Ch, pro Qoph, Q, K, pro Sãech, S, haud, C. Cætera quia facilia mittimus, haud ignari tamẽ non satis ijs litteris Hebraicæ linguæ insolentes sonos exprimi. Quid facerem? Proxima reddere satis habui. Id te latere nolebamus. Notis numerorum antiquis vsi non sumus, ne disputationi per se difficili, maiores ex eo tenebras offunderemus.

AD GARSIAM LOAYSAM ARCHIEPISCOPUM Toletanum.

Auctoris præfatio. Cap. 1.

PONDERA Et mensuras suis singula momentis, te auspice & adiutore, Præsul eximie, examinare pergo: arduũ opus, impeditam disputationem atque spinosam. Quid enim difficilius, quàm in veteri spatio, multorum ac magnorum virorum vestigijs trita via, nouas semitas imprimere? Quid magis impeditum, quàm varias & multas scriptorum sententias mente complecti, atque memoria, explicare oratione? Præsertim, cum ex magno numero veterum, atq; recẽtium auctorũ vix duos inuenias inter se consentientes. vetustis gratiã, nouis auctoritatem dare, quantus labor? Iam calculandi, numerisq;

singula persequendi (quod necesse est) quanta molestia, quantaque attentione opus est, ne lapsus contingat? Eo grauior labor existit, quod non vnius gentis mensuras & pondera explicaturi sumus, quod ipsum esset difficile, sed nobilium maximè & antiquissimarum Hebraicæ, Græcæ, & Romanæ. Hebraicę quidem, quoniam diuinis libris explicandis, quorum prima cura erat, nō parum iuuabit, quid Iudæorum Talentum esset, quid Mina, quid Siclus exploratum habere: prętera quid Corus, Ephi, Gomor, Bathus, Hin, Satum, Cabus, ac alias nosse id genus voces Hebraicas: quibus ignoratis, hallucinetur sæpe Theologus, necesse erit. Græca autem & Romana adijcienda putabam, quòd in his linguis passim diuini libri legantur, Græcis sæpe & Romanis mensuris substitutis pro Hebraicis. Simul cognoscendis prophanis auctoribus atque ecclesiasticis aliquid lucis nostra opera afferri posse cogitabam. Rursus cum nostris Hispanicis conferenda vetera, & comparanda sunt, quo cuncta melius intelligantur. Nam omnium gentium mensuras & pondera, seu vetera seu recentia explicare velle, infiniti laboris esset & immensi: neque modus

neque

neque finis disputandi esset, ac ne magnum quidem operæpretium. Sed ad Hebraica tamen, Græca, & Romana vetera fere aliarum gétium reuocari possunt: ab Hispanicis Gallica, Italica, Germanica parum discrepant. Simul confusio ex multitudine & varietate à nobis procuranda erat. Et quoniam multi sæpe nodi incidunt implexi, profiteor quæ explorata sunt, positurum me pro certis: in alijs, si quæ verisimilia sunt, aut ex coniecturis, aut aliorum auctoritate, eorum periculo dixero, satis habeam. fides tantùm auctores appellet. In Hispanicis mensuris & ponderibus, quoniam pro locis sæpè & regionibus varia sunt, Toletana prętuli, propter eius vrbis principatum, & quoniam in ea hoc quidquid est operæ cudebamus, studio speque nostros hos conatus eruditis viris & moderatis probandi, promiscuæ turbæ nullnulla cura, eorum præsertim qui studia vtilitate metiuntur & lucro, magnum sapientiæ nomen barba tenus & pallio velantes, quorum est magnus numerus: ne eorum quidem, qui inepta semel persuasione occupati dimoueri se ab ea non patiuntur, eoq; præiudicio diuersa reprobare,

ac reijcere consueuerunt. A quibus, vt nostra patienter legant aut audiant, momentaque singula argumentorum expendant attentè, si impetrabimus, fortasis efficiemus, vt labore nostro profeciſſe ſe, & lucis aliquid in tãtis tenebris allatũ confiteantur. Si quis obſcurè multa dici accuſabit, is conſideret, quæ numerorum ratione explicãtur, attẽtione opus habere: noſque ſæpe multa repetijſſe ſtudentes perſpicuitati, cuius maior ratio eſt habita, quã orationis ſtyli. faſtidioſi enim ingenij eſt, in his diſputationibus ſermonis elegantiam requirere, atque delicati in re ſeria voluptatem captare. In tuo quidem nomine, humaniſsime Antiſtes, hoc quidquid eſt operis, foras dare conſilium fuit, non patrocinij cauſa, id enim vulgare & ſuperuacaneum: ſed vt obſeruantiæ noſtræ, & ſynceri amoris à primis annis ſuſcepti, accedenteque ætate tuis beneficijs, noſtriſque obſequijs confirmati, monimentũ aliquod extaret. Maioris quoque erit, quod tanto viro dicatur: nã & vilia quamuis dona valde pretioſa videntur, ſi templis & celeſtibus ſint oblata: vitrũ in Pontificio anulo reuinctum pro adamãte accipiatur, pro vero pſeudoſmaragdus. Maior fulgor proximã quæ-

quæque illustrabit etiam minuta. Simul diligentiam excitabo eo iudice ipsa operis nuncupatione vltro delecto, vnde prouocare ad alios non liceat. Supremum enim suæ causæ arbitrum facit, qui elegit ea præsertim dignitate, prudentia, eruditione. sic ex vsura quæstus multiplex existet. De tuis laudibus & meritis pauca dicere indecorum: multa, importuna narratio. Itaque de nobilitate, modestia, sapientiæ studijs, suauissimis moribus, alijsque animi & corporis dotibus, quas natura certè vis maior concessit benigna manu, silentium erit. Illud non prætermittam sæpe verum: quemque fortunæ suæ esse fabrum, suisque singulos moribus fingi, rarò ab indole, rarò ab ingenio rerum euentus discrepare. Nos inepti rerũ æstimatores alienas felicitatis, infelicitatisque causas scilicet perscrutamur. Hoc sanè initio tui Pontificatus Toletani, quod Deo gratum, reip. vniuersæ salutare fore speramus, disputationem hanc de ponderibus & mensuris, quæ post nostros Annales de rebus Hispaniæ non ita pridem euulgatos, fortè his diebus erat in manibus, crasso quamuis filo, tenuique contextu, quasi primitias mittimus, & indicaturam earum

lucubrationum, quæ ſuperiori tempore inſtitutæ de varijs Philoſophiæ & Theologiæ partibus, hactenus in vmbra delituerunt, maiora daturi pares modò votis & voluntati vires contingant.

De aſſe & partibus eius. (*cap.* 2.

QVAEDAM Fundamenta ponenda ſunt, quibus moles vniuerſa diſputationis incumbat. Ac primùm de aſſe & partibus eius dicendum eſt: deinde de pede, ſextario, & vncia Romanis, quoniam ad hæc pleraque alia menſurarum & ponderum nomina reuocanda ſunt atque ex illis examinanda. Romani veteres quoduis ferme totum aſſis nomine nuncuparunt, atque in duodecim partes diuiſerunt, quas vncias libræ ad inſtar dixere. Eius conſuetudinis origo & occaſio fuit, quoniam primis vrbis Romanæ temporibus nummis vtebantur æreis quidem, ſingulis tamen libræ pondere, rudibus primùm & informibus, ſignatis deinde, quod accidit ſexto demum Romanorum Rege.

Rege. Seruius enim Rex primus apud Romanos signauit æs, & quidem nota pecudis, vnde & pecunia dicta est, & quoniam ea vice pecudum in commercijs vtebantur, vti Plutarchus ait in vita Publicolæ. Sic As, quasi æs, dictus est teste Varrone. & cùm libra in duodecim vncias diuideretur à Romanis, factum est vt As etiam diuideretur in easdem, quod manfit imminuto quamuis pondere asis, redactoque primùm ad duas vncias tempore primi belli Punici, qui asses sextantarij dicti sunt, vti Plinius ait libr. 33. cap. 3. Deinde etiam consequentibus temporibus ad vnciam atque semunciam æris redacto asse, manfit tamen vetus consuetudo vt eius partes dicerentur vnciæ. Et quidem initio pristinus valor asi manfit. Deinde (vt fit) valde est imminutus, quando Plinius libr. 15. cap. 1. Appio Claudio, & Lucio Iunio coss. duodenæ, inquit olei libræ asse vendebantur, quod post imminutum assem nunquam contigisse puto, vt tanta olei vilitas esset. Ab ære ad alia traducta voce hæreditatem cęperunt asis nomine significare. Quod in iureconsultorum libris passim occurrit hæredem ex asse vocan-

vocantium, cui integra obuenit hæreditas nullo alio cum eo hærede, hæredem ex triente, aut ex vncia cui tertia pars hæreditatis, aut duodecima (id enim vncia est) testamento legatur. sic iugerum terræ Columella assis nomine intelligens, lib. 5. cap. 1. in duodecim vncias partitur, vnciamque ipsam in sicilicum, sextulam, scripulum, & semiscripulum, non secus, ac si de ponderibus ageret. Præterea pedem Architecti mensoresque cũ sedecim digitos contineat, in duodecim vncias, hoc est, pollices diuiserunt. continet enim pollex digitum vnum ex communibus cum triente. Inde Bessales laterculos dixit Vitruuius lib 7. cap 1. qui vnciarum octo, siue pollicum essent. sic quatuor digitos, siue palmum, vt est in editione vulgata. 2. para. 4°. ver. 5. illis verbis. Porrò vastitas eius habebat mensuram palmi (loquitur de mari æneo) idé interpres. 3. reg. 7. ver. 26. tres vncias dixit. Grositudo autem luteris trium vnciarum erat. vtrumque rectè, cum palmus, id est quatuor digiti, tribus pollicibus, siue tribus vncijs pedis æquales sint. Demum sextarius assis etiã nomine significatur a veteribus, & cũ duodecim cyathos caperet, cyathi ipsi vnciæ sexta-

ſextarij vocabantur . ſic in Martiali calices ſextantes, hoc eſt, duorum cyathorum, quadrantes trium, trientes quatuor, deunces vndecim cyathorum calices legimus. Præter hæc aſsis nomine ſignifer, dies, hora, vſura centeſima intelliguntur, multaque alia ſuarum partium comparatione. Sunt autem aſsis partes, vncia nimirum duodecima pars. Sextans hoc eſt vncię duę. Quadrans, id eſt tres vnciæ. Vndè Teruntius à tribus vncijs deducta voce, quarta pars aſsis ſiue quadrãs dicitur. Quatrin Italis à quadrante factus videtur: olimq; centum quadrantes pro ſportula loco cœnæ rectæ dabãtur, merces ſalutationum, Budęus de aſſe, lib. 5. Martialis: Dat Baiana mihi quadrantes ſportula centum. Triens, hoc eſt, quatuor vnciæ, tertia aſsis pars. Quincunx, quinque vnciæ. Semis ſex vnciæ aſsis dimidium. Septunx ſeptem vncię. Bes duo trientes aſsis, id eſt octo vncię. Dodrans, tres quadrantes aſsis, id eſt, nouem vncię. Dextans decẽ vnciæ. Deunx vndecim vnciæ. Sũt & vnciæ partes, nimirum ſemũcia pars aſsis vigeſima quarta, ſicilicus quarta vnciæ pars, aſsis quadrageſima octaua, duella tertia pars vnciæ, ſextula ſexta vnciæ pars

asis septuagesima secunda. Sed & multiplicato asse alia nomina ponderum constabant. dicitur enim ab asse, tressis, quadrasis, nonusis, decusis, centusis pro tribus, quatuor, nouem, decem, & centum asibus. vel alio modo ab asse assarium dicitur eadem assis significatione & pondere, vel vt alij volunt dimidium asis assarium dicitur. Et cum libra seu as pondo etiam diceretur, ab ea voce factus dupondius continet duos asses. Sestertius genere masculino duos asses cum dimidio, dictus quasi semistertius, sic ait Volusius Metianus de asse, additque in legibus duodecim tabularum duos pedes & semis vocari pedem sestertium, sic locum legito. Sestertius autem nummus erat ex argento, quemadmodum maiores monetæ. Præterea nummus absolutè positus sestertius idem est Budęus de asse libr. 3. Quinarius seu Victoriatus, quinque asium valore, denarius decem, vnde & nomina manarunt. Erat & libella vnius quidem asis valore sed ex argento: nam asses semper ex ære cudebantur, valebantque singuli quantum quatuor nostri marauedini, quos latinè liceat quadrantes, aut teruntios dicere. Marci. 12. ver.

ver. 42. vidua offert minuta duo, quod est quadrans, nempe illa minuta valebant quantum octaua pars asis vti blanca nostra : dicebanturque minuta non vt minuta Græcorum medicorum, quæ sunt pondera minima omnium, sed quoniam minor illa moneta non signabatur. Porro Denarius valebat quantum quadraginta quadrantes. Sestertius genere masculino quantum decem: sed si sestertium dicas neutro genere mille sestertios intelligere debes, hoc est, decem millia quadrantes, nimirum quantum viginti quinque aurei nummi nostrates, quos coronas seu coronatos dicimus, singuli valore quadringentorum quadrantum seu marauedinorum, quo valore hoc quidem tempore æstimantur. Nam si sestertium cum ducatis nostratibus velimus comparare, quorum singuli continent marauedinos .375. sestertium vnum continebit ducatos viginti sex, præterea marauedinos .250. præcise. Quo loco oportet explicare formam numerandi qua veteres Romani vtebantur, tum alijs rebus numerandis, tum præsertim pecuniæ quamuis summam ad sestertia fere referentes, &

quemadmodum Græci non vltra decẽ millia progrediebantur, hoc eſt myriada: ſed eius numeri repetitione maiores ſummas explicabant, vt cùm centum myriades dicunt, nempe decies centum millia, aut mille millia. χιλίαδα χιλιάδων. qua etiam loquendi forma vtebantur Græci: ita Romani non vltra centum millia procedebãt. Sed eius numeri repetitione maiores ſummas numerabant, vti Budæus docet libr. 4. de aſſe ex Plinio, lib. 33. cap. 10. Ergo aut per ſeſtertios numerabant, qui abſoluta etiam appellatione nummi erant, aut per ſeſtertia, aut per alia, vt aureos, paſſus, pedes, de quibus omnibus dicendum eſt. Per ſeſtertios quidem dicentes. quadraginta ſeſtertij aut nummi, nẽpe quadringenti quadrantes, quantum aureus nummus. Quadringenti ſeſtertij aut nummi, quantum decẽ aurei. Cùm ad mille ſeſtertios perueniebatur, relicto ſeſtertio maſculini generis tranſibatur compendij cauſa ad ſeſtertiũ neutro genere, quod mille ſeſtertios continebat. Quomodo cùm numerabant, rurſus id dupliciter faciebant: aut per nomina, vt ſi dicas decem ſeſtertia, nimirum aurei noſtrates. 250. aut centum ſeſtertia, hoc eſt quantũ aurei

aurei nostrates.2500. Lampridius de Helioga balo, Nunquam, ait, minuscentum H-S cœnauit, hoc est argenti libris triginta. legendū pro triginta trecētis: trecentæ enim libræ argenti valent quātum aurei.2500. Sic quadringenta sestertia, nimirum quantum decem aureorum millia, qui erat census equestris sub Iulio Cæsare. quemadmodum ea summa duplicata erat census senatorius. Erant & mille sestertia quantum mille millia sestertij, viginti quinque millia nostrorum aureorum. Licet & per aduerbia dicere bis cētum, tercentum sestertia, aut biscentena, quatercentena, decies centena sestertia hoc est mille. Supra mille sestertia non amplius nominibus, sed aduerbijs vtebantur Romani, summa sestertiorum centuplicata hoc modo dicentes: decies sestertium, id est, decies centū sestertia sine mille sestertia, vtroq; enim modo latinè dicas, semperque aduerbia iuncta sestertijs centuriam subintellectam secum afferunt: perindè enim est decies sestertium, ac si dicas decies centena sestertia: & quod amplius est ipsa vox sestertium aliquando non exprimitur, idemque significare solet decies absolutè positum aut centies quod decies

centena seſtertia, centies centena seſtertia. Ergo decies seſtertium continet quantum viginti quinque millia aureorum. atque ex eo caſtiganda eſt epiſtola Plinij ad Caluiſium lib. quinto, & pro ſedecies ſeſtertium, nimirum quadraginta aureorum millibus, legendum, decies ſeſtertium: cum quadringenta millia (quę decem aureorum millia valent) idem dicat paulo amplius tertiam partem ſuperioris ſummæ eſſe. Verùm ad alia pergamus Duodecies ſeſtertium, hoc eſt duodecies centena ſeſtertia, hoc eſt ſeſtertia mille ducenta, quantum triginta millia aureorum. qui erat cenſus ſenatorius ſub Auguſto. Vicies ſeſtertium duo millia ſeſtertia aurei quinquaginmillia, quanti æſtimata eſt area domus Ciceronis ad Atticum libr. 4. Septuagies ſeſtertio apud Tacitum lib. 20. efficit centum ſeptuaginta quinq; millia aureorum. Centies ſeſtertiũ, hoc eſt, centies centum ſeſtertia, quanti ęſtimatus eſt vnio Cleopatræ, auctore Plinio lib. 9. capite. 35. nempe aureis noſtratibus 250000. Quadringenties ſeſtertium, hoc eſt quadringenties centena ſeſtertia quanti apud eundem libr. 9. cap. 35. fuit ornatus Lolliæ. Sexcenties ſeſtertium libr. 15. & .20. Taciti aureo-

aureorum millio cum dimidio. Tum libr. 5. eiusdem Taciti dispositio per mensas millies sestertio, hoc est duobus millionibus aureorum cum dimidio. Seneca termillies sestertium quadriennio quæsisse ferebatur apud Tacitum libr. 13. & de oratoribus ait Eprium Marcellum seu Crispium Vibium possidere tantundem, nempe septem milliones cum dimidio. Vitellius Imperator vti idem Tacitus ait lib. 18. pauciſsimis mensibus interuertisse creditur nouies millies sestertium, nimirum viginti quatuor milliones cum dimidio. Vicies septies millies sestertium, quantum pecuniæ Tiberius corrasit & reliquit, vti Suetonius ait in Caligula capite. 37. hoc est sexcenties septuagies quinquies centena millia aureorum, vel vt nostro more loquamur milliones sexaginta septem & semissem, ingens summa & vix fidem factura, præsertim cùm idem Suetonius affirmet, tum loco eo, tum in vita Neronis cap. 30. ingentes eas opes à Tiberio relictas breui spatio atque adeo non toto vertente anno consumptas a Caio Caligula & effusas fuisse. Plutarchus in vita Pompei post victum Mithridatem ait tributa Romana cre-

creuisse ad octuagies quinquies decies centena millia,(nimirum decies centena millia, seu decies sestertium, seu viginti quinque aureorum millia debent octuagies quinquies sumi)duos aureorum milliones,centum præterea & viginti quinque millia aureos. Augustus apud Suetonium moriens legauit populo Romano quadringenties, tribubus tricies quinquies sestertium. nempe populo legauit decies centena aureorũ millia millionẽ vnum, tribubus octoginta septem millia & quingentos aureos, certè cuique tribui centena sestertia aureos.2500. erant enim tribus 35. Plinius lib.12. cap.18. millies centena millia sestertium omnibus annis India & Seres, peninsulaque illa imperio nostro adimunt, nempe propter vniones & alia quæ ornandis mulieribus inde aduehebantur. Si locus non est corruptus,credo perinde esse millies centena millia,ac si diceret tantum millies. nam aduerbia secum centena afferunt & sestertia singula millẽ sestertios valebant. vnde millenarium numerum in se includunt. Alioqui summa illa ad duo millia quingentos aureorum milliones excresceret: quantũ pecuniæ in toto Romano imperio non erat. Ita in his modis

modis numerandi per aduerbia, centum siue centena subintelligi debent, quæ vox compendij causa desideratur. Quod non tantùm contingit cùm pecuniæ summam per sestertia vt monstratum est, sed etiam cùm aut eandem alio modo, aut alia quæcunque numeramus. Vt si dicas decies millia aureorum, perinde est ac si dicas decies centena millia aureorum, centies millia passuum, id est centies centena millia. alioqui per nomina dicendum esset, decem millia aureorum, aut centum millia passuũ, si id tantùm significare velimus. sic quod diximus proximè, septuagies quinquies centena millia aureorum, eadem significatione dici potuit septuagies septies quinquies millia aureorum. & in Plinio sæpe millia passuum aut stadia eadem ratione debent intelligi. vti idem Budæus explicat l. 4. vti cùm ait Plin. lib. 2. cap. 108. latitudo autem terræ à meridiano situ ad septentrionem dimidio fere minor colligitur, quinquies quater millia sexaginta duo, (sic Budęus & Hermolaus legerunt) intelligi debet vt perinde sit, ac si diceret: quinquagies quatercentena sexaginta duo millia, vti Martianus de re eadem agens explicat, hodieque in Plinij codi-

cibus ea lectio est, fortasse ex Martiano sumpta. Quæ quidem summa perinde valet ac si dicas, nouẽ milliones septingenta quadraginta octo millia passuum: qui passuum numerus efficit, milliarium nouem millia septingenta quadraginta octo millia. Atque cùm multis exemplis illustrari hæc obseruatio possit, pauca attigisse satis habui: vnde colligitur illud Apoc. 9. ver. 16. & numerus equestris exercitꝰ vicies millies dena millia δύο μυριάδες μυριάδων ex Græca forma loquendi dictum fuisse, cùm ex Romana veteri dici ab interprete potuisset, bis millies cẽtena millia. Iam enim dictum est Græcos decem millibus replicatis maiores summas efferre, Romanos veteres centum millibus. Ad extremũ scire oportet, centum æris aut mille æris, centũ aut mille asses significare in veterum libris: adijcitur aliquando æris grauis propter asses libræ pondere percussos, qui graues, eorum, qui postea percusi sunt imminuto pondere, cõparatione dicebantur. Aliquando etiam vox æris supprimitur, vt Liuius lib. 39. dixit: Senatus Fuluio quantum vellet impendere, (supple in ludis) permisit, dum ne summam octingentorum millium excederet.

nempe

nempe octoginta millia asses, qui efficiunt ad nostram rationem aureos octo mille. acceperat autem à ciuitatibus ad eos ludos, vt ibidem dicitur, centum auri pondo. qui valebãt aureos nostros. 9600. Addo & à Boetio de Arithmetica numerum cubum à radice vocari. Sic .8. binionem .27. ternionem .64. quaternionem vocat. qua analogia quis contendat mille millia non omnino barbarè dici posse millionem, vti contendit Nebrissensis repetitione. 8. tametsi mille eius numeri radix quadrata est, non cubica: in quo ille erra uit vir alioqui eruditus diligentia maxima.

De vncia & libra Romanis. Cap. 3.

NCIAE, Et libræ ponderà Romanis Græci acceperunt, quemadmodum & nomina ipsa. Græci enim mina vtebantur, & drachma. mina centum drachmas continet, cũ libra Romana esset tantũ drachmarũ nonaginta sex, vnciarũ duodecim. drachma octaua pars vnciæ erat nõ tantũ in cæteris mercimonijs, sed etiã medicorũ vsu. sic enim Dios.

de menſu. & ponder. cap.1. ait: vncia habet drachmas octo, ſcripulos.24. cum quo conſentit Galen. lib.6. de compoſitione medicamentorum ſecundum genera. Erant præterea vnciæ & libræ non modo ponderales ſed etiam menſurales tum Romanis tũ Græcis: quod inter nos hodie etiá vſurpatur, præſertim inter medicos. Id conſtat ex Colume. lib.12. cap.21. cùm de muſti conditura agens duabus vncijs inijci mandat ſemunciam ſalis benè plenam: & ex Galeno lib.6. de compoſit. medica. per genera cap.18. his verbis: Ego ſanè olei libram Romæ vocatam, quam per inciſuris diſtincta cornua metiuntur, ponderaui quandoque diſcere cupiens quantum grauitatis pondus contineret: inueni duodecim olei menſurales, decem vncijs ponderum æquales. De menſuralibus vncia, & libra hoc loco non diſputamus, ſed de ponderalibus, quas Hebræis, Græcis & Romanis veteribus vnius ponderis fuiſſe magis creditur à doctis viris quia contrarium non probatur, quàm ſit certo argumento firmum. Sed & coniecturæ ſuppetunt, neque validę, neque prorſus reijciendę, Græcos, quæ à Romanis acceperant eodem pondere retinuiſſe, veriſimile eſſe:

Siclum

Siclum Hebraicum semunciæ pondere non vulgaris sed Atticæ visum, quam vnciam putant minorem aliquanto vulgari nostra esse, æqualem Romanę veteri. Quantum autem Romana seu Attica vncia minor sit nostra nō conuenit inter auctores: quidam veterem Romanam vnciam libramque conuenire putant, pareſque esse ponderibus medicis, quibus medicamentis conficiendis vulgò vti cō sueuerunt: quæ haud dubium minora sunt parte quintadecima alijs communibus ponderibus. Ita vncia medicorum drachmas septem & semissem continet, libra vndecim vncias & drachmas communes duas. Alij putant Romanam libram vnciamque veterem minores esse nostris parte amplius vigesima: sic vt antiqua libra Romana contineat vncias vndecim nostras, scripulos decē, nostra maior sit Romana scripulis quatuordecim. vncia antiqua septem drachmas contineat, scripulum vnū grana viginti, minor nostra vncia vulgari scripulo vno, granis quatuor. Sed quę tāta asseueratione dicūtur, nescio an confirmari satis possint. nā ex pōdere denariorū Romanorū leue argumentū ducitur; cū vsu & antiquitate sint detriti, neque eiusdem ponderis sem-

per fuerint, Plinius enim lib.33.cap.9.ſeptem denarios vnciæ tribuit, nimirum libræ.84. quod ſequitur Celſus lib.5.cap.17. at Galen. de cõpoſit. medicam. ſecundũ genera, lib.5. cap.6.octo denarios vnciæ tribuit, nã ſeptem vncias & ſemiſsẽ ſexaginta denarios eſſe ait. neq; Plin. ſibi cõſtat cũ lib.21.cap.34.denariũ dicat drachmæ pondere eſſe. Quòd ſi nouo argumento, quo alij vtuntur, vetera pondera afferas quæ paſsim inueniuntur libræ, ſemiſsis, quadrãtis, ſextantis e lapide aut ex ære noſtris minora: reſpondebo, neque ipſa paria inueniri, vt ipſimet qui inuenerunt, confitentur: neque mirum eſt diuturnitate temporis aut detrita eſſe aut imminuta rubigine, vt certi nihil ex ijs conſtitui poſsit. Ac credam potius vetera pondera cum noſtris vulgaribus conuenire, quemadmodum cum Romanis Græca, & Hebraica conſentire dant, magis quia diuerſum probari nõ poteſt, quã certo aliquo argumento, nã & vulgares à Romanis ſicut à & Græcis Romana ſunt accepta, neq; eſt veriſimile omnes hodie nationes fere in eadem pondera conſpiraſſe, niſi ea à Romanis antiquis imperij temporibns accepiſſent. Præterea eam rationem facillimam fore cogita-

gitabam pondera & mensuras inter se comparandi, si vnciam demus non diuersi ponderis antiquis temporibus & nostris fuisse. Tametsi diuersam etiam ratione consectabimur ponderibus & mensuris diuersarum gẽtium exæquandis, præsertim eorum, qui vetera pondera Romanorum nostris medicis paria esse contendunt, ne laborem & molestiam calculandi & numerorum minutias subterfugisse nos a liquis iure accusare possit. Præsertim cùm vulgaria medicorum pondera cum antiquis & cum alijs ponderibus vulgaribus comparare constituerim. Atque de vncia & libra Romana hactenus: ad sextarium progrediamur.

De sextario Romano. Cap. 4.

EXTARII Non vnum pondus, neque vna mensura fuit, sed multiplex: nã præter vulgarẽ Azũbris quadrantẽ, quẽ in hac diputatione sextarium Toletanum vocabimus, erat Hebraicus sextarius, Atticus atq; Romanus. Sed de alijs alio loco copiosius explicabitur.

nunc

nunc de sextario Romano dicendum est, quoniam ex eo cognitio aliarum omnium mensurarum pendet, cùm Hebraicus sextarius duas tertias Romani contineat, vti postmodũ demonstrabitur apertè, Atticus tres quartas eiusdem. & si recipitur vncias Romanas veteres pares nostris communibus esse, Toletanus sextarius quatuor omnino quintas Romani sextarij continebit. Prętera amphora Romana capit sextarios Romanos, quadraginta octo, vrna viginti quatuor sextarios, modius Italicus sextarios sedecim. Sic ex cognitione sextarij Romani aliarum mensurarum cognitio pendet, & cum ea est implicata. Facillima ratio inuestigandi quantum caperet is sextarius, ex pondere sumenda est eius, in vino aut aqua. parum enim hi duo liquores discrepant. nam oleum nona parte leuius est aqua, decemque vncię aquæ nouem vncijs in oleo respondent. mel autem semisse grauius est aqua. Sic viginti vncijs in aqua triginta in melle respondent. Hoc est, si vas aqua repletum pendet vncias viginti, idem repletum oleo pendebit vncias decem & octo, idem repletũ melle pendebit vncias triginta. Ergo de sextarij Romani pondere auctores

non

non conueniunt. Hesichius vncias viginti quatuor illi tribuit, quod sequitur Budæus, & eius auctoritate alij recentiores. Isidorus huic sententiæ fauet cum libr. 16. cap. 25. Hemina inquit, appendit libram vnam, quæ geminata sextarium facit. & rursus modio attribuit sextarios viginti duos, libras quatuor & quadraginta. Non pauci decem & octo vncias sextarium Romanum pendere in aqua affirmant, quod dixit Galen. de ponder. & mens. sic enim ait: alij dicunt sextarium habere pōdus libræ & semissis. & rursus, Trybliū, (quod est dimidium sextarij) habet vncias nouem. Verum hoc in oleo intelligi sequentia declarant, sicut & Dioscor. de pōder. & mensur. tribuens sextario aquæ vncias decem & octo vitiatus est, vt Græci codices declarant non de aqua sed de oleo agere, neque aquæ pondus à vini sei ungere, quod latini codices quidam corruptè habent. Peritiores tamen sextarium Romanum in aqua aut vino pendere vncias viginti malunt. Hermolaus Barbarus, Leonardus Portius, alij omnes permoti tum aliorum antiquorum auctoritate, tum Fannij, cùm ait. Nam libræ, vt memorāt, bessem sextarius addit: Seu puros pēdas latices,

seu donaLyæi. Addunt semissem librę labentis oliui, Selibramq; ferunt mellis supereſſe bilibri. Vides sextario in aqua aut vino tribui pondus vnciarum viginti, in oleo. 18. in melle triginta. Quod sequitur etiam libellus Galeno attributus de pond. & mens. Hæc nobis sententia quæ media est, duabus alijs præferenda videbatur: præsertim cùm antiquorum dicta facile explicari possint. nempe qui sextario vncias viginti quatuor dederunt, ijde mensuralibus locuti sunt, vti ex Galeno attulimus lib. 6. de compoſit. medica. per genera. c. 8. duodecim vncias mensurales decẽ vnciarum pondus habere. quod ab eo in oleo dictũ, Oribasius ex Adamantij sententia dixit: sextarium Italicum vini quidem mensura vncias viginti quatuor pondere, libram nostrã ac vncias octo habere. Qui vero decem & octo vncias sextario dederunt, aut in oleo explicandi sunt, aut non de sextario Romano locuti sunt, sed de sextario Attico (sic nos interpretabamur) qui vncias quidem mensurales. 18. continet, nimirum pondus vnciarum omnino. 15. sic enim Galenus ait eodem opere libr. 5. cap. 6. Atticam Heminam nouẽ Italicas vncias conficere: additq;

pen-

pendunt enim .9. Italicę vnciæ, quas in cornibus insectis metiuntur, septem vncias ponderales & semissem: quod de oleo etiam dictũ placet ad vinum aut aquam traduci. Quo loco apertè perspicitur errasse quicũq; sextario Attico dãt pondus vnciarum octodecim, Romano vncias viginti mensurales non põderales, quod facit Georgi. Agricola lib. 1. errasse alios qui sextariũ Romanum Toletano parẽ faciunt, cùm huius pondus in vino aut aqua esse vnciarum modò sedecim minime dubiũ sit. Quod si Romanas vncias veteres pares cõmunibus nostris esse recipitur, sextarius Romanus comparabitur cum nostro proportione sexquiquarta, seu quod idẽ est, Toletanus, quatuor quintas Romani sextarij cõtinebit. Si autem veteres vncias malumus medicis vncijs nostræ ætatis pares esse. viginti vnciæ veteres ex nostris communibus continebunt vncias. $18.\frac{3}{4}$. hoc est vncias octodecim octauas seu drachmas sex: quæ faciunt adarames nostros duodecim. Comparabitur que hac ratione sextarius Romanus cum Toletano proportione quę est .75. ad .64. vt constat vtriusque sextarij vncijs in suas quartas partes diuisis. nempe proportio

erit ferme ſeſquiſexta. Quæ omnia intelligentia comprehendenda & memoriæ commendanda putabam, magnam enim lucem vniuerſæ diſputationi afferre poterunt. Vitruuius lib. 7. cap. 8. ſextarium argenti viui pondo ait eſſe viginti quinque. Nos facto periculo inuenimus ponderare libras viginti tres, vncias decem, octauas ſeu drachmas ſeptem . fortaſsis argentum viuum illud non erat vſquequaque defecatum : ſed ex quo certè perſpicitur, neque Romana pondera minora eſſe noſtris, neq; ſextarium Romanum continere vncias ponderales octodecim, longè enim ratio Vitruuij à noſtro experimento aberraſſet.

De pede Romano. Cap. 5.

MENSVRA Pedis Romani ſi certa ratione eſſet explorata, magna nos moleſtia cæteris conſtituendis liberaſſet: ac præſertim quantus eſſet ſextarius Romanus definire in prõptu eſſet: atque ex eo quid de vncia & ponderibus Romanis ſentiendum eſſet, vna opera

opera constitueretur. Pendit enim sextarius Romanus viginti vncias Romanas præcisè, idemque est amphoræ Romanæ pars omnino quadragesima octaua. Amphora autē Romana pedis Romani mensuram quoquo versus habet, vnde & à forma quadratoq; pede, quadrantal dicitur. Sic enim Festus ait: Quadrantal vocabāt antiqui: quam ex Græco amphoram dicunt, quod vas pedis quadrati octo & quadraginta capit sextarios. Idem Fannius alijque omnes tradunt quasi rem minimè dubiam. sic ex pede Romano iusto confecta amphora, de sextarij mensura & pondere iudicare facile erat, ea diuisa in octo & quadraginta æquas partes. Video tamen de pede Romano disceptationem esse, neque inter se eruditos conuenire. Tres enim pedis formas mensuraſque afferunt, minimam, mediocrem, maximā ita inter se comparatas, vt maxima mediocrem superet ferme sicilico, id est parte pedis mediocris quadragesima octaua, pes mediocris minimum superet sextula plus minus, hoc est, parte pedis minoris septuagesima quinta. Sic pes maximus minimum superat duella, hoc est minimi parte trigesima sexta. Maximum pedem pro vero, superiori

ſęculo eruditi habebant. & Philander in Vitruuium lib. 3. cap. 3. ex columna Porphiretica deprehendiſſe ſe Romæ ait. meminit eius columnæ etiam Marlianus de antiquitatibus vrbis Romæ. mediocrem Leonardus Portius primus pro vero tradidit ex marmorea baſſe ſepulcri CN. Coſſutij ſculptoris, quę cùm in hortis Angeli Colotij Romæ eſſet, Colotianus pes vulgò vocatur. quę ſententia & menſura magno eruditorum plauſu ſuperioribus annis celebrata eſt. minimum pedem Pętus inuexit de pond. & menſ. libr. 1. ex tribus pedibus æreis, quos ſe Romæ vidiſſe affirmat, ſumpta occaſione nouandi. Verum nos cùm ſextarium ſciamus, quod & ille fatetur lib. 3. viginti vncias pendere in vino aut aqua, ſiue æquales noſtris vncijs ſint, ſiue minores parte quintadecima, vti ſuperius eſt dictum: amphoram ex illo pede Romano ſextarios. 48. eius ponderis non capere manifeſtè deprehendimus. Congius. 8. pars eſt amphoræ Romanæ capiens ſex omnino Romanos ſextarios, fitque ex ſemiſſe pedis Romani quoquo verſus. Factis ergo duobus congijs altero ad menſuram ſemipedis Colotiani, altero ad ſemipedis Porphiretici modum

dum, Congium priorem capere animaduerti septem sextarios Toletanos. (singuli pendunt vncias sedecim) qui efficiunt addita tantùm parte .32. vnius Toletani sextarij, sex Romanos vnciarum decem & octo, drachmarum seu octauarum sex, quod est iustum sextarij Romani pondus, si vncię veteres sunt pares nostris medicis. Congij octo, quos capit amphora, quorum singuli continent septem Toletanos sextarios & partem præterea.32. (quæ vix potest ob exiguitatem obseruari) efficient sextarios Toletanos .56. & $\frac{1}{4}$. qui subducta ratione efficiunt sextarios Romanos .48. quorum singuli viginti vncias medicas contineant, communes vncias.18. $\frac{3}{4}$. seu quod idem est vncias octodecim, octauas seu drachmas sex. Congius alter & maior capiebat septem Toletanos sextarios & semissem. sic vt amphora sexaginta sextarios Toletanos caperet, nimirum quadraginta octo Romanos singulos vnciarum communium viginti. Nam vt sextarius Romanus huius pōderis comparatur cū Toletano proportione sexquiquarta, ita numerus.60. excedit numerum .48. eadem proportione, quocirca minimi pedis Romani

effigiem eius excludimus, quasi nothi pedis, certe posterioris temporis, cùm Congius ex eius semisse factus sex sextarios Romanos prioris aut posterioris ponderis nõ capiat, ne amphora quidem ex integro pede facta quadraginta octo sextarios id genus. mirorque Pætum diuersum se obseruasse facta amphora ex suo pede affirmare. Sed nimirum in lubrica obseruatione decipi facile fuit, & suis opinionibus semel susceptis fauet animus. Et ne quis accuset mensuras pedum in charta ex pressas minores quam in typis esse, propterea quod charta humore extenditur, ariditate contrahitur: is sciat ne id quidem in nostris obseruationibus fuisse prętermissum: sed triũ pedũ modũ vt typis æreis responderent, & ipsis prototypis ex lapide, aut ex ære made facta charta sumpsisse, ea mensura quam hoc loco exprimam, vt studiosorum conatus hac etiam parte iuuentur. si prius addidero, nobis ex tribus pedibus maximum legitimum videri: qui expeditissimam rationem præbet pondera & mensuras comparandi inter se, credamque duos alios minores iusto esse. Sed ex pede Colotiano atque amphora ad eam mensuram extructa factum puto, vt recentiores

res in eam sententiam abierint (cuius vestigium in paulo antiquioribus non inuenio) vncias Romanas veteres minores nostris communibus esse.

Tres semipedes Romanos non eadem mensura adjcimus, Porphireticum, Colotianum, & Pæti: quorum ex parte vna quatuor digiti, ex altera tres pollices designantur. Continet enim pes digitos sedecim, pollices, seu mauis, vncias duodecim.

)(:)(

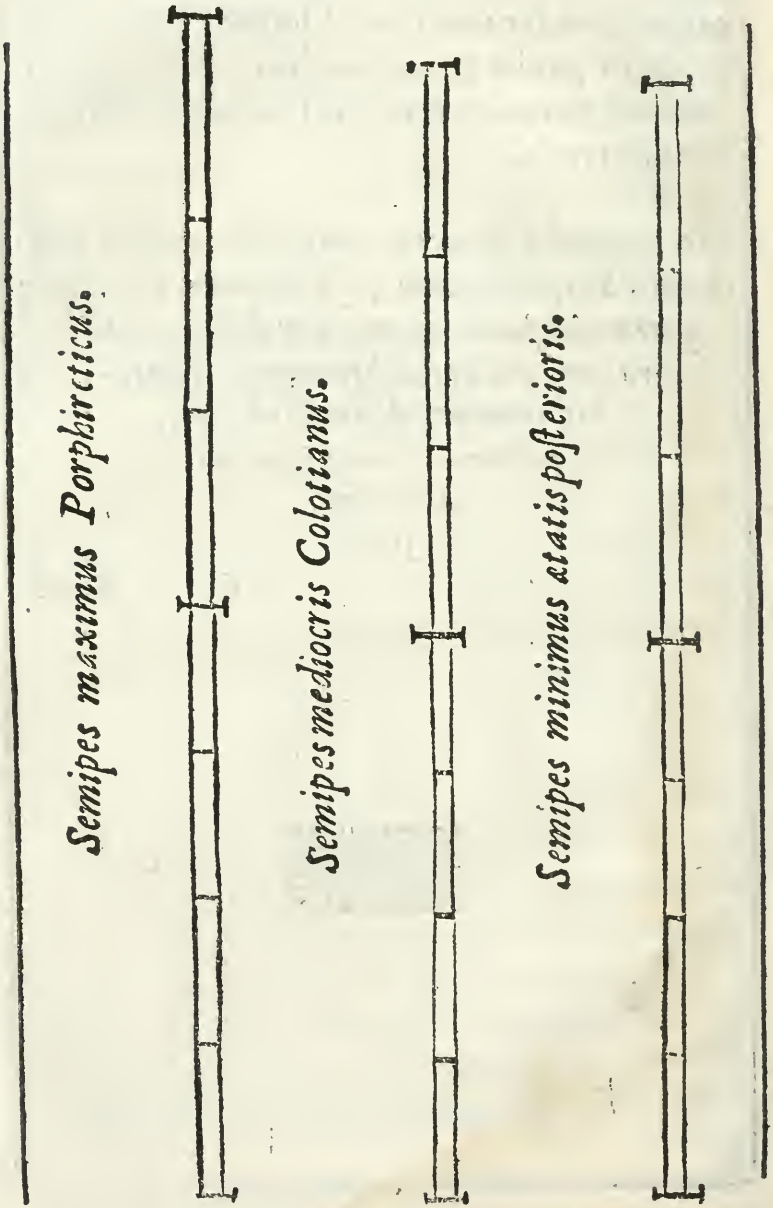
Semipes maximus Porphirianus.
Semipes mediocris Colotianus.
Semipes minimus ætatis posterioris.

De ponderibus Hebraicis. Cap. 6.

E Vncia, sextario & pede Romanis, quid sentiendum sit hactenus explicuimus: nunc ad alia pondera & mensuras progrediendum est. Et vt honos antiquitati habeatur, simul quoniam de diuinis libris præcipua cura erat, in singulis generibus, Hebraicis ponderibus & mensuris explicatis ad Græca & Romana procedemus. Atque in singulis ea dicemus, quæ nobis quidem verisimilia maximè esse videbuntur, magnorumque virorum fide & auctoritate fundata.

De Talento Hebraico.

TALENTVM Quod primum & maximum apud omnes nationes pondus procul dubio est, ab Hebræis KiKar vocatur, id est torta seu massa, quod rudi pondere esset, neque percussa aliqua imagine, magis pondus, aut nummorum summa. Pendebat minas quinquaginta, drachmas duodecim millia, quod certa ratione colligitur

exodi cap 38. ver.25. vbi Hæbraice Græceq; ex hominibus sexcentis tribus millibus quingentis quinquaginta, cùm singuli soluissent per capita dimidium siclum, hoc est drachmas duas, redacta fuerunt centum Talenta argenti, præterea sicli.1775. sic ex sexcentis millibus hominum centum Talenta redacta sunt, ex minori numero hominibus 3550. siclorum numerus.1775. atq; adeo singula hominum sex millia, cùm quilibet dimidium siclum dedisset, talentum obtulerunt. Ergo talentum Hebraicum drachmas pendebat duodecim millia præcisè. Hoc est si drachmæ illæ pares nostris erant, vti verisimilius iudicamus, Talentum quidem auri Hebraicũ continebat quantũ aurei nostrates .12750. pendunt; cum ex octo vncijs auri seu bessе libræ (marcum nos dicimus) 68 aurei cudantur. Quod si Talentum argenti erat, pendebat quantũ argentei nummi nostrates 12562 & semis, quia ex octo vncijs argenti, signantur argentei nummi 67. Epiphanius talentũ facit librarum 125. libram duodecim vnciarum, quocirca drachmas pẽdebit duodecim millia. Dionysius etiam Halicar. lib. 9. duo millia asses siue libras efficere ait sedecim talenta

lenta æris. Sic cuilibet Talento ratione subducta duodecim millia drachmæ proueniēt. Neq; dissentit Vitruuius cum lib. 10 cap. 21. Talentis quatuor .480. pondo tribuit, hoc est, cuiq; libras centū viginti: minas mallē dixisset: nā. 120. minæ libras efficiunt 125. quas apud quasdā gentes Suidas ait Talentum eō tinere: Τὸ τάλαντον παρὰ τίσιν ἔχει λίτρας ρκε. Idēq; Hesichius ait Talentum apud quosdam minas. 12. pendere. Vides non ex sacris litteris modo probari Talentum antiquissimū duodecim millia drachmas continere, sed etiam eodem pondere extare apud alios scriptores. Verum ijs quæ dicta sunt ingens Talentorū numerus opponi potest passim occurrens in libris sacris .1. Paral. 22. ver. 14. auri talenta centum millia, argenti mille millia Talentorum relinquere se Dauid in thesauris templo ædificando ait. & cap. 29. ver. 4. tria millia Talentorum de auro Ophir, & septem millia Talentorum argenti probatissimi deaurando templo se relinquere ait. Quæ summæ si ad aureos nostros referantur, immēsum crescent, vix vt credi possit, ac ne vix quidem, vt ex tantulo regno Dauid tantum auri & argenti per totam vitam collegerit. Quare

placet quod Eupolemus, cùm de templi Hierosolymitani structura & expensis in ea factis agens addit: Talentum autem dico, quod siclum appellant. affert Eusebius lib. 9. de præparatione Euangelica capite .4. Sic summa factæ expensæ quadragies sexies centena millia, quæ insumpta templo extruendo, idem Eupolemus ait, de siclis intelligatur. quæ nihilominus perueniet ad drachmas auri .18400000. nimirum quantum aurei nostrates .19329990. nempe milliones amplius decem & nouem. Non discrepat ab hoc Talento drachmarum quatuor Homerus, cum Iliados. 23. inducit Achillem in funere Patrocli inter alia funebria præmia seruam cum tripode, equam prægnantem, lebetem, quarto loco proponentem duo auri Talenta τῷ δὲ τετάρτῳ θῆκε δύο χρυσοῖο τάλαντα. Quod Suidas exponens ait Talenti voce ab Homero numerum quendam significari certé pecuniæ, exiguumque admodum. Vides Talenta apud Hebreos gemina haud dubium fuisse, alterum drachmarum .12000. alterum drachmarum quatuor tanto inter se interuallo discrepantia. Et quidem de quo Talento agatur in quibusdam locis

locis statuere facile est, vti locis modò citatis, alijs locis difficilimum prorsus est, arduaque res. Vt verissime Budæus dixerit libr.4. de asse, æstimationem opulentiæ Hebraicæ fieri non posse ob Talenti varietatem. Quis enim diuinet cuius generis Talenta auri centum viginti fuerint, quæ Regina Saba dedit Salomoni .3. reg.10. Si enim siclos dixeris totidem, exigua summa, ponduſque auri erit, donum inter Reges exile: si Talenta primi generis excrescet summa ad aureos .1530000. nimirum millionem vnum cum dimidio, supra fidem tantum auri allatum ab ea Regina fuisse. Sed nimirum quidam multa alia Talentorum genera Hebræis vsitata esse prædicant: quod vellem idoneo argumento confirmarent. Ac primum Talentum sanctuarij & Talentum congregationis faciunt, certè Lyra Exod.38. ex sententententia Rabbi Selomo, vt Talentum sanctuarij sit de quo dictum est drachmarum 12000. Talentum congregationis sit drachmarum. 6000. semis alterius. Quam distinctionem à multis reprobatam videmus, eamq; si probare nos vellemus, fortasis Talen-

lentū potius cōgregationis vocaremus quod continet.12000. drachmas: Talentum ſanctuarij crederemus.24000. drachmas pendere propter auctoritatem Ioſephi : qui cum libr.14. Antiq. cap.12. minæ tribuat duas libras & ſemiſſem,nempe ſiclos ſexaginta: idē lib.3. cap.7.agens de cādelabro aureo ait: Cā delabrū quod vnius Talenti erat,minas centū pendere,nimirum drachmas.24.millia. Affe runt alij Talentum quod numiſmaticum vocant, & auro potiſsimum deputari credunt, mille drachmarū pōdere, qualia.120.auri Talēta à Regina Saba Salomoni dono data fuiſſe affirmant.nimirū quoniam Ioſephus viginti modo Talenta dediſſe ait, certè ſingula drachmarum.6000. ex quanto pondere aiūt Talentum congregationis fuiſſe, ita vt ſexta eius Talenti pars talentum etiam diceretur, 3.reg.10.ver.10. quemadmodū apud AEgytios drachma erat oboli pondere, nempe cū obolus iuſtæ drachmæ pars ſexta eſſet. Addunt Talenti decimam Talentum vocari,nō alio argumento quàm quòd lib 1.Paral.cap. 22.ver.4. cùm à Dauide relicta dicātur centū millia auri Talenta, argenti mille millia, Ioſephus lib.7. cap.11. eius ſummæ decimam ſcri-

scribit decem millia auri Talenta argenti centum millia. sed quid hoc sit nisi diuinare, & subterfugia quærere locis scriptorum conciliandis. Porro cùm natura in se infinitam partiendi præbeat facultatem, in quot partes Talentum partiri possumus, tot licebit genera Talentorum excogitare, præsertim si locis scriptorum discrepantibus commentum possit velari, cùm in promptu potius sit existimare Iosephi numeros multis locis esse vitiatos: quod facile fuit, cùm non per literas, sed per notas scriberentur. Alioqui quomodo explicabunt, quod eodem libr. capite. 8. legitur Absalonis cæsariem ducentos siclos pendere, eosque siclos quinque minas seu pondo facere. nisi forte de minis Romanis intelligatur aut Alexandrinis, quas viginti vnciarum esse singulas libellis de ponder. & mensur. Galen. & Dioscor. affirmatũ reliquere. Relinquatur ergo Hebraica Talenta gemina manifestè fuisse, magnum drachmarum duodecim millium, minimum drachmarum quatuor. Inter hæc an alia fuerint Talenta, & credi posse, & certa id ratione aut auctoritate non posse probari.

De Mina Hebraica.

DE Minæ Hebraicę pondere auctores variant, neque facile est opinionem opinioni præferre: maiori tamen auctoritate & numero Minæ Hebraicæ dant siclos sexaginta. quibus Ezech. verba fauent capite. 45. ver. 12. dicentis. Porro viginti sicli, & viginti quinque sicli, & quindecim sicli minam faciunt. Sic mina continebit drachmas ducentas & quadraginta, vncias triginta, libras duas & semissem, vti Iosephus affirmat lib. 14. cap. 12. Vnus Lyra ad cap. Exod. 38. ex sententia Rabbi Selomo minæ dat siclos modò viginti quinque, Talento (quod centenarium vocat) congregationis quidem minas sexaginta, nempe sex millia drachmas, sanctuarij autem minas centum & viginti, summamque drachmarum duplicatam. Quod cùm sentiunt, Ezechielem explicant loco citato, non minæ tantùm pondus integrum explicuisse, sed etiam eius partes, quatuor quintas siclis viginti, tres autem siclis quindecim. Conuenit cum hac sententia Pollux, nam apud omnes gentes affirmat, Talentum quidem minas sexaginta pendere. Minam autem drachmas centum Minas

nas & drachmas pro gentium varietate vario esse pondere. Nos tamen Iosephi sententiam sequemur magis vt apparet cum Ezech. verbis conuenientem: aut fortasis primis temporibus mina Hebraica siclorum sexaginta fuit drachmarum .240. consequentibus drachmarum centum exemplo nationum aliarum. Sed & minores quasdam minas quasdam fuisse confiteri oportet, cum 3. reg. 10. ver.17. legamus: trecentæ minæ vnam peltam vestiebant. Quis enim tam firmo esset corpore, vt clypeum trecentarum librarum, aut.750. si Iosephum in minæ pondere sequimur, brachio sustentaret. Sed nimirum locus hic vitiatus est, cùm Hebraicè, Græcè, & Caldaicè tres tantum minas legamus vnam peltam vestijse. aut cùm. 2. Paralipomen.6. ver.16. legamus trecenta quoque scuta trecentorum aureorum, pro aureis, in libris Reg. interpres minas substituit: cùm potius trecenti aurei drachmales faciant minas tres iuxta Lyræ sententiam siclos.25. minæ tribuentis. Verùm quo pacto 1. Machabæorum .14. ver.24. Simon mittit Romam clypeum aureum minarum mille, nisi minæ multo minores erant, fortasis

ſicli ſingulæ (vt de Talento diximus) aut drachmæ pondere. quod vt coniectura nititur probabili, ita vellem argumento aliquo poſſet confirmari.

De ſiclo.

SICLVS Haud dubiũ pẽdit drachmas quatuor, ſic enim Hiero. ait ad cap. 4. Ezech. Siclus autẽ, id eſt, ſtater habet drachmas quatuor: octo autem drachmæ latinam vnciam faciunt. Erat ergo ſicli pondus ſemunciæ. ſed & ſiclos minores dimidio fuiſſe perſuaderi poteſt, quod vbi. 2. Reg. 14 ver. 26. cæſariem Abſalonis dicitur pendere ſiclos ducentos pondere regio ſeu publico, ſeptuaginta interpretes centum ſiclos poſuerunt. nimirum quod ſiclum ponderis publici ſemiſſem eſſe exiſtimarunt ſicli maioris. Hinc nata eſt multorũ opinio, ſiclum duplicem eſſe, publicum ſeu congregationis duarum drachmarum, alterum ſanctuarij drachmarum quatuor. & quidem de minori ſiclo locutus eſt Epiphanius cùm dixit. Siclus eſt quarta pars vnciæ dimidium ſtateris. De hoc ſiclo intelligi debet liber. 1. Machab. cap. 10. ver. 42. vbi Demetrius Rex remittere ſe ait Iudæis quinq; millia ſiclorũ: cùm Ioſephus lib. 13. cap. 5. proquinq; millibus

millibus siclorū, posuerit decem millia drachmas. Tales sicli quinq; millia fuerunt, quos pendebat Goliath thorax. 1. Reg. 17. ver. 6. alioqui maius pondus, quam quo portando vires vnius hominis essent. Quod cùm in frequētiori vsu fuerit siclus minor didrachmus, factum est, vti didrachmi nomine promiscue vterq; siclus a septuaginta interpretibus intelligatur. certe Exod 30. & Leuit. vlt. pro siclo quatuor drachmarum didrachmū ipsum posuerunt. Hanc sicli distinctionem, quam ad alia fere pondera & mensuras eius auctores extendunt, reijciunt alij recentiores quasi cómentum Iudæorum, nulla certè ratione fundatum. Ea tamen quæ dicta sunt, & in posterū addentur, quid sentiendū sit declarabunt.

De Aureis Hebraicis.

CVM in Diuinis libris aureorum, aut argēteorū fit mentio, quod fere cōtingit hac forma loquendi, decem aut viginti aut triginta auri argentive, pleriq; aut omnibus locis sicli vocem subaudiendam viri eruditi existimarūt, quod noster etiam interpres secutus est. Gen. certé 24. ver. 22. quod Hebraice dicitur: duas armillas decē auri pōdusearū, ipse dixit pondo siclorum decem. Gene. tamen

cap. 37. ver. 28. pro viginti argenti quibus venditus est Ioseph, noster interpres viginti argēteis dixit, cū dicere potuisset viginti argēti siclis, vti Chaldaice positū est. Itē. 3. reg. 10 ver. 29. educebatur quadriga ex AEgypto sexcentis argenti, quod repetitur. 2. Paral. 1. ver. 17. interpres tamen priori loco sexcentis argēti siclis dixit, posteriori, sexcentis argenteis eadem significatione. Idem obseruo Iud. 8. ver. 26. & 2. reg. 18. ver. 10. in simili forma loquendi sicli vocem in nostra editione esse expressā. Tales credimus triginta argēteos fuisse quos Iudas accepit a Iudęis proditionis pretium. Qui enim singulos decem denarios valuisse affirmant, eaq; summa Iudam compēsare voluisse vnguenti effusi æstimationem, acutè magis quam verè loquuntur. Atque quæ hactenus dicta sunt cùm vera sint, certe verisimilia admodum : adijciunt quidam pondera, & monetas aureas minores dimidio apud Hebræos quidem argenteis fuisse. sic siclum aureum sanctuarij duarum drachmarum, publicum vnius modo drachmæ fuisse. qua ratione cum 3. reg. 10. ver. 17. Hebraicè Gręcèq; singulis peltis induxisse Salomonem dicatur tres auri minas. 2. Parali

rali. 9. ver. 16. trecentis aureis singula scuta tecta fuisse dicitur. nimirum cùm mina centum drachmas pendat, aurei illi singuli vnius tantum drachmæ pondere fuerunt. Neq; enim commodiorem rationem conciliandi inuenias, non etiam si minam feceris siclorum sexaginta, quod Iosephum sentire diximus. Ni forte placet magis, suscepto eas minas centum tantum drachmarum fuisse, confiteri eo loco, dimidium sicli aurei publici vocari absolute aureum, ne opus sit tot comminisci distinctiones, sicloscq; aureos affirmare, ab argenteis siclis pondere discrepare. quod nō video certo aliquo ergumento confirmari.

De Cheràh seu obolo Hebraico.

GHERA Sicli pars est vigesima, drachmæ pars omnino quinta. Ezech. 45. ver. 12. Sicl⁹ viginti Gheras habet noster interpres obolū fere reddit, tametsi obolus Græcis pars. 6. drachmæ est, sic Gherá obolum continet, & 5. eius partem præcise. Chaldæus pro *Gheràh* vertit *Neghà* quam pendere dicunt sedecim hordei grana, cum obolus duodecim tritici grana pendat. atq; adeo *Gheràh* cum obolū cōtineat, & quintā eius partē pendet grana tritici quatuordecim cum dimidio fere: pōduscq;

Neghà

Meghà Chaldaici atque *Gheràh* Hebraice idem erit: quòd hordei grana leuiora sunt tritici granis. 8. circiter parte. Erat etiam in Arabia moneta *Qesitàh* nomine eiusdem ponderis cum *Gheràh*: vnde cùm ea voce ouis significetur, noster interpres Gene. 33. ver. 19. pro centum *Qesitàh*, quibus Iacob emit agrum à Sichimitis, posuit centum agnos. Tum Iob vltim. cap. ver. 11. vbi dicitur, amicos Iob dedisse illi singulos *Qesitàh* vnum, dixit ipse ouem vnam: cùm Hebræi potius vtroque loco monetam ea voce significari credant, quæ ouis nomine vocabatur, quód ouis imagine esset percussa: vti de antiquis Romanorum monetis superius dictum est: quæ posteriori tempore adulterata, pondereque imminuto *Cheràh* par fuerit, antiquissimis temporibus aurea magnique ponderis. Alioqui quid opis subleuandę Iobi inopiæ viri copiosi contulissent oue vna data in tanta præsertim pecoris copia? Erat etiam Darchemon Esdræ. 2. capite ver. 69. drachmę pondere nummus: putoque eodem pondere fuisse Esdræ cap. 8. ver. 27. Adarchon nam & vocum similitudo est, & vtroque loco noster interpres solidum posuit. Erat denique *Zus* eodem drachmæ pon-

pondere in libris tantùm Rabbinorum, vt Elias affert in Thisbi, & hoc loco missum facimus cum multis alijs ponderum, monetarum & mensurarum nominibus Rabbinis vsitatis quamuis. cùm satis oneris sustinea mus explicandis ijs inter Hebraica, quæ in diuinis libris reperiũtur. Ergo vt hæc pondera inter ipsa comparemus prius quàm ad alia progrediamur.

Talentum Hebraicum magnum continet minas. 50. siclos. 3000. drachmas. 12000. obolos Hebraicos siue Gheras. 60000. grana hordei. 960000.

Mina antiqua continet siclos. 60. drachmas. 240. obolos Hebraicos. 1200. grana hordei. 19200.

Siclus continet drachmas. 4. obolos Hebraicos. 20. grana hordei. 320.

Drachma continet obolos Hebraicos. 5. obolus Hebraicus siue Ghera grana hordei 16. tritici. 14. & semissem fere.

De Græcis ponderibus. Cap. 7.

RAECA Pondera Hebraicis succedent, propter antiquitatem eius gentis & nobilitatem in omni parte philosophiæ. adiungentur autem quædam numismatum genera apud eam gentem vsitata. Inferenturque vetera Græcorum medicorum pondera suis locis, ne se parata tractatione sit opus, sed sub vnum conspectum omnia Græcorum pō dera proponantur. Libram & vnciam, quoniā à Romanis acceperunt Græci pondere non mutato, ea hoc loco omittere & inter Romana pondera ponere consilium fuit.

De Talento.

MVLTA Talentorum genera Græcis & vicinis gentibus fuerunt, quę ex Polluce pleraq; eius auctoritate ponentur, ex alijs auctoribus alia, immutato tamen ordine à minoribus ad maiora Talēta progrediendū erit. Ac primū Syrium Talentū Pollux ait, drachmas Atticas continere .1500. nempe quantū aurei nostrates .1593.$\frac{3}{4}$. Atticum Talentum pendit drachmas omnino .6000. nēpe aureos nostros

nostros. 6375. quod Talentum à quibusdam Euboicum etiam vocabatur, seu Talentum Atticũ minus: & erat Euboea Atticæ proxima, eiusq; ponderibus & mensuris vtebatur. nos absoluta appellatione Talentũ hoc Atticum vocabimus. Talentũ Babylonicũ drachmarũ erat. 7000. nẽpe pondus æquans aureorum nostrorũ .7436 ½. Præterea erat Euboicum Talentũ minarũ .80. drachmarũ. 8000. quantum aurei nostri. 8500. hoc Talentum magnum à Virg. 9. AEneidos vocari putant. cũ dixit: Et tripodas geminos auri duo magna Talenta. quod sequuntur Priscian. de pond er. & Seruius ad eum Virgil. locum: bene in quiẽs addit magna: nã Talentũ potest & breue aliquid & magnũ significare. Vocatur etiã Talentum Atticum maius minoris comparatione eius quod pendebat drachmas. 6000. quomodo Liuius cũ ipsomet conciliatur. nã cũ lib. 37. dixisset, cũ Antiocho fœdus ea lege factũ, vt Talẽta Euboica. 15000. certis pẽsionibus pẽderet, quod & Appianus dixit in Syriaco: Liuius quasi sui oblitus lib. 38. quo loco refert fœderis leges à senatu Romano comprobatas, ea Talẽta Attica dixit. Verùm cùm addiderit illa verba, Talentum ne minus

pondo octoginta Romanis ponderibus pendat, de Euboico Talento, siue maiori Attico agere manifestum est. Sed vnde tamen noua difficultas nascitur. nam si octoginta pondo Romanis ponderibus id Talentum pendebat, hoc est libras Romanas octoginta. cùm libra Romana pendat drachmas .96. Mina Attica semuncia minor, fiet vt Talentum Euboicum pendat drachmas tantum. 7680. nisi forte eas minutias Liuius persequi noluit, tametsi non ignoraret libram Romanam mina Attica minorem esse. Vtrouis modo constat Talentum AEgyptium pondo octoginta capere, vti Varronis verbis Plinius ait libr. 33. cap. 3. quem de mina Attica libravè Romana locutum possumus interpretari. Denique Talentum AEgyneum erat maius cæteris, pendens nimirum drachmas. 10000. aureos nostrates .10627. quæ omnia intelligenda sunt, vt Pollux ipse ait, si quis supputationem ad drachmas Atticas faciat, continere videlicet hæc omnia Talenta eum numerum drachmarum quem diximus. alioqui si quodque ad suæ gētis minora pōdera referatur: quod uis eorum minas sexaginta, mina quælibet cē tum drachmas continebat. Sed eę minę & drach-

drachmæ comparabantur cum alijs aliarum gentium ea proportione qua ipsa inter se Talenta, ita vt sicut Babylonicum Talentum Atticũ superabat proportione sexquisexta, ita mina & drachma Babylonica Atticas minas & drachmas : quod magnopere considerandum est. Præterea idem Pollux affirmat Talentum sex drachmarum non solum apud Athenienses, sed & apud Siculos in vsu fuisse, nimirum Hebræorum imitatione apud quos siclus, vt dictum est, Talenti etiam nomine vocabatur. Nos omissis alijs Talentorum generibus de Attico priori agemus pendente minas sexaginta, drachmas. 6000. quoniam maiori fama celebratur. De quo Fannius dixit : Cecropium supereſt posit hæc dixisse Talentum . Sexaginta minas seu vis sex millia drachmas : Quod summum doctis perhibetur pondus Athenis. Titus Liuius libro trigesimo quarto in Achaia redemptos fuisse ait mille ducentos Romanos centum Talentis, cùm quingenos denarios in capita dedissent . sic subducta ratione Talenta singula sex millia denarios continebant.

De Mina Attica

MINA Capit drachmas centum libram Romanam semuncia superans. Romana enim libra vncias continet duodecim, drachmas nonaginta sex. Erat autem Athenis duplex mina, altera minor drachmarum septuaginta quinque, de qua Fannius: Mnam vocitant, nostrique minam dixere priores. Centum hæ sunt drachmæ. Quod si decerpseris illis Quatuor, efficies hanc nostram denique libram. Attica quæ fiet, si quartam dempseris hinc, Mna. Errãt qui his versibus de libra Attica agi putant. Altera Athenis mina maior. 100. drachmas capiebat. quod ex ijs omnibus colligitur quicunq; Talẽtũ Atticũ minas sexaginta, drachmas Atticas sex millia pẽdere dixerunt, dantes videlicet singulis minis drachmas centũ. Sic qua proportione duo Talẽta Attica maius & minus inter se comparãtur, nẽpe sesquitertia: eãdẽ hæ duæ minæ inter se habent. Erant prẽterea aliæ minæ, quod ex Galen. & Dioscor. de mensur. & ponder. colligitur, nempe medica: quam Gal. Atticam & AEgyptiam dicit vnciarum. 16. drachmarum. 128. mina Italica vnciarum octodecim, drachmarum. 144. præterea mina vnciarum viginti, quã Galen. Romanam Dioscor. Alexan-

Alexandrinam dicit drachmarum .160. De qua Iosephus lib. 7. cap. 8. intelligatur, cùm comam Absalonis ducentos siclos pendere ait, hoc est minas quinque. Verum hæ maiores minæ medicis tantumodo in vsu erant: duę superiores in vsu Athenienſiũ communi. Pendebat Attica mina maior quantum aurei nostri centum & sex addito insuper quadrante.

De drachma.

DRACHMA (Quæ & ὁλκὴ Græcis dicitur id est pondus) octaua pars vnciæ est. Et quidem Attica cum Romana conueniebat sex obolos continens. Aeginea drachma, vt Pollux ait, obolos decem continebat, crassa drachma ex eo pondere dicta. Nimirum qua proportione Aegineum Talentum cum Attico comparabatur, eadem proportio erat inter duas illas drachmas vtriusq; gentis. Porrò Græcorum nummi ad drachmæ pondus cudebantur. Primum enim stater erat quatuor drachmarum, quot siclus continet apud Hebræos. Sic sæpe in nostra editione vulgata pro eo substituitur, vt. 1. Reg. 9. ver. 8. Ecce, inquit, inuenta est in manu mea quarta pars stateris. in Hebraico quarta pars sicli.

& Matth.

& Mat.17. cùm publicani accusassent, quòd Christus nó solueret didrachma ver.27. iubet Petro statere in ore piscis inuentũ pro se & illo solui. nimirũ duo didrachma, hoc est, quatuor drachmas pendebat. Quo pondere Darici (de quibus Xenophon lib.1. de expeditione Cyri) percutiebantur, quamuis ex auro. nam Athenis stateres aurei didrachmi erant, vt Pollux ait libr.4. his verbis: Aureus autem stater duas drachmas Atticas habuit. Sed cũ idem Pollux affirmet, aureum staterem minam valere, & in ijs quæ appenduntur ex eo, pondus minæ staterem dici: colligit Budæus lib.5. de asse fuisse stateres aureos.8. drachmarum, nempe vt vncia auri duodecim argenti vncijs & semis, quod erat pondus minæ valore æquaretur, auri ad argẽtum proportione duodecupla. Suidas Daricum affert valere quantum Atticus aureus, atque argenti drachmas viginti valore exæquare. Sic quinque Daricos minam argenti valere. Quibus ex verbis suspicabar, Pollucis locum esse castigandum, in eo quod aureum staterem minã valere habet. Thucydides libro octauo laso à Laconibus capta ait, captiuos omnes Tissapherni datos pretio in singula capita stateris Darici.

Darici. Erát & nummi Cistophori qui. 7500. Euboicũ Talentum implerent auctore Festo. atque adeo si vera sunt quæ diximus, amplius quam drachmæ pondus singuli continebant, ac fere quantum denarius Romanus. Tametsi quod in Festo sequitur, eam summam denarios .4000. efficere difficultatem patitur. nam si id verum est, parum amplius quam semidrachmæ pondus singuli Cistophori penpebant. Sed locus ille planè vitiatus est, vt restitui non possit. Drachma Attica argenti paulò amplius nostro argenteo nummo, auri autem aureum nostrum pendebat, & partem aurei sextamdecimam precisè.

De Obolo.

OBOLVS Græcis sexta pars drachmæ est. tametsi vti Cleopatra ait, apud AEgyptios oboli pondere drachma erat, sexta nimirum pars Atticæ drachmæ. Drachma Hebraica in quinque obolos seu Gheras diuidebatur. sic Ghera continebat obolum Atticum & quintam eius partem. Denarius etiam diuidebatur in sex partes. sed cùm vncia pondus septem denariorum esset, denarius continebat drachmam & septimam eius partem, atqueadeo maior obolo Attico sexta denarij

erat, vti Celsus ait lib. 5. de simplicium mixtura loquens, nimirum obolum continebat & septimam oboli partem. Atque hæc sunt Attica pondera communia.

De alijs medicorum ponderibus Græcis.

MEDICI Pharmacis conficiendis, temperandisque potionibus, proprijs vtuntur ponderibus: vnciamque & drachmam in minora pondera diuidunt, quæ in vnum locum colligenda putabam. Ac primum grãma occurrit tertia pars drachmæ latinis scripulum. Vocatur autem gramma quòd vncia scripula viginti quatuor habeat, quot sunt Græcæ literæ vti Fannius ait. Sequitur obolus scripuli semis, sexta drachmæ pars. quo pondere vtuntur etiã medici Græci. Ceratió aut siliqua oboli pars tertia est, drachmę pars octauadecima. Chalcus seu æreolus quarta oboli drachmæ pars vigesima quarta. Ita quota scripulum pars est vnciæ, Chalcus drachmæ est. Sitarium seu granum dimidium Chalci. Sic drachma continet grana. 48. Demũ leptum est, hoc est minutum, Chalci pars septima. Ergo sitarium minuta tria & semissem continet.

net. Supereſt explicare quoties maiora pondera minora contineant.

Mina Attica maior drachmas.100. ſcripula ſeu grammata.300. obolos.600. Ceratia ſeu ſiliquas. 1800. Chalcos ſeu æreolos .3600. ſitaria. 7200. ſepta ſeu minuta.25200.

Drachma continet grammata.3. obolos.6. ceratia.16. chalcos.36. ſitaria. 72. lepta. 252.

Gramma obolos.2. ceratia .6. chalcos.12. ſitaria.24. lepta.84.

Obol⁹ ceratia.3.chalcos.6.ſitaria.12.lepta.42.

Ceratium chalcos .2. ſitaria.4. lepta.14.

Chalcus ſitaria.2. lepta.7.

Sitarium lepta.3. $\frac{1}{2}$ & leptum minimum Græcorum pondus.

Pondera Romana. Cap.8.

TALENTI Vocem & vſum Romani penitus ignoratunt primis temporibus: neque prius acceperunt quam eorum arma in Græciam atque Aſiam penetrarunt. Illis gentibus ſubditis tum multa ipſi dederunt iure & legibus commutatis,

tum quædam ab illis mutuò acceperunt: præ sertim ex eo tempore multæ voces Græcę in latinam linguam commigrarunt:& cùm Grę cis ipsi libram & vnciam dedissent,quas antea ignorabant, Talento & drachma quæ pro pria Grecorum erant,vsi ab eo tempore sunt. Maximum enim pondus veterum Romano rum libra erat, eaque multiplicata quæcum que pondera maiora explicabant. Sed erat centum pondium apud Catonem de re rusti ca cap.15. qui & centenarius vocabatur respó dens in numero librarum nostro Quintali, Græcoque Talento. & verisimile est Roma nos habuisse massas.100.50. aut.25. librarum singulas.

De libra Romana.

LIBRA Romana vncias duodecim conti nebat, qua significanda quatuor nomini bus vti possumus.libra enim,as, & solidus vo catur, auctore Metiano, tum etiam pondo. Partes quidem libræ quæ essent, & quæ earũ nomina capite.2. explicatum est, nimirum eædem quæ asis. Illud hoc loco addimus, ex his quatuor librę nominibus,pondo quidẽ tã tũ significari pondus, non autẽ nũmi genus, quamuis ex ea voce dupondium deductum duos

duos asses significare diximus. As & solidus fere non in significatione ponderis, sed nummi accipiūtur, hoc discrimine: quod as ęreus erat, valebatque decimam denarij partē, solidus argenteus erat, vel etiā aureus. Si argenteus denario maior, valebat enim asses duodecim, si aureus eodē pōdere, valore itidē denariorū duodecim, quæ fere erat analogia auri ad argētū. Solidus recenti memoria æreus fere factus est veteri moneta sensim adulterata. Semper tamen retinuit vt duodecim denariolos cōtineret. Libræ vox frequētius pro pondere, aliquandō etiam in significatione nummi vsurpatur. C. de appellat. l. omnes, &. C. de modo mulctarum. l. illustres: vbi libra auri mulctari crimina quædam iubentur. quæ minus erat quàm auri vncia, vt ex eisdē locis perspicitur. & Budæus libr. 3. de asse cōijcit libram auri his locis & similibus esse aureum Romanum, quo duarum drachmarum frequenter vtebantur duos aureos nostros pendentem, & aliquid amplius. Sed quemadmodū primis temporibus asses maiores erāt singuli libræ pondere, quo tamē pondere imminuto valor tamen antiquus & nomen mā sit: ita in solido & libra contigisse arbitror

primis temporibus maiores multo fuisse, atq; adeo vnciarũ argẽti aut auri duodecim, quod nomina indicant tum libræ quæ constat vncijs duodecim, tum solidi quod integrum põdus significat, propter numerum duodenariũ qui perfectissimus est, nempe geminatus senarius constás ex omnibus suis partibus aliquotis. Sed video tamen solidos (sic nostra coniectura est) eosdem progressu temporis imminutos eo amplius quod minor copia argenti & auri erat, & imminuto tamen pondere retentis nominibus pristinum valorem mansisse, vt solidus argenteus duodecim asses valeret, aureꝰ duodecim denarios. Quod vulgo hodie retinetur vt solidus, æreꝰ quãuis ferme factus contineat denarios duodecim vbicunque solidorum est vsus. In quo à marauedino differt, qui decem tantùm denarios valebat, vti suo loco explicabitur. Sic sexta parte solidus æreus marauedinum æreum, argẽteus solidus marauedinum argenteum, aureus aureum superare debuit. Cætetum solidos aureos Romæ inuenio duarum drachmarum in frequenti vsu fuisse tempore Alexandri Seueri: sicque solidi aurei de quibus in legibus eius temporis fit mentio intelligantur

gantur. Iustiniani tempore solidi aurei sex vnciam efficiebant: vnde & sextulares vocati sunt. Et ex libra auri signabantur septuaginta duo. vt constat ex lege quotiescunque. C. de suscep. Præposit. & Arcarijs libr. 10. tit. 70. Erat & drachmæ pondere solidus aureus. Præsertim in diuinis libris pro drachma Hebraica solidus ponitur latine: Esdræ libro primo capite octauo, & libro secundo capite septimo, & 1. Paral. 29.

De vncia Romana.

EST Ergo vncia pars libræ .12. cuius etiam partes sunt semuncia, duella (tertia vnciæ pars) sicilicus quarta, item sextula, quas hoc loco repetere non est necesse. Sed de vncia tamen Romana an cum nostra vncia conueniat pondere, passim dubitatur: ego in superiori sententia vnciam veterem Romanã minorem nostra non esse amplius confirmabar visis duobus argenteis nummis vncialibus, altero Claudij Neronis, altero Hadriani siue antiquos, siue ad antiquorum exẽplar conflatos: quos singulos vnciam nostram continere & aliquid amplius considerauí. nimirũ Claudij denari⁹ siue septuplex, siue octuplex vnciam nostram duobus scripulis, Hadriani

vn-

vno tantum ſcripulo ſuperabat. Præterea aureum vnum Fauſtinæ Auguſtæ nactus ſum ſatis elegantem. ex altera parte formam eius & nomen, ex altera fœminam in throno ſedentem manumque porrigentem habet cum hac inſcriptione, Saluti Auguſtæ, qui aureus ſicilicum, hoc eſt duas drachmas noſtras iuſtiſsimè pendit. Tantundem aureus alter Veſpaſiani appendebat, quem poſtea elegantiſsimum ſum nactus, ex vna parte Veſpaſiani facies & nomen, ex altera Martis ſtantis effigies his adiectis verbis, Vltor Mars. Tertius item & quartus Neronis Cęſaris Auguſti expreſſa facie, & ex altera parte ſalutis effigie, duas drachmas pendebant minus duobus granis, non amplius, hoc eſt parte ſeptuageſima quinta, vſu nimirum & tempore detriti aliquantum. & cóſtat eos aureos Romanos didrachmos fuiſſe, vti Budæus affert libr. 3. de aſſe, idemque ex Plinio colligi videtur lib. 33. cap. 3. quantumuis locus planè ſit deprauatus, vix vt intelligi, reſtituivè poſsit. Sed & pro moneta vnciam auri extare in legibus Romanis conſtat, & recenti memoria in Sicilia & Neapoli vſurpatur valore circiter duorum aureorum noſtrorum & ſemiſsis. ta

metſi

metsi iam non nummus aliquis est, sed nummorum summa. Nam libra Ioan. 12. Accepit libram vnguenti, & .19. Ferens mixturam mirrhæ & aloes quasi libras centum, pondus est non monetę genus haud dubium.

De Denario & eius partibus.

MEDICI Romani præsertim posteriotis temporis Græcis medicorum ponderibus vtebantur. Vnde medendi ratione hauserant nominibus tantùm commutatis, nempe vncia, drachma, scripulo, obolo, siliqua, æreolo, grano, minuto, de quibus iam dictum est. Propria & antiqua pondera Romanorum medicorum hæc erat: Vnciam primum diuidebant in septē denarios. nam denarius moneta erat & medicis etiam ponderis nomen. sic denarius drachmam Atticam pendebat & septimam drachmæ insuper partem. Quæ cùm sint vera & explorata, non ignoro tamē Priscianū tribus denarijs drachmas quatuor dedisse, Cleopatram cùm denarium Italicum fecisset drachmæ vnius, in veterinarijs denario dare scripulos. 4. hoc est tribus denarijs drachmas quatuor. Sed his tamen omissis, Denarius in sex partes diuidebatur, quos licet obolos Romanos vocare, singulos oboli Atti-

ci pŏdere & ſeptima oboli parte. Celſus enim lib. 5. cap. 17. Sed & antea, inquit, ſciri volo in vncia pondus denariorū eſſe ſeptem: vnius deinde denarij pŏdus diuidi à me in ſex partes, id eſt ſex vncias: vt idē vncia Denarij habeam quod Græci habent in eo quem obolū appellant. id ad noſtra pondera relatū paulo poſt dimidio ſcripulo facit. Plin. ſæpe denariū pro drachma ponit: ac lib. 21. cap. vlt. drachmam Atticā denarij pondere eſſe ait. Idēq; Cleopatra affirmat, denariū Italicū drachmæ pondus habere. Verum vbi propriè de denario agit lib. 33. cap. 9. iuſtum eſſe ait ex libra ſignari denarios. 84. nēpe ex vncia ſeptē. hinc lib. 12. cap. 14. ex varijs lectionibus vera colligitur, nimirū denarios. 29. eſſe tertiam partē minæ. Præterea lib. 29. cap. 3. & locis alijs denariū in ſexageſimas diuidit, quæ grana dici poſſunt. nam & medici vulgò ſuam drachmā granis ſexaginta finiūt, atq; adeo denarius in ſex obolos ſeu vncias cū Celſo, obolus in decē grana diuidatur. Diuiditur etiā denarius à Metia. in duos victoriatos. Pēdebat denarius quātū argenteus noſter & ſexta eius pars, quadrantes quadraginta valore exæquās, ſeu marauedinos. Verum quoties maiora pondera mino-

minora contineant explicandum.

Libra continet vncias .12. denarios. 84. victoriatos .168. obolos Romanos .504. grana.5040.

Vncia continet denarios.7.victoriatos.14. obolos. 42. grana.420.

Denarius victoriatos.2. obolos.6.grana.60.

Victoriatus obolos.3.grana.30.

Obolus grana .10.

Granum seu sexagesima denarij pondus Romanis medicis omnium minimum.

Vulgara pondera quibus Toletani vtuntur. Cap.9.

IN Ordine nostrorum ponderum primum à magnitudine locum obtinet Quintal Talento Græco aut Romacentenario respondens non eodē prorsus pōdere cōtinet enim arrobas quatuor, libras centū, singulas vnciarū sedecim, maiores Romanis triente. Vnde tamē nomē huius pōderis defluxerit, quo nō Hispania tātū vtitur, sed Gallia & pleraq; aliæ prouinciæ, à multis dubitatur. Sunt,

quia voce Hebraica, *KiKar*, id est Talento deducant, præsertim cùm Græcè κίγχας scribatur, vt ex Iosepho constat lib. 3. antiquit. cap. 7. Nos si vocem, *Qanter*, qua Rabini vtuntur, vti Elias affert in Thisbi, in eadem significatione Talenti, Hebraicam prorsus putaremus, ab ea tum vocem Italicam, Cantaro, tum nostram Quintal fluxisse non dubitarẽ affirmare: cùm Hebraica lingua omnium sit antiquissima, ab eaq; in alias linguas multæ voces deriuarint. Verum cùm ea vox in sacris libris non extet, vbi Hebraica lingua sincera conseruatur, & Iudæi sæpe à gentibus, inter quas habitãt, multas voces in suam linguam transferre consueuerint: credam potiꝰ omnes eas voces à Cẽtenario fluxisse: qua voce latini posteriori tempore, præsertim eo pondere aliqua ex parte mutato cœperũt Talentum significare, vti superius est demonstratum. Et Isidorus lib. 16. cap 24. de Talento agens, Centenari, inquit, numeri nomẽ est, eoquòd centum librarum ponderis sit: quod pondus propter perfectionem centenarij numeri instituerunt Romani.

Sequitur Arroba quę continet libras viginti quinq;, quintalis quadrãs. Libra nostra sedecim

cim vnciarũ est, Marcus póderis vnciarũ octo est, semis nostræ libræ, bes Romanæ. Vncia pars sextadecima libræ nostrę, Marci octaua: continetque adarames sedecim, singulas semidrachmæ pondere. Vulgò enim drachma non vtimur, sed pro ea tamen duas adarames, octauã dicimus: sicut quatuor adarames vocamus quartam, certè vnciæ. Neque plura vulgò pondera sunt inter mercatores & dardanarios. Aurifices tamen & medici alia ponderum nomina habent: neque eadem prorsus ratione in ponderum ratione progrediuntur sed diuersa, quam iam explicamus.

Aurificum pondera.

AVRIFICES Marcũ, hoc est, vncias octo auri quidem diuidunt in Castellanos quinquaginta: quod genus ponderis & nummi est drachma maioris atque denario Romano. Castellanus in octo Tomines diuiditur. Tomin in duodecim grana. Argenti autẽ Marcum diuidunt in vncias octo. Vnciã in totidẽ octauas siue drachmas. Octauã in grana. 75. Sic Marcus argenti aurique eundem granorum numerum continent.

Vulgaria medicorum pondera.

MEDICI Vulgò in Hiſpania ac præſertim Toleti tum alijs ponderum nominibus vtuntur, tũ eorũ pódera minora ſunt cõmunibus,& aurificũ parte communium.16. ſic vncia communis continet adarames ſeu ſe midrachmas ſedecim. vncia medica adarames continet quindecim præciſè: eademque ratione in libra eſt procedendum. Drachma medica multo minor octaua communi eſt, propterea quòd cùm vncia communis, quæ maior medica eſt, diuidatur in octo drachmas ſeu octauas, vncia medica in nouem drachmas diuiditur. Granũ tamẽ medicũ maius eſt aurificũ grano, propterea quod drachma medica in grana ſexaginta diuiditur, octaua aurificum in.75. Ergo libra medica duodecim minores vncias habet: nempe ex communibus vncias vndecim & quartam. vncia continet drachmas nouẽ, drachma ſcripulos tres, ſcripulus grana medica viginti, ſingulá maioris ponderis quam grana aurificum, quæ vulgo grana Marci vocantur. Sed vt inſtituimus quoties maiora pondera minora contineant explicandum eſt.

Quintal cõtinet Arrobas.4.libras.100.Marcos.200.vncias.1600.Caſtellanos.10000.octauas

uas.12800. tomines.80000. grana. 960000.

Arroba continet libras.25. marcos.50. vncias.400. castellanos. 2500. tomines.20000. grana.240000.

Libra Marcos.2.vncias.16. castellanos.100. octauas.128. tomines.800. grana.9600.

Marcus vncias.8. castellanos .50. octauas 64. tomines. 400. grana.4800.

Vncia castellanos .6. $\frac{1}{3}$ octauas.8. Tomines.50.grana.600.

Castellanus tomines.8. grana.96.

Octaua grana continet.75.

Medica pondera sic maiora cum minoribus comparantur inter ipsa. Libra medica scontinet vncias medicas.12. drachmas .108. cripulos.323. grana.6480.

Vncia drachmas.9.scripulos.27.grana.540

Drachma scripulos.3. grana.60.

Scripulus grana.20.Est autem granum sexagesima drachmæ medicæ pars, minimum inter pondera medica.

Pondera medica cũ cum communibus cõparabuntur,cùm alia pondera & mensuras opere seperato inter se & cum alijs comparabimus,ijs tabulis quas facere adornamus.

De men-

De mensuris Aridorum Hebraicis. Cap. 10.

E Ponderibus ea hactenus dicta sunt, quæ è re quidē fore videbantur nobis. Nūc ad mensuras oratio transferenda est, atque quo instituimus ordine & via, varia eorum genera explicanda sunt, tum Aridorum, tum liquidorum, Hebraica primum deinde alia. In quo nisi animus fallit, nō pauca lector inueniet scitu digna, parumque ab alijs considerata.

Corus seu Chomer.

INTER Hebraicas aridorum sed & liquidorum mensuras omnium maxima Corus est. Cōtinet enim decem Ephi nihilominus totidem Bathos, vti Ezech. cap. 45. legimus ver. 11. Ephi & Bathus æqualis & vnius mensuræ erunt: vt capiat decimam partem Cori Bathus, & decimam partem Cori Ephi. Sunt ergo Ephi & Bathus mensuræ pares, hoc tantùm discrepantes, quod Ephi mensura Aridorum est, Bathus liquidorum, vtraq; Cori decima

decima, atque cùm hæc minimè dubia sint, tum non est promptum certa ratione designare quãtum Corus caperet. Auctores discrepant in re hac maximè, neq; facile pronũcies quæ sit præferẽda sententia. Ioseph. lib. 15. antiq. cap. 12. Corus ait capit medimnos Atticos decẽ. Quòd si medimnus, vti suo loco demõstrabitur, continet modios Italicos sex, capiet Corus modios. 60. Modius autem quã tũ duo nostrates celemines capit circiter, quod suo etiã loco explicandum erit. Corus ergo iuxta Iosephi quidẽ sententiã celemines continebit. 120. nimirũ Fanecas decẽ. Ephiq; cõtinebit medimnũ vnũ, celemines nẽpe. 12. Quod cũ mihi aliquando placuerit, re melius considerata, certa ratione constituo Corum continere quinque modò medimnos Atticos, hoc est, modios triginta. Sic Hiero. constanter sentit Ezech. 45. ad illud, statera iusta. Sic Leuit. 27. ver. 11. Isai. 5. ver. 10. pro Coro in nostra editione posuit triginta modios: & cõmentarijs ad eũ locũ Isaiæ idẽ sequitur: à quo recedẽdum temere nõ putabã. Fauet Epiph. cũ Corum ait continere modios. 30. additq; esse Cameli onus. constat autem Camelis duplo maius onus quã asino imponi. præsertim

cùm letech, quod dimidiũ eſt Cori & modios 15. capere ait, affirmet eſſe, quantum inuenis leuare & aſino poteſt imponere. quis autem modios. 30. quacumq; laterũ firmitate leuare poſsit celemines nempe. 60. circiter? nã quod Diodor. lib. 3. cap. 12. quoſdã in Arabia camelos eſſe ait ſupra decem medimnos portates: id quaſi peculiare refert, dignumque miraculo. Epiphan. de communi cameli onere locutũ interpretabamur. Ad hęc ſi Corus modios cõtineret. 60. eõtineret Ephi. 6. Bathuſq; Ephi æqualis caperet ſextarios Romanos. 96. cũm modius capiat ſextarios. 16. eſſetq; Bath² duabus amphoris Romanis æqualis: quod qui cõcedat hactenus nullũ inueni: neipſe quidem Ioſeph. Hæc mea ſentẽtia eſt. fortaſsis etiã cũ ſiclus & cætera pondera eſſent & publica & ſanctuarij, atq; hæc illis duplo maiora eſſent: ſic de menſuris iudicandũ erit, Ioſephũq; de Coro ſanctuarij locutũ eſſe, de publico Hier. interpretari licet, & iuuat. Nã quod idẽ Ioſe. lib. 3. extremo Coros. 70. farinæ efficere ait, medimnos Siculos. 31. Atticos. 41. quid ſibi in eo velit nõ aſſequor, & locũ vitiatum putabam, hallucinandi certe occaſio Budæo lib. 5. de aſſe & alijs. *Ephi.*

Expli-

EXPLICATA Cori magnitudine de pleriſq; alijs mẽſuris ſtatuere facile eſt. ac prę ſertim Ephi, qui eſt decima cori pars, capiet modios tres, hoc eſt, ſex ex noſtris quos celemines vocamus, ſextarios Romanos .48. præciſè. Sic Iſaiæ. 5. ver. 10. vbi Hebraicè legimus: Corus ſementis faciet Ephi, interpres latinus dixit, triginta modij faciẽt modios tres. His tamẽ quæ veriſimè dicũtur, primũ Epiphanij auctoritas opponitur, deinde Heſych. Epiph. enim chænix inquit & Hyphe eadẽ menſura ſunt, nimirũ Hyphe pro Ephi dixit. Heſych. autẽ Ephin ait menſura Egyptia quatuor chænicũ. capit autẽ chænix aut duos ſextarios vt pleriq; exiſtimãt, aut quatuor, vt Fan. affirmatũ reliquit. de qua re poſt modũ dicẽdum erit. Verum Heſychius de Ephi AEgyptio locutus eſt, nos de Hebraico: mutantur autem menſurę & pondera pro locorum varietate. Epiphan. autem de alia menſura locutus eſt, quam Hiphen dixit, aut de Ephi Samaritanorum, vnde ipſe genus ducebat: ne quem horum auctorum verba moueant. Ne noſtri quidẽ interpretis cùm Leuit. 19. ver. 36. pro Ephi modium reddidit illis verbis: modius iuſtus & ſextarius iuſtus erit vobis.

Satum.

TERTIA Pars Ephi Cori trigesima satum est, capiens nimirum modium Italicū vnum quod tametsi ex sacris litteris probari non possit, ex Chaldaico Paraphraste colligitur, qui multis locis pro Ephi mensura tria sata substituit. *Thelath ceain.* Certe Leuit.5.ver.11. &.6.ver.20.Nume.5.ver.15.Rhuth.2 ver.17. Isai.5.ver.10. Septuaginta etiam pro Ephi Sæpe τρία μέτρα. Id est, tres mensuras ad idem respicientes, nimirum exod 16.ver.36. Isaiæ 5.ver.10. Est etiam communis sententia Hebræorum, sex Cabos vnum satum efficere. continet autem Cabus sextarios Hebraicos quatuor, qui sextarij cum Romanis cōparantur, vt postea monstrabimus, proportione sexquialtera. sic.24. sextarij Hebraici, nimirum sex cabi continebunt quantum sextarij Romani 16. qui efficiunt præcisè modium Italicum. Video tamē Hieronymum ad illa verba Matth. c.13.ver.33. quod acceptū mulier abscondit in farinę satis tribus, affirmare satum modium cum dimidio continere: in quo Iosephum certè secutus est lib.9. antiq.cap.2. cum in Cori magnitudine ab eo dissentiat. Isidor.lib.16.c.26. tametsi aliud etiam satum

ponit

ponit quasi modij mensura, secutus tamen Ioseph. & Hiero. satũ dixit genus est mensuræ iuxta morẽ prouinciæ Palestinæ vnũ & dimidium modiũ capiens. Hæc si placet sententia, dicendum erit, satum semissem Ephi esse, mulieremque illam tria sata farinæ, hoc est, modios quatuor cũ dimidio ex nostris, subegisse: cùm iuxta priorem sententiã tres modios tãtũ sexq; ex nostris, hoc est, Ephi mẽsurã subegerit. Illud obseruare conuenit nostrum interpretẽ num. 5. ver. 15. pro decima parte Ephi posuisse decimam partem sati. tum. 3. reg. 18. ver. 32. pro sato Hebraico reddidisse metretã. cùm tamen metreta maior sit sato, satũ Ephi minus semis eius aut triens, vti ex ijs quę dicta sunt manifestum euadit.

Gomor Ghòmer.

GOMOR Procul dubio decima pars est Ephi. sic enim dicitur Exodi. 16. ver. 36. Gomor autem decima pars est Ephi. cùm ergo Ephi contineat tres modios Italicos, ex nostris sex, fit vt nostri modij dimidium & decimã eiusdẽ modij cõtineat, hoc est, sextarios nostros. 6. præcise, cũ modius noster siue Celemin contineat. 10. sextarios Toletanos. Efficiunt autem sex nostri sextarij quatuor Ro-

in ános, & quatuor quintas eiusdem sextarij, cùm sextarius Romanus nostrũ superet proportione sesquiquarta. Isidorus libr.16.cap. 25. sextarius quinquies complicatus Quinarẽ seu Gomor facit. Robertus Senalis Iosephum ait Assironi, hoc est, Gomor, vt mox dicemus tribuere Cotylas.7. ipse interpretatur sextarios: qui si Hebraici sint, faciunt fere quinq; Romanos. Sic Gomor erat cibus diurnus hominis a Deo ipso designatus Exodi 16. ver.16. vbi manna Gomor colligi per singula capita præcipitur. Iosephus vbique pro Gomor ponit Assaronem, præsertim lib.3. antiquit, cap.10. vbi Leuit.5. &.6.num.5. præcipitur offerri farinæ decimã partẽ Ephi, nẽpe Gomor, ipse vertit Assaronem, nimirum à voce Hebraica. *Ghiçaròn.* id est decima. qua voce in mensuræ etiam significatione sacræ litteræ vtũtur exod.16. &.29. Vnde fortasis Assariũ Latinis & as manauit, nimirũ decima denarij, vti superius dictum est.

Cabus Qab.

MINIMA Inter Hebraicas mensura aridorum, si tamen aridorum & nõ etiam liquidorũ, cabus est: de qua mẽtio extat.4.reg.6.ver 25. cõtinet sextarios, quatuor, Iosephi quidẽ sen-

sententia: qui libr. 9. antiq. c. 2. pro quarta parte Cabi stercoris, reddidit sextariũ, Romanũ an Hebraicũ, qui log dicitur, non explicat: haud leui discrimine cũ sextarius Roman⁹ sesquialtera proportione cõparetur cũ Hebraico, eũ & semissẽ capiẽs. quod superius dictũ copiosius deinde explicabitur. Quod si Cabum sextarios. 4. Hebraicos, quod magis puto, cõtinere recipitur, fiet vt cabus capiat duos sextarios Romanos & dodrãtẽ sextarij, nẽpe tres quartas, hoc est, tres nostros sextarios cum triente circiter. Conuenit Hebræis Cabo cõtineri cibi quantũ in diem vni homini sit satis: adduntque Cabum frumenti seri in cubitis decem quoquo versus: quod puto conuenire in tres nostros sextarios cũ triente, nimirum efficientes modij nostri Toletani seu Celemini triẽtẽ iustissimè. Nec plura de Hebraicis mensuris aridorum. ad Græcas trãseamus, si prius fuerit explicatũ, quoties minores hæ mensuræ in maioribus contineantur.

Corus continet ephi .10. sata .30. gomor 100. cabos. 180.

Ephi continet sata .3. gomor .10. cabos .18.

Satum Gomor .3. $\frac{1}{3}$ Cabos .6.

Gomor continet cabos .1. $\frac{4}{5}$.

Cabus

Cabus minima aridorum mensura continens quatuor loghim seu sextarios, de qua mensura in liquidis dicendum est.

Græca mensuræ Aridorum. Cap. 11

INTER Græcas aridorum mēsuras primum sibi locum Cypsele vendicat, sex nihilominus continens Medimnos, maior Coro Hebraico, nimirum parte eius quinta. de qua Aristophanes in Pace, ac meam, inquit, iniecto lapide sex medimnos capientem Cypselem fregerunt. Suidas de eadem Græcè ait, κυψέλη ἑξμέδιμνος· ἐξ μεδίμνους χωροῦσα. Cypsele sex medimnorum sex medimnos capiens.

Medimnus Atticus.

MEDIMNVS Atticus senos modios Italicos capit. sic enim Suidas ait: medimnus mensura est aridorum, vt tritici vel Hordei, medimnus igitur mēsura est sex modiorū. Cornelius nepos in Attici vita affirmat Atticū Athenienses vniuersos frumento donasse, ita vt singulis sex modij tritici (sic legito, non septem) darentur. qui modius mē

suræ

suræ medimnus Athenis appellatur. Cic. libro.5.in Verrem Agri Leontini decumæ anno tertio venerunt tritici medimna triginta sex, hoc est, tritici modij.216. Neque temere medimnum Atticum dixi, Siculus enim medimnus Attico maior erat quarta Attici parte. nam Ioseph. lib.3. antiquit. extremo Siculos medimnos.31. & Atticos. 41. pro eodem accipit. Dixi etiam modium Italicum, quoniam modius Siculus & Cyprius maior erat, vti ex Epiphanio constat: & quinque modij Siculi medimnum Atticum explebant. Sed quòd Epiphanius medimnum absolutè ait decem modios continere, in eo aut vitiata lectio est, aut de alijs mensuris ipse locutus. Ergo medimnus sex modios Italicos continet, duodecim Toletanos. idem comparatus cum mensuris liquidorum capiet duas amphoras Romanas, Chænices quadraginta octo, sextarios Romanos non aginta sex.

Hemiectum.

IN Multas partes medimnus à Polluce diuiditur, quæ & ipsæ mēsuræ sunt. Est enim τριτεὺς tertia pars medimni continens chænices sedecim. est Εκτεὺς sexta pars, nimirum octo chænices. est Δάδιξ nimirum octaua

pars medimni chænicum sex. Est denique Hemiectum quasi Semisextum dixeris, hoc est, duodecima pars medimni Chænices habens quatuor vt Gale. etiam ait de pond. &. mens. Verum quoniam hę mensuræ ad chænicem reuocantur, eius magnitudo sigillatim explicanda est.

Chænix.

DE Chęnicis magnitudine non eadem omniũ sentẽtia est. Pollux Cotylas tres illi dat, hoc est, sesquisextarium. sic enim lib. 4. ait: Cotyle est tertia pars chænicis. Alij contendunt chænicem duos sextarios Romanos capere: cui sententiæ Pollux ipse proximis verbis fauet, cum ait medimnum continere chænices quadraginta octo. cõstat autem medimnũ capere sextarios nonaginta sex. Priori sentẽtiæ fauent Cleop. & Dioscor. vterq; enim, chænix ait habet Cotylas Atticas tres, posteriori tamen sententiæ Galen. fauet & ipse de ponder. & mensur. dicens, chænix sextarios duos. Vtrumque Fannius improbat cùm sextarios quatuor chænici dat: de sextario enim agens addit: Qui quater assumptus fit Graio nomine chænix. Conueniunt tamen omnes chænicem esse diurnum cibum vnius hominis

minis. Vnde super chænicem ne sedeas, veteri prouerbio dicitur aduersus eos, qui in diē viuunt nulla cura futuri. In hac varietate inclinabat animus, vt Fannij sententiam sequerer: daremque quatuor sextarios Atticos chęnici, qui efficiunt tres omnino Romanos, cibum vni homini in diem vnū sufficientem, neque audebam tamen recedere à Galeni sentētia, quoniā multorum ea communis est, præsertim cùm conueniat cum ijs quæ de mensuris superioribus dicta sunt. Neque verum est, neque nostri ingenij eruditorum placita passim cōuellere. & fortasis chęnix duplex fuit, Attica duorū sextariorū, cōmunis sextariorū quatuor, quod Alciato placuit ex parte de pō der. & mens. liberū tamē iudiciū lectori relinquatur ex ijs quæ dicta sunt, & ex aliorum lectione. Ezech. quidem .45. ver.10. vbi legimus Hebraicè: Ephi iustum, & Bathus iustus erit vobis, Septuaginta pro Batho chænicem posuerunt, cùm Bathus multo maior chænice sit. Sed & Epiphanius ephi, & chænicem pares mensuras facit. Chænicique dat duos sextarios & aliquantulum amplius. Reliquum est, has Græcas aridorum mensuras inter ipsas comparare.

Cypſele continet medimnos.6. hemiecta 48.chænices.192.

Medimnꝰ hemiecta continet.12.chænices.48

Chænix minima eſt inter Græcas aridorum menſura continens, vt plerique ſentiunt ſextarios Romanos duos, ponderis in vino aut aqua vnciarum Romanarum.40.

Menſuræ Aridorum Romanæ. Cap.12.

AVCAS Aridorũ mẽſuras inter latinos obſeruamus, nẽpe Græcis ipſi mẽſurarũ nominibus vtebãtur, aut mẽſuras liquidorũ ad arida menſurãda cõuertebant. Ergo primũ medimnus occurrit, quã vocẽ à latinis Græci videntur àccepiſſe, auctore Epiph. Sed nihilo diſcrepat ab Attico nimirum cõtinẽs modios Italicos ſex.

Modius.

SEXTA Pars medimni modius eſt continens Atticas Chænices octo. vti ex Pollucis ratione ex Suida & Galen. de pond. conſtat, nimirum ſextarios Romanos ſedecim. quantum duo modij Toletani, quos celemines dicimus. quatuor enim modij apud Romanos olim tum ſeruis tum militibus in menſem dabantur, vti ex Donato & Polybio intelligitur, nimirum octo modij frumenti noſtrates

tes vni homini menstruam annonam prębét, ijs præsertim qui plurimum vescũtur pane. Epiphanius modij vocem ab Hebræis inuentam ait, & continere sextarios viginti duos. quod ab eo sumpsit Isidorus libr.16. cap.25. quòd si.24.dixissent poteramus de Hebraicis sextarijs dictum interpretari, qui Romanis tertia parte sunt minores. Hieronymus in vita Hilarionis, Marsitam quemdam ait, quindecim frumenti modios diu longèque portasse: & hanc habuisse palmam fortitudinis suæ, si asinos vinceret. Nimirũ triginta celemines tritici, præsertim longo itinere non quicunque asinus portet aut vix. Plin. lib.18. cap.7. ait modiũ leuissimi tritici nó excedere vicenas libras. Nos Toletanum triticum non grauissimum ad examen vocantes inuenimus, duos eius celemines, nempe modium Italicum ponderare præcisè libras Romanas decem & nouem cum semisse. Aeris autem siccitati & quoniam triticum illud purgatum planè non erat, tribuendum suspicabamur, quòd vicenas libras non excederet. Deinde grauissimi tritici duos celemines viginti & vnam libras Romanas, hoc est duodecim vnciarum singulas, ponderare deprehendimus:

quod pondus Bæotici tritici modio Plinius dat. Neque vero omittendum est, locum Plinij eodem capite esse vitiatum, vbi de Panico agens, nullum, inquit, genus frumenti ponderosius est, aut quod coquendo magis crescat, sexaginta pondo è modio reducunt. Legendum proculdubio triginta pondo. Quî enim credi possit cùm è modio tritici panis viginti pondo proueniant, triplicatũ idè panico reduci? Itaque è duobus celeminis panicęq farinæ, id est, modio experti sumus vix triginta libras Romanas panis reduci. Idem lib. 15. c. 1. ex olearũ modio exprimi ait libras olei nó amplius sex. Sic ex vno celemine exprimentur summum 36. vnciæ, ex faneca 27. libræ nostrates, hoc est amplius aliquãto quã Arroba, quę pendit libras nostrates viginti quinq; præcise. Quæ ratio in oleas fere conuenit optimas & præstantissimas, vti ex earum faneca olei Arroba exprimatur plus minus.

Demensum.

EX. His colligitur demensum apud Terentium in Phormione, mensuram esse modiorũ quatuor teste Donato: qua etiã voce quidam abutuntur ad significandum diurni cibi, quæ seruis dabatur, mensuram, nẽpe modij

modij Italici octauam partem nostri modij quadrantē circiter, hoc est, sextarios .2. Rom. Sic quod Hebræis gomor aut cabus erat, Græcis chenix, nimirum mensura diurni cibi vni homini: idem putant voce demēsi apud Latinos significari. tametsi non omnino pares eæ mensuræ erant, sed pro regionibus aliquantulum inter se discrepabant: vti ex ijs quæ dicta sunt perspici potest. Sic.

Medimnus sex modios continebat demensa diurna. 45.

Modius continet de mensa .7. $\frac{1}{2}$ Demensuni minimæ aridorum mensura.

Mensuræ aridorū Toletanæ Cap. 13.

NOSTRAE Etiam mensuræ explicandæ sunt, quibus aridis metiendis vulgo Toleti vti consueuimus. In quo numero cahiz maxima mēsura est, capit faneeas duodecim, seu medimnos Atticos totidem, modios nostros 144. quos celemines dicimus, Italicos seu Romanos veteres .72. tantū, aut circiter. Succedit faneca medimno Attico par, 6. modiorum

diorum Italicorum Toletanos modios duodecim capiens.

Sequitur modius noſter ſeu celemin, eiuſque partes ſemodius, & modij quadrans. Continet autem ex liquidis modius noſter ſextarios Toletanos omnino decem, ſemodius quinque, quadrans modij continet duos ſextarios noſtros & ſemiſſem. Sic idem modius Romanos ſextarios octo continet, ſemodius quatuor, quadrãs noſtri modij duos Romanos ſextarios capit. Quæ omnia comparatione modij Romani veteris duplicanda ſunt: cùm modius Romanus ſiue Italicus duos modios noſtros contineat, ſi vera ſunt quę de pede Romano ſuperius à nobis ſunt diſputata. Ergo.

Cahiz continet fanecas .12. modios Toletanos.144.

Faneca continet modios .12. quadrantes modij.48.

Modius diuiditur in quadrantes quatuor.

Quadrans modij minima menſura aridorum Toletanis eſt. Niſi quis velit mẽſuras afferre quibus cuminos menſurant aliaque id genus, ad nullam certam rationem reuocatas varias inconſtanteſque.

Hebrai-

Hebraica liquidorũ mensuræ. Cap. 14.

MENSVRAE Liquidorum maiori diligentia examinandæ sunt: quoniam ex illis ferè de reliquis mensuris & põderibus statuendum est, & in eorum tractatione auctores maxime hallucinantur, quas esse exploratas conueniebat in primis, ne turbatis fontibus quæ ex illis manant vitiosa essent. Corus quidem, quæ mẽsura inter Hebraicas liquidis & aridis seruiebat (nam viginti coros olei legimus. 3. Reg. ver. 11.) quantum caperet, superius est explicatum. Nunc de reliquis dicendum est.

Bathus.

BATHVS Badus etiam vocatur teste Hieron. ad Ezech. cap. 45. & fere conuenit capere eum sextarios .72. Sic Iosephus libr. 8. cap. 2. Badus, inquit, potest capere sextarios duos & septuaginta. & cum Iosepho consentiens Epiphan. Bathum ait continere sextarios. 72. tum septuaginta, & noster interpres lib. 2. Paral. cap. 4. ver. 5. pro ter mille Bathis,

vt est in Hebraico, ter mille metretas posuerunt. Et constat metretam capere sextarios 72. ab his recentiores scriptores quasi rem minime dubiam receperunt: neque considerarunt tamen quanta id difficultate impeditū esset. nam cùm Ezech. 45. ver. 11. dicatur: ephi & Bathus æqualia & vnius mensuræ erunt, consentaneum erat quantum ephi dabatur tantundem Batho tribuere. ephi autem iuxta opinionem Iosephi coro dantis decem medimnos Atticos, continet sex modios Italicos, sextarios Romanos nonaginta sex: at vt nobis videtur, & vti superius est explicatum, continet modios tres, sextarios Italicos quadraginta octo. Quî ergo, aut qua via possumus Batho tribuere sextarios 72? Sed nimirum in sextarij voce ambiguitate laboratur. Negare enim non possumus Bathum capere modò sextarios Romanos quadraginta octo, quantum amphora Romana. Sed ij tamen sextarij cū Hebraicis comparati proportione sesquialtera, vti paulo post dicetur, efficiunt sextarios Hebræos. 72. qui Hebraicè loghin nuncupantur. quæ ratio conciliandi explicandique difficultatem verisima est, & multis præterea locis accomodata. aut certe duplex Bathus

thus erat minor æqualis ephi, & maior proportione sesquialtera cum minore comparatus, nam cum. 3. Reg. 7. ver. 26. mare æneum dicatur continere duo millia Bathos. 2. Paralip. 4. ver. 5. dicitur cõtinere ter mille Bathos Hebraicè: quod noster interpres & septuaginta dixere tria millia metretas. Addũt quidam Bathi decimam dici Bathum, Iosepho cum diuinis libris conciliando. cũ enim. 2. Palip. 2. ver. 10. Salomõ pollicitus esset Hiram viginti millia coros tritici, hordei totidẽ, prẽterea viginti millia Bathos vini, & totidẽ olei, pro quo noster interpres dixit vini viginti millia metretas, olei quoque sata viginti millia: Ioseph. lib. 8. cap. 2. dedisse ait annuos bis mille coros tritici, & totidẽ olei Bados. Sed ni mirũ inaudita mẽsurarum genera comminisci oportebit omnibus auctorũ locis concilian dis, & Iose. vt humanus falli potuit aut eius libri vitiari, ne nos plus satis ea cura solicitet.

Est etiam in sacris litteris vox *Salis* Psalm. octogesimo, vbi legimus: Ecce mensurabiles posuisti dies meos, & Isai. 40. quam quoniam à *Salòs* deducitur, quæ vox tria significat. Quidam existimarunt Bathi tertiam etiam significare, sextarios Romanos

sedecim, Hebraicos viginti quatuor. Ego in Rabbino quodam ad eum Psalmi locum inueni *Salis* tria guletim, id est, tres vrceos esse. Non ergo quòd sit tertia Bathi, ita nuncupatur: sed quia tres vrceos continet, vt ille quidem ait. qua tamen mensura singuli vrcei essent, non explicat.

Hin.

HIN Duos Choas Atticos capit. Sic Iosephus lib. 3. antiq. cap. 10. quod Hiero. cùm ex eo sumpsisset ad Ezech. cap. 4. de suo addidit, quos (supple Choas) nos sextarios possumus appellare. maluissem congios diceret. nam Fannius de sextario agens ait, Qui quater assumptus fit Graio nomine chœnix: Adde duos chus fit vulgo, qui est congius idem. Consentiunt Galen. Cleopatra & Dioscor. choam Atticum continere sextarios sex, cotylas duodecim. Quod si Hin Hebraicũ duas choas capit, sextarios duodecim efficiet, nimirum quod Hebræi alijs verbis eadem sententia dicunt, continere duodecim Loghin. Verum ij sextarij essent Romani an Hebraici non facile constitui potest. ipse crediderim potius Hebraicos esse. Neque enim Hebræi Romanis sextarijs vtebantur, sed suis quos

loghin

loghin vocabant. Porrò duodecim sextarij Hebraici octo Romanos exæquãt. Noster interpres vocem Hebraicam *Hin* aliquando reliquit intactam Exo. 29. ver. 40. & 30. ver. 24. quod exemplo septuaginta interpretum fecit, nam posteriori loco vbi in Biblijs Regijs Græcè legitur oleum ex oliuis ἐν, legendum est εἷν vt est in Romanis biblijs septuaginta terpretum recens in lucem editis. Leuit. tamen. 19. ver. 36. vbi pro Hin Hebraico septuaginta χᾶν dixerant, noster interpres sextarium posuit. Epiph. Hin magnum sextariorũ esse octodecim ait, sanctum sextariorũ nouem. In quo quid sit secutus, diuinare nec possum, nec iuuat: illud si concedatur satis habeam, Hin capere duodecim sextarios Hebraicos, Romanos octo. Qui duos Choas seu congios continere putarunt, ij sextariorum numerum respexere non modum.

Log.

HAC Voce Hebraicus sextarius significatur minor latino proportione sesquialtera. quocirca Hier. Leuit. 14. ver. 10. & 12. pro log sextarium reddidit, septuaginta cotylam, quæ dimidium est sextarij. Nimirum cùm præcisè neque sextarius esset neque Co

tyla per menſurarum vicinarum voces eius menſuræ modum explicarunt. Eſt enim vulgatum inter Hebræos, Log capere quantum ſex oua non anſerum, vt quidam finxit. Quid enim ad inuſitata reuocarent? ſed gallinacea, vt communis & recepta ſentẽtia eſt. Probauimus autem experimẽto gallinæ ouum aquæ aut vini capere pondus vnciarum duarum & duarũ drachmarũ fere. atq; adeo ſex oua præcipuæ magnitudinis pondus vnciarum tredecim & tertiæ inſuper partis vnciæ, quæ duella dicitur Latinis, continebunt, id eſt, ſextarium Hebraicum. nouem autem oua eiuſdem magnitudinis pondus iuſtiſsimum efficient vnciarum viginti, quod pondus ſextarij Romani eſſe ſuperius eſt explicatum. Verum quoties maiores menſuræ minores contineant, etiam hoc loco ponendum eſt.

Bathus continet Hin ſex, loghin duos & ſeptuaginta, oua. 432.

Hin continet loghin. 12. oua. 72.

Log continet oua. 6.

Ouum minima inter Hebræos liquidorum menſura pondere in aqua vnciarũ .2. & drachmarum. 2. fere. Sed & Hebræi medici propria mẽſurarũ nomina habent *Qagheràh*, quę vox

vox scutellam significat, vtuntur ad significā dū acetabulū octauā sextarij partē. Et Vulgata num. 7. ver. 39. pro ea voce Hebraica acetabulū reddidit. *Caph*, id est, vola ad significā dum Cochlear, id enim significat etiā num. 7. ver. 78.

Græcæ liquidorum mensuræ. Cap. 15.

MPLICITA Disputatio de ponderibus & mensuris est: multa sæpe repetere necesse est, multa prętermittere. quis enim omnia colligat, quæ in veteribus scriptoribus & recentibus innumera extant? sæpe etiam cognitio præcedentium cum posterioribus est implicata, vti in præsenti accidit. Explicandis enim mensuris Græcis opus est intelligere, quod deinde explicaturi sumus, amphoram Romanam capere vrnas duas, modios tres, sextarios Romanos omnino octo & quadraginta.

Amphora Attica.

CAPIT Amphora Attica choas. 12. sextarios septuaginta duos, Romanos an Atticos nō explicāt auctores: & possemus credere Atti-

Atticos potius esse, vt mensura maior & minor eiusdem generis essent. Sic credit Robertus Senalis. Sed Fannius resistit amphoræ Atticæ tribuens vrnas tres. Attica præterea dicenda est amphora nobis, seu Cadus: Hác facies nostræ si adieceris vrnam. Continet autem vrna sextarios Romanos viginti quatuor, tres vrnæ sextarios septuaginta duos. Porrò ex verbis Fan. perspicitur Atticã amphoram & Cadum eandem mensuram esse (&si Pollux Cadum amphoræ Italicæ parẽ faciat.) Est etiam alio nomine Ceramium : sic enim Hesychius ait: Cadus est ceramium. Eadem etiam mensura metreta est. nam fere quibus locis Dioscor. metretam dixit, Plinius cadũ vertit. Præterea Nicandri interpres, Cleopatra, Epiphanius metretæ dant Choas duodecim, sextarios. 72. Quod si sextarij Romani sint, amphora Attica seu metreta continebit sextarios Atticos. 96. nimirum cum quibus Romani comparantur proportione sesquitertia: si sextatij Hebraici sint efficiẽt. 108. nihilominus. Quod conferre poterit ad intelligendum ea, quę variè auctores de metreta affirmant. Quod vero Dioscor. libr. 5. ait. Est autem metreta Choes. 10. placet Alciati senten-

sententia, numerum esse vitiatum; quod facile potuit contingere in notis Græcis numerorum ,ß. ß post iota positum eradi. Ex ijs intelligitur qua mésura hydriæ illæ sex erant capientes singulæ metretas binas vel ternas, Ioan. 2. ver. 6. Nimirum metreta tres vrnas capit, sextarios Romanos septuaginta duos.

Artaba.

ARTABA, Græca mensura non erat sed barbara. de ea tamen hoc loco dicendum est, quoniam à quibusdam creditur metretæ esse par, & de ea in sacris litteris & earum explanatoribus mentio extat. Quam fuisse triplicem colligit Philander in epitome Georgij Agricolæ de ponder. & mensur. Nempe maxima erat capax medimni & chænicum trium: & dicebatur Persica, quoniam ea Persæ vtebantur. Altera Medica erat, Medorum nempe propria, medimno Attico par. Tertia minima AEgyptia erat. de qua hoc loco agimus, quoniam frequens de ea mentio est, atque de eius magnitudine auctores variant trifariam diuisi. Fannius Artabæ AEgyptiæ tres modios & trientem dat his verbis: Est etiam terris, quas aduena Nilus inundat, Artaba, cui superat modij pars tertia post tres.

Namque decem modijs (sic lego pro, etiã modijs) explebitur Artaba triplex. Sic iuxtã Fannij sententiam hæc mensura continebit sextarios Romanos quinquaginta tres cum triente. Epiphanius ex multa diligentia inuenisse ait Artabam AEgyptiam esse sextariorum duorum & septuaginta: facitque eã metretæ æqualem. Alij Artabæ AEgyptiæ tribuunt modios quinque, nimirum sextarios octoginta. certe Gal. de pond. & mens. quod secuti sunt. Septuaginta interpretes Isa. 5. vers. 10. cũ pro coro, id est triginta modijs sex Artabas posuerunt, nimirum singulis, Artabis dãtes modios quinque seu sextarios octoginta. Ná quod Hier. eo loco, Artaba inquit, mẽsura AEgyptia est, faciẽs modios. 20. in eo quid sibi velit intelligere non possũ. Sed certe omnes. 6. artabas voluit eos modios facere: quod verũ est, si Artabæ dentur cũ Fan. modij tres cũ triente. Id me Nebrissensis admonuit repetit. 6. Neq; vero dicta aliorum auctorum conciliare liceat, nisi ex varietate sextarij: vt Fan. locutus sit de Romanis, Epiphan. de Atticis, Septuaginta interpretes de Hebraicis. nã si numero .53. $-\frac{1}{3}$ addas tertiam eius partem, hoc est. 17. $\frac{7}{9}$ efficientur sextarij. 71. $-\frac{1}{9}$ si vero eidem

eidem numero semissem addas, nimirum .26. $\frac{2}{3}$ euadent .80. sextarij præcisè. Porrò ex .80. sextarijs, quos in aliquo auctore aliquis inuenit facile fuit .5. modios dicere. cùm non intelligeret quantum singuli ex ijs sextarijs caperent, aut si qua alia commodior ratio his auctoribus conciliandis potest excogitari, ea nostræ præferatur.

Amphoreus.

METRETA Continet amphoreos duos. Sic se Cleop. in Georgicis inuenisse scribit. amphorea sextariorũ esse .36. metretã sextariorum .72. sic Nicandri interpres Amphoreus, inquit, capit sextarios sex & triginta, metretes duos & septuaginta. De hac mensura locutus est Aristophanes in Pluto cùm dixit: οἱ δ' ἀμφορῆς οἴνου μέλανος ἀνθοσμοίου. id est, amphoræ autem seu amphorei vini nigri atq; odorati (supple pleni sunt) & Herodot. lib. 1. meminit crateris à Cræso missi Delphos, quem cepisse ait amphoreos sexcentos. Quod vero Cleop. eundem amphoreũ dixit cõtinere cotylas quadraginta octo, de alio genere cotylarũ locutus est, nẽpe earũ quæ tres quadrãtes sextarij cõtinebant, & Georgicæ vocabãtur, vt ipsamet Cleop. ait: quemadmodũ & aliud

genus cotylæ inuenio, quæ sextarij duos trientes continebat, tres duos sextarios implebant. Vnde varij loquendi modi inter scriptores. quod considerandum est, ne lectori confusionem pariant.

Chus.

PLERIQVE Omnes huic mensurę sextarios. 6. tribuũt. certè Cleopa. & Dioscũ etiam Galen. chus, inquit, id est, congius sextarios sex. cum quibus consentiens Fannius de sextario agens ait: Qui quater assumptus fit Graio nomine chænix. Adde duos chus fit vulgò, qui est congius idem. Verùm hos sextarios crediderim non Atticos esse, sed Romanos, propterea quod metretam quæ continet choas duodecim, diximus sextarios Romanos septuaginta duos capere. Itaque chus si ad sextarios Atticos referatur, octo cõtinebit. quod video Galenum etiam dixisse de signis & notis ponder. & mensur. cap. 2. seu quicumque eius libelli fuit auctor. Sic enim ait: Chus habet Chęnicas duos, sextarios octo. si vero de Hebraicis sextarijs agatur, nouẽ sextarios continebit. Cleopatra sanè cùm dixisset, chus habet cotylas Atticas duodecim, sextarios sex, chænicas quatuor: addidit se in

se in Georgicis choam inuenisse sextariorum nouem, cotylarũ duodecim. Noster tamen interpres Leuit. 19. ver. 36. cùm septuaginta interpretes pro Hin chûm reddidisset, ipse sextarium substituit: & Hiero. ad Ezech. cap. 4. Hin dixit cõtinere duos choas Atticos, quos nos sextarios possumus appellare. In quo fortasis Plinium est secutus qui lib. 14. de Necta rite vino agens, vbi in Dioscor. legerat vncias quinque eius radicis in choas quinque musti addendas: ipse vertit in sextarios sex. nisi forte in Dioscor. choam legit, nõ choas quinq;. Vnus Suidas aliam rationem secutus videtur cum dixit: χόος ὀξέστα, χοῦς γὰρ δύο ξέσται χοῦς δὲ ἑξ. hoc est, choos duorum sextariorũ: chus enim duo sextarij, choeus autem sex. Itaque iuxta eius sententiã differũt chus & choeus. Chus habet sextarios duos, choeus sex. Georgius tamen Agrico. contendit libr. 2. de ponderib. Suidæ verba esse corrupta, legendumq;, Chænix duo sextarij, choeus sextarij sex. Deniq; quod Iosephus lib. 3. antiquit. cap. 10. Hin dixit continere duos choas Atticos, nẽpe sextarios seu loghin duodecim, ad numerum sextariorum debet referri, non ad mensurarum æqualitatem: cùm ex ijs quæ dicta sunt, con

ſtet Hin continere duodecim ſextarios Hebraicos, duos tamen choas totidem quidem ſextarios capere ſed Romanos, qui maiores Hebraicis ſunt: atque adeo cum illis proportione ſeſquialtera comparantur.

Sextarius Atticus

SEXTARIVS Atticus ξέστης Græcè vocatur voce à latinis accepta, minor tamē ſextario Romano, vti Gal. ait lib. 1. de cōpoſ. medicam. per genera. c. 16. in hæc verba. Cæterū ſextarij (hoc eſt ξέστου) Romani Herā meminiſſe puto. Nam apud Athenienſes neque menſura neque nomen hoc erat. Nunc ex quo Romani imperare orbi cœperunt, nomen ſextarij apud omnes, qui Græca lingua vtuntur, nationes exiſtit: ipſa verò mēſura Romanæ æqualis nō eſt, quippe alij aliam ſextarij menſurā vſurpant. Apud Romanos ſextarius libram vnam & ſemiſſem, & ſextā eius partem pēder, vt ſimul omnes iunctę vnciæ ſint viginti. hæc ille. Quantus vero ſit Atticus ſextarius neque Galen. eo loco declarat, neque eſt facile certa ratione ſtatuere. Quidam Attico ſextario vncias dant octodecim Suidæ auctoritate dicentis: Medimnū modiorū ſex, vt ſit menſura xeſtas ſeu ſextarios duos & ſeptuaginta

ginta capiens, id est, libras 108. quibus verbis significatur xestem sesquilibram Romanam pendere drachmas 144. Alij Attico sextario vncias 15. dant, certe Fann. Oxibapho, qui est octaua pars sextarij, drachmas quindecim dat, Cyatho, qui est pars duodecima, drachmas decē. Sic enim ait: Bis quinq; hunc (nēpe Cyathum) faciunt drachmæ si appendere tē tes: Oxibaphus fiet si quinque addantur ad illas. Quod cùm ipse paulo post sextario aquæ det pōdus vnciarū 20. ne sibi repugnare videatur prius dictum de partibus sextarij Attici accipiendum, deinde de Romano sextario loqui credendus est. Idem secuta Cleopatra sextario tribuit drachmas centum & viginti, nimirum vncias quindecim. hæc illorum sententia fuit. Et quidem cum Fannio Suidam conciliare facile est, si Suidam de vncijs mensuralibus interpretemur, Fannium & Cleopatram de ponderalibus. vtrasque enim olim fuisse neque pares prorsus, superius explicatum est. Galenus sanè libr. 5. & 6. de composit. medicam. per genera cotylem nouem, & cotylem duodecim vnciarum fuisse ait. Ergo sicut in priori cotyle loqui dicūt de vncijs mensuralibus, ita in posteriori dicendum est,

atque

atque adeo cotyle Italica non decem vncias mensurales capit (vt Georgius Agricola credidit libr. 1. & 2.) sed duodecim: sextarius viginti quatuor certè mensurales. Nam quòd cotylem idem ait pro libra mensurali sumi, confictum cupiditate susceptam opinionem defendendi credebamus. Sed rursus recentiores Fannium, cùm sextario dare videtur vncias quindecim, nempe Oxybapho tribuens drachmas totidem, in oleo locutum interpretantur, quod nona parte aqua leuius est. ita vt nouem olei vnciæ mole sint pares decem aquæ. cui interpretationi Galen. fauet lib. 5. de compos. medic. per genera. c. 6. cùm ait: Atticam Heminam nouem Italicas vncias conficere, quæ pendunt septem vncias & semissem. loquitur autem in oleo, vti locus ipse declarat. Itaque sextario Attico olei quidem vncias quindecim pōderales dant, vini autem, quoniam oleo nona parte grauius est, vncias sedecim, drachmas quinque, scripulum vnū. Sic Georgij Agricolæ ratio procedit, & eorū quibus eius sententia placuit. Nos sanè Galenū ei sententiæ & rationi fauere non negamus. Sed quoniam Fannius & Cleopatra absolutè sunt locuti, de aqua potius aut vino, quæ in com-

communi vſu ſunt, eorum dicta accipienda putabamus. præſertim cùm quod Galen. alio loco dixit olei vncias menſurales .12. efficere decem ponderales, idem ex Adamãtij ſententia in vini vncijs dixerit Oribaſius, vti ſuperius eſt à nobis allatũ. Placet ergo ſextariũ Atticum vini aut aquæ pendere vncias quindecim non amplius. Plin. profectò lib. 21. cap. vltim. profeſſus ſe de Græcorum ponderum & menſurarum nominibus agere, Cyathus, ait, pendet per ſe drachmas decem: cum Acetabuli menſura dicitur, ſignificat heminæ quartã partem, id eſt, drachmas quindecim. In quibus verbis vox, pendet, vt intelligatur de drachmis ponderalibus, eſt conſideranda: ſimulque rectè colligi, ſi cyathus pendet drachmas decem, ſextariũ pendere vncias quindecim, quoniam continet duodecim cyathos, atque adeo drachmas centum & viginti, quæ faciunt vncias quindecim. quod in vino aut aqua communibus liquoribus abſolutè à Plinio poſitum ſumatur.

Aliæ menſuræ Græcorum.

SVNT Et aliæ menſuræ Græcis, præſertim Athenis: quæ quoniam ad ſextarium referuntur, breui percurrendę ſunt. Cotyle ſiue

Triblium sextarij dimidium. Quartarius seu hemicotylium quarta sextarij pars. Oxibaphũ siue oxibaphus sesquicyathus octaua sextarij. Cyathus sextarij duodecima, capit enim sextarius cyathos. 12. quæ vncię etiam sextarij vocantur. Chóca semicyathus. Mystrum cyathi quadrãs. Cheme cyathi quinta. Cochlear paruum, cyathi pars decima. Atque in hoc numero colligimus tum mensuras communes Athenienſium, tum eas, quibus eorum medici olim vtebantur. De mensuris Georgicis & veterinariorum nihil dicimus confusione vitanda. Ex Georgio Agricola lib. 2. qui volet petat licet, Cleopatra & alijs. Nunc mensuræ allatæ inter se comparandæ sunt maiores cum minoribus.

Amphora Attica seu metreta continet artabam. 1. & $\frac{1}{3}$. fere, amphoreos. 2. choas. 12. sextarios Romanos. 72. Atticos. 96. cotylas Atticas (de his enim loquimur) 192. quartarios 384. oxibapha. 768. cyathos. 1152. choncas 2304. mystra. 4608. chemes. 5760. cochlearia. 11520.

Artaba irregularis est & barbara, neque partes eius præcisè assignantur, numerorum minutijs vitandis. sed tamen continet amphoreos

reos.1.½ fere, choas.9. fere, sextarios Romanos 53.⅓. Atticos.71. circiter cotylas.142. semicotylas.284. oxibapha.568. cyathos.852. cōchas 1704. mystra.3408. chemes.4270. cochlearia.8520.

Amphoreus choas.6. sextarios Romanos 36. Atticos.48. cotylas.96. semicotylas.192. oxibapha.384. cyathos.576. conchas.1152. mystra.2304. chemes.2880. cochlearia.5760.

Chus sextarios Romanos sex, Atticos octo, cotylas sedecim, semicotylas.32. oxibapha.64. cyathos.96. conchas.192. chemes.480. cochlearia.960.

Sextarius Atticus cotylas duas, semicotylas quatuor, oxibapha octo, cyathos duodecim, conchas.24. chemes sexaginta, cochlearia centum & viginti.

Cotyla semicotylas.2. oxibapha.4. cyathos 6. cōchas duodecim, mystra.24. chemes.30. cochlearia.60.

Oxibaphum cyathum vnum & ½ conchas tres, mystra.6. chemes.7. & ½ cochlearia.15.

Cyathus conchas.2. mystra quatuor, chemes.5. cochlearia.10.

Cōcha mystra.2. chemes.2. ½ cochlearia.5.

Mystrum chemes.1. ¼ cochlearia.2. ½.

Cheme cochlearia .2. Cochlear minima liquidorum mensura.

Romana liquidorũ mensura. Cap 16.

MAXIMA Inter Romanas mensuras liquidorum Culeus est viginti amphoras Romanas capiens. Fannius: Est & bis decies, quam conficit amphora nostris, Culeus. Hac nulla est maior mensura liquoris. Capit ergo congios .160. sextarios Romanos .960. Toletanos autem sextarios capit .1200. Sed & hac sæpe voce vtuntur veteres non in significatione mensuræ, sed magni cuiusdam vasis. quomodo in culeum insuere dicimus. Erat autem forma vtris, nimirum ex corio bubulo: alioqui viginti amphoras non caperet: singulisq; plaustris singuli culei vehi soliti erãt, vti veterum sculpturę marmorũ indicio sunt.

Amphora Romana.

AMPHORA Romana Quadrantal etiam vocatur. amphora quidem quod vtraque ex parte ansam haberet ad commoditatem leuandi, Quadrantal autem quod ex pede Romano

mano in quadrum facto constaret, vti Fannius, & Festus Pompeius aiunt. Capit sextarios Romanos quadraginta octo, vti præter hos duos auctores tum Galen. his verbis docet: Amphora Italica habet choas octo. tum Volusius Metianus de asse his verbis: Quadrãtal, quod nunc plerique amphoram vocant, habet vrnas duas, modios tres, semodios sex, congios octo, sextarios quadraginta octo, heminas. 96. quartarios. 192. cyathos. 576.

Vrna.

VRNA erat vas, quo præsertim mortuorũ cineres condebantur forma oblonga, atque in cuspidem ima in parte desinebat, gemina superius ansa. Sed et pro mensura accepta Romanæ amphorę semissem continebat Atticæ trientem, nempe sextarios viginti quatuor, congios quatuor, nimirum quantũ sesquimodius aridorum. Fannius: Huius (scilicet amphoræ) dimidium fert vrna, vt & ipsa medimni.

Congius.

OCTAVA Pars amphoræ Romanæ congius est capiens sextarios sex, cui æqualis erat chus Atticus. Formatur autem congius ex dimidio pede Romano omni ex parte qua-

drato, capitque sextarios Toletanos septem cum dimidio, vti experimento comprobauimus facto congio ad mensuram pedis Romani è tribus maximi, vti superius dictum est. A congio tricógius dictus est Torquatus Mediolanensis à tribus congijs epotis vno impetu, inspectante Tiberio miraculi gratia, Plinius lib. 14. cap. 22. Tum Ciceronis filium Bicongium simili de causa dictum memorant. Plin. lib. 18. cap. 7. optimi frumenti modium ait in subactu cógium aquæ capere. Nos probauimus experimento duos celemines optimæ farinæ, hoc est modium, subigi duabus azumbris fere aquæ. Continet ergo congius sextarios $\frac{1}{2}$. Toletanos. 7. hoc est, duas azumbres minus sextarij semisse.

Sextarius Romanus.

EX His colligitur quãtus esset sextarius Romanus, nimirum quarta parte maior sextario Toletano. Nã cùm aquæ sextarius Toletanus pendat vncias sedecim, sextarius Romanus pendet vncias viginti, nimirum proportione sesquiquarta cũ nostro sextario cõparatus, cũ Attico, quem diximus pendere in aqua vncias quindecim, proportione sesquitertia, cũ Hebraico proportione sesquialtera: quem

quem quantum sex oua capere dictum est, aquæ pondus vncias tredecim & trientem. Quæ quoniam superius pluribus sunt explicata, hoc loco repetenda non sunt.

Aliæ mensuræ Romanæ liquidorum.

HEMINA Latinis idem est quod cotyla Græcis, nimirum sextarij dimidium. tametsi ex Athenæo libr. 17. colligitur, veteres Græcos hemina etiam in significatione cotylæ vsos fuisse. Quartarius pars. 4. sextarij. Acetabulum octaua sextarij pars, sesquicyathi mensura. Cyathus vncia sextarij, hoc est, eius pars. 12. Cochlear siue ligula cyathi quadrãs, sextarij pars. 48. cùm in Græcis mensuris cochlear sit pars cyathi decima. Ligulę in aqua aut vino pondus est drachmarum. 3. scripuli vnius: siue nostro more dixeris, octauarum trium, granorum aurificum. 25. tãtum. Nunc adijciamus quoties maiores mensuræ in minoribus contineantur.

Culeus continet amphoras. 20. vrnas. 40. congios. 160. sextarios. 960. heminas. 1920. quartarios. 3840. acetabula. 7680. cyathos 11520. ligulas. 46080.

Amphora vrnas. 2. congios. 8. sextarios. 48 Heminas. 96. quartarios. 192. acetabula. 384. cya-

cyathos.576.ligulas.2304.

Vrna congios.4. sextarios.24.heminas.48. quartarios .96. acetabula .192. cyathos .288. ligulas.1152.

Congius sextarios .6. heminas .12. quartarios .24. acetabula .48. cyathos .72. ligulas.288.

Sextarius heminas .2. quartarios .4. acetabula.8. cyathos.12.ligulas.48.

Hemina quartarios .2. acetabula .4. cyathos.6.ligulas.24.

Quartarius ccetabula .2. cyathos .3. ligulas duodecim.

Acetabulum cyathos.1. $\frac{1}{2}$ ligulas.6.

Cyathus ligulas.4. Ligula minima Romanis erat mensura liquidorum.

Toletanæ mensuræ liquidorũ. Cap.17.

OLETANAE Mensuręliquidorum paucæ sunt, ac fere ad quinque mensurarũ nomina reuocantur. In quo numero módius siue moius maxima omnium mensura vocatur. Continet arrobas seu amphoras Toletanas

tanas sedecim, arroba autem capit azumbres (seu congios Toletanos dicere malis) octo, sextarios Toletanos, nimirum congij Toletani quadrantes. 32. qui efficiunt Romanos sextarios viginti quatuor, pondere in aqua aut vino librarum nostrarum. 32. Romanarū. 42. cum besse, hoc est, vnciarū. 512. Vtimur & dimidia arroba, quę respondet Romanorum vrnæ, minor tamen illa: continet enim quatuor congios Toletanos, sextarios sedecim, aquam aut vinum pondere librarum nostrarum totidem. Sequitur Azūbre octaua pars arrobæ, capiēs sextarios Toletanos quatuor, Romanos tres & quintam sextarij Romani partem, in aqua aut vino pendet libras quatuor Toletanas, hoc est vncias sexaginta quatuor. Minima mensura est sextarius Toletanus azumbris quarta pars, arrobæ. 32. pendet in aqua aut vino vncias sedecim, minor sextario Romano vncijs quatuor. His mensuris in Italia quidem vulgò respondent follieta sextario nostro par fere. pendet enim in vino aut aqua vncias Romanas vulgares sedecim. Medius constat ex follietis duabus. Bocalis constans ex follietis quatuor nostræ azumbri respondens. Congitella constans bocalibus qua-

tuor. duæ verò congitellæ noſtram arrobam circiter faciunt. In Gallia alijs nominibus pares menſuræ ſunt, præſertim Pariſijs. Ciopina ſextario noſtro reſpondet, Romanæ follicæ. Pinta duas ciopinas capit. Quartarius capit ciopinas quatuor. Sextarius ciopinas ſedecim. Duo ſextarij noſtræ arrobę reſpondent, nam quiuis ſextarius in Gallia quatuor noſtras azumbres circiter continet.

Olei menſuræ vulgares.

SVperioribus menſuris vino alijſque liquoribus metiendis vulgò vtimur. Oleum pondere venditur, emiturq;, quemadmodũ antiquis tẽporibus ſcimus fuiſſe factitatum inter Romanos. vti ex Plinio conſtat, lib. 18. cap. 3. Suet. in Cæſare. c. 38. l. ſi ex toto. ff. de legat. 1. Sed ex pondere tamen propria menſura olei facta eſt, Panilla vulgò dicta, põdere quatuor vnciarũ, quę vix poteſt cum ſuperioribus mẽſuris comparari. Sed ſextarium Romanum quatuor panillæ olei & dimidia faciunt. Sextariũ autẽ Toletanum implent tres panillæ, & tres panillæ quadrantes. ſic panillæ. 31. efficiẽt ſextarios. 10. nempe duas azumbres & ſemiſſem, panillæ. 124. efficiũt ſextarios Toletanos quadraginta, nempe arrobam menſuralem & qua-

& quadrantem. Mel etiam vulgò pondere vẽditur, sed nulla ex pondere propria & caua mensura mellis.

Mensuræ medicorum.

PHarmacis conficiendis peculiares mensurę sunt, quas vncias vulgò vocant, neq; pares inter se, nam vnciam triplicem habent. Olei vncia maxima est trium. aqua sublimata mensuranda mediocri vncia vtuntur. minima syrupis. quæ neque inter se comparari facile possunt, neque cum superioribus. Sed illud verè dici potest, quamuis harum vnciarũ si iusta sit, vnciæ pondus efficere, non communis sed medicorum: ita vt vncia aquæ sit minor vncia olei nona parte, at cum syrupi vncia, proportione circiter comparatur subsesquialtera, quomodo aqua cũ melle: nisi quod syrupi aliquid aquæ miscetur, & saccarum ex quo conficitur, melle aliquanto est leuius. Sic sextarius Toletanus, quem diximus in aqua efficere vncias communes. 16. ex ijs vncijs medicis, capiet. 17. & grana aurificum. 37. $\frac{1}{2}$ præcisè: quæ grana paulo amplius medicorũ vulgari semidrachma sunt: totidemq; vncias sextarius capiet ex ijs, quibus aqua sublimata mẽsuratur. Olei vncias capiet quindecim $\frac{3}{4}$

fere. Syrupi vncias, quoniam syrupum melle leuius est, capit. 23. $\frac{1}{2}$ vti experimento comprobauimus. Quomodo hæ vnciæ mensurales medicorum possunt & debent cum mensuris alijs communibus liquidorum, & cum ponderibus comparari, atque iuxta hanc rationem has mensuras comparabimus.

Modius seu motius capit arrobas. 16. azumbres. 128. sextarios Toletanos. 512. panillas 1588 $\frac{1}{2}$.

Arroba continet azumbres. 8. sextarios Toletanos. 32. Panillas. 85. fere.

Azumbre capit sextarios Toletanos. 4. Panillas. 14.

Sextarius capit panillas. 3. $\frac{2}{5}$ vncias medicas olei. 15. $\frac{3}{4}$ aquæ. 17. $\frac{1}{2}$ circiter, syrupi vncias continet. 23. $\frac{1}{2}$.

Panilla capit vncias medicas olei. 3. $\frac{3}{4}$ aquæ ferme. 4. syrupi ferme. 6.

Vncia minima omnium inter nos mensura liquorum est pondere vnciæ vnius.

Hebrai-

Hebraica interuallorũ mẽsura. Cap. 18.

ON Putaui hanc disputationem fore absolutam omni ex parte & perfectam, nisi de interuallorum mensuris ea dicerẽ, quæ in diuinis litteris passim occurrunt, & quæ ab alijs scriptoribus animaduersa sunt. Ergo quo cœpimus ordine progrediamur eatenus, vt primum de Hebraicis mensuris dicamus, sed à minoribus inchoantes, cõtra quam in alijs partibus est factum. In quo numero minima mensura Ezbagh, hoc est, digitus fuerit, quem vulgò Hebræi tantum esse affirmãt, quã sunt lata sex hordei grana qua parte crassissima sunt. Quod si digitus Romanus quatuor hordei grana non superat, vti affert Philander in Vitruuium lib. 5. cap. 10. & est ab omnibus recepta sententia, fiet vt digitus Hebraicus cum digito Romano comparetur proportione sesquialtera, continens quantũ sesquidigitus Romanus. Ex hac mensura cũ omnes aliæ oriantur, cõcedendum item erit, palmum Hebraicum, pedem, cubitum eodẽ

modo parique menſura palmum, pedem & cubitum Romanum ſuperare. Sed quoniam ſex grana hordei experimento probauimus pollicem efficere ſeu vnciam pedis Romani, qui pollex digitum & trientem alterius digiti continet, verius arbitror digitum Hebraicum proportione ſeſquitertia cõparari cum Romano, quod de alijs menſuris pariter intelligatur.

Palmus Tophàch.

DE Digito vt menſura eſt, nulla mentio in ſacris litteris extat, ſed in libris tantũmodo Rabbinorum, atque in Miſna propria de menſuris & ponder. diſputatione. Nam in ſacris litteris minima in hoc genere menſura palmus eſt, qui Hebraicè *Tophach* vocatur, noſtro palmo reſpondens, niſi quod maior eſt illo, ſi vera ſũt quæ de digito diximus: atq; adeo cõſtans quatuor digitis Hebraicis, quinque Romanis & triente. Sic noſter interpres palmum fere pro ea voce reddidit exod. 37. ver. 12. Ezech. 40. ver. 5. tũ. 2. Paralip. 4. ver. 5. vbi de mari Æneo ſeu labro magno agit, & tamen 3. Reg. 7. ver. 26. vbi de eiuſdem labri craſsitudine agitur, pro palmo tres vncias ſubſtituit. Nimirum quatuor digiti, quibus palmus

palmus constat apud quamque gentem, tres vnciæ, id est, pollices sui cuiusque pedis sunt, certe ex latina loquendi consuetudine sic vocari nihil prohibet.

Palmus maior Zereth.

VVLGARI Consuetudine palmum dicimus interuallum ab extremo pollice vsq; ad extremum auricularem, nempe quantum tres palmi minores seu digiti. 12. tametsi latinis palmi vox in ea significatione non vsurpetur. Sed Hebræis tamen *Zereth* vocatur palmus maior digitorum duodecim. de qua mẽsura frequenter meminere sacræ litteræ. nam exod. 28. ver. 16. vbi rationale palmi mensura fieri mãdatur, hic palmus non superior intelligẽdus est. quemadmodum. 1. Reg. 17. ver. 5. vbi dicitur Goliath fuisse altitudinis sex cubitorum & palmi. eodẽ modo Isaiæ. 40. ver. 12. quis mensus est pugillo, aquas & cælos palmo ponderauit, de hoc palmo accipiatur. At vero apud Ezech. c. 40. ver. 5. in manu viri calamus. 6 cubitorum & palmi, &. c. 43. ver. 13. istæ autẽ mensuræ altaris in cubito verisimo qui habebat cubitũ & palmũ: palmi vox ijs locis non pro palmo maiori sed minori sumi debet. vtcõstat ex lectione Hebraica Cõtra quod

poste-

posteriori loco sequitur. Vsque ad labiũ eius in circuitu palmus vnus, de maiori palmo sumi debet. quod miror viros alioqui doctos & diligentes non consideraſſe.

Pes Paghàm.

PEDEM In significatione mensuræ in diuinis libris sumi non inuenio: ac ne ex libris quidem Rabbinorum colligi pro certo potest quantus esset pes Hebræis, quo proculdubio metiendis areis & spatijs vsos esse quemadmodum alias gentes minime dubium est. In Ezech. tantum .cap.41. ver.6. vbi nos legimus: latera autem latus ad latus bis triginta trium, Hebraicè legitur, & latera latus ad latus triginta trium Paghamin. qua voce Kimhi pedes significari interpretatur, in eo non omnino male. nam quod addit pedem continere quãtum duo minores palmi, in eo quid secutus sit assequi non possum, quando apud omnes gentes mensura pedis ex naturalis pedis longitudine sumitur, proximèque ad illam accedit, & cum digitis comparatus digitos sedecim continet.

Cubitus Amàh.

FRequentissima in sacris litteris cubiti mẽtio est Gen.6. cap. constructenda arca, in taber-

tabernaculi structura, atque templi Hierosolimitani. Et quidem cum *Amàh* frequentius in Hebraica lingua vocetur, Ezechielis tamen. 41. ver. 8. *Acilàh* etiam nuncupatur, id est, axilla à medio pectore ad cubitum: quatuor enim cubitis vlna constat, staturaque hominis. Præterea Iudic. 3. ver. 16. *Gòmed* dicitur cubitus, quo loco de gladij Aiod longitudine agitur, quem ad occidendum Eglonem regem comparauit. Noster longitudine palmæ manus dixit. 70. pro Gomed σπιθαμῆς dixerunt, nempe palmum maiorem seu digitos duodecim, intelligentes. Addunt duplicem cubitum Hebræis fuisse, legalē maiorē, nempe sex palmorum digitorum viginti quatuor. Præterea cubitum communem palmorum quinque, digitorum viginti, quales fuisse lecti Og regis Basan longi cubitos nouem, lati cubitos quatuor. quoniam additur eos cubitos fuisse ad mensuram cubiti virilis manus Deuter. 3. ver. 11. nempe cubiti communis, quanta est longitudo à cubito ad extremos digitos, quinque cuiusque palmorum, digitorum viginti non amplius. Porrò ex hac distinctione quidam explicant Ezech. locū cap. 40. ver. 5. nā vbi nos legimus, & in manu

viri calamus sex cubitorum & palmo, Hebraicè legitur ad verbū, & in manu viri calamus sex cubitorum in cubito & palmo. Quo indicatur non palmum vnum sex cubitis adiectum, sed quemuis è sex cubitis cubito & palmo cōstare. nimirū vt significaret cubitos sex calami nō cōmunes & vulgares esse digitorū viginti, sed legales siue sanctuarij digitorum viginti quatuor, quātus est sesquipes Hebraicus. Alioqui cū hæ mēsuræ cū Romanis eius generis proportione sesquitertia cōparētur, cubitus Hebraicus maior, quantū duo pedes Romani, seu digitos. 32. cōtinet nihilominꝰ.

Calamus Qanèh.

COntinet calamus Hebraicus cubitos sex legales, digitos Hebraicos seu pollices 144. Quod si editionē nostram sequimur, palmus seu digiti quatuor ei numero adijciātur, propterea quod calamū quē vidit Ezech. in manu viri. c. 40. ver. 5. fuisse ait sex cubitorū & palmi. Qui certe palmus nō digitorum 12. fuit, vt quidā putauit, sed quatuor, cū Hebraicè vox *Topach* sit nō *Zèreth*: & Septuaginta παλαιστὴ reddiderunt, quiest palmus digitorū quatuor. Verum quod de cubito diximus duplicem fuisse, idem in calamo accipiēdum cogitabam,

gitabam, calamum legalem sex cubitorũ legalium fuisse, calamũ vulgarem totidem quidẽ, sed minorum cubitorum & vulgarium.

Passus, iugerum, milliare.

PAssus Hebraice *Zaghàd* vocatur. 2. reg. 6. ver. 13. sed quæ ea mẽsura sit & quãta, nõ explicatur. Græcis passus sex pedum est, quinq; Latinis. Ex ijs gẽtibus quãtus Hebræis passus esset, conijcere facilius est quã certa ratione pronũciare. Est & iugerum Hebraicè *Zemed* 1. Regum. 14. ver. 14. Quin & *Beràth*, pro milliari legitur. Gen. 35. ver. 16. &. 2. reg. 15. ver. 19. constans, vt Hebræi sentiunt, mille cubitis atq; adeò latino milliari multo minus.

Aliæ mensuræ Hebraicæ.

HActenus eæ mensuræ sunt explicatę, quæ in diuinis libris reperiũtur. in libris Rabbinorũ multæ aliæ mensuræ occurrũt. *Zith* digitus minimus. *Cith* longitudo palmę a carpo seu iunctura ad digitorum radicẽ paulo amplius quã digiti. 4. *Salil* calamus. *Qumàh* statura hominis. *Rus* mensura septuaginta calamorum est, cubitorum. 420. si sequimur calamum sex non amplius cubitos continere. *Parsàh* milliare magnum est, constans quatuor minoribus milliaribus, vti Elias

in Thisbi auctor est. Maiores superest mensuras in hoc genere cum minoribus comparare, non omnes tamen sed præcipuas, quæ in sacris libris extant, & quarum longitudo cognita erat.

Milliare continet calamos. 166. $\frac{1}{3}$. cubitos 1000. pedes Hebraicos. 1500. palmos maiores 2000. palmos minores. 6000. digitos seu pollices. 24000.

Calamus continet cubitos. 6. pedes. 9. palmos maiores duodecim, palmos minores. 36. digitos. 244.

Cubitus pedes. 1. $\frac{1}{2}$ palmos maiores. 2. palmos minores. 6. digitos. 24.

Pes palmos maiores. 1. $\frac{1}{4}$. palmos minores. 4. digitos. 16.

Palmus maior minores palmos tres, digitos duodecim.

Palmus maior digitos quatuor. Digitus mensura minima est: tametsi quantum sex grana hordei continere, superius dictum est.

Græca

Græca interuallarum mensuræ. Cap. 19.

E Græcis interuallorum mensuris pauca quædam dicenda sunt ex Herodoto in Euterpe, ex Polluce, Hesychio & Suida collecta magis, quàm longo sermone explicata, aut veterum testimonijs sigillatim confirmata. Ergo à minoribus sinchoemus, Dactylus, id est, digitus primum occurrit. Palæste παλαιστὴ est palmus minor digiti quatuor, cubiti pars sexta, vt Hieron. affert ad Ezech. cap. 40. vbi & illud addit ad obseruationem insigne, à quibusdam distinctionis causa hũc palmum absolutè, maiorem de quo diximus, dicemusque rursus, vocari palmam. sic Iud. 3. ver. 16. vbi pro Hebraico Gomed Septuaginta posuerũt σπιθαμήν, nempe palmum maiorem, Latinus interpres longitudinẽ palmæ eorum auctoritatem secutus dixit. Leonar. Aretinus hoc secutus. 5. Polit. cap. 3. pro. σῶμα δυοῖν σπιθαμαῖν Latinè vertit, corpus duarum palmarum. quod feciſſe etiam obseruo libr. 7. cap. 4. credo & Gazam locis nõ paucis. Porrò palmus minor

Græcè etiam Dochme, Dactylodochme, Doronq; vocatur, vti Pollux ait lib. 2. ne nominũ multitudo fallat. Plin. lib. 35. c. 14. genera eorum (laterum) tria. Didoron, quo vtimur, lõgum pedelatum semipede (sic legito) alterũ te tradoron, terti ũ pentadoron. Græci enim antiqui doron palmum vocabant: & ideo dora munera, quia manu darentur.

Lichas digiti decem, longitudo interpollicem & indicem extensos, quod vulgò xeme dicitur.

Orthodoron ὀρθόδωρον digiti vndecim, longitudo palmæ hominis à carpo seu iunctura ad summum digitum medium Pollux lib. 2.

Spithame σπιθαμή maior palmus digiti. 12. quam vocẽ Septuaginta substituunt fere pro *Zerèth* Hebraico, certè Ezech. 43. ver. 13. vbi nos legimus, & definitio eius vsq; ad labium eius in circuitu palmus vnus: Græcè σπιθαμή vti & locis alijs obseruamus. Philander in lib. 3. Vitru. cap. 1. affirmat pro σπιθαμή Plinium vertisse palmum libr. 21. capit. 7. & Græcos alterum pro altero vsurpare παλαιστὴ pro σπιθαμή & écontrario pari libertate.

Pes palmorum quatuor est digitorum. 16. ma-

maior pede Romano semuncia, minor Hebraico quadrante circiter.

Pygme digiti octodecim, nempe à curuatura brachij ad digitorũ radices: aut potius cubiti mensura, digitis tamen contractis. Est & Pygon digitorũ viginti cubitus, Pygme maior, neque iustus tamen, longitudo à curuatura ad digitos complicatos, neque contractos tamen prorsus, seu ad mediam iuncturam digiti medij. & vocari potest Palmipes, nempe ex pede & palmo.

Cubitus πῆχυς, qui est cubitus integer à curuatura vsque ad summos digitos, nempe sesquipedis longitudo, digiti. 24. Nã quod Suidas affirmat. πῆχυν cubitum duorum pedum esse, pedem digitorum sedecim, in eo quid sit secutus ignoro: nisi fortasis ad Hebraicum, aut Hebraico parem alicuius gentis cubitum respexit.

Orgyia passus, pedes sex, cubiti. 4. Alij vlnam interpretantur, quantum vtraque extenditur manus, Seruius Ecloga .3. Quæ ὠλένη etiã Græcis dicitur: tametsi Pollux ὠλένην cubitum esse vult: nimirum πῆχυν: ne variæ opiniones conturbent.

Plethron πλέθρον sexta est stadij pars pedes centum

centum. Suidas, Plethron, inquit, ſtadij ſexta pars, quod eſt cubitorum. 68. totum enim ſtadium quadringentos, aut omni ex parte habens pedes triginta octo. Quod poſtremo dictum non ſatis intelligo.

Stadium Orgyias ſeu paſſus centum habet, cubitos quadringentos, pedes ſexcentos. Herodotus in Euterpe non multò ante finem. Cétum autem iuſti paſſus ſtadium vnum ſexplethrorum. Paſſus inquam menſurę ſexpedum ſiue quatuor cubitorum. Pedes autem quatuor palmorum, cubiti verò ſex palmorũ.

Diaulus ſtadia duo.

Hippicon ſtadia quatuor.

Milliare ſtadia octo continet, Græcè μίλιον dicitur: tametſi Græca menſura non eſt, ſed à Romanis cũ alijs immutato imperio ſumpta. continet pedes quidem Græcos. 5400. Romanos autem ſex millia.

Dolichos δόλιχος ſtadia duodecim, ſeſquimilliare. Suidas Dolichos, ait, eſt ſtadia .24. quod ſi verum eſt, neque numerus eſt vitiatus, tria milliaria Dolichos efficiet.

Eſt etiam apud Herodotum in Euterpe Paraſanga triginta ſtadiorum, & ſchœnos σχοῖνος id eſt, funiculus continens ſtadia ſexaginta, eius

eius verba sunt. Etenim qui modicum terræ possident, metiuntur illam passibus: qui minus inopes terræ sunt, metiuntur stadijs: qui multum possident parasangis: qui plurimũ schœnis. Cõstant autem parasangæ tricenis, schœni sexagenis stadijs. Hæc Herodotus de Ægypto loquens. Plin. lib. 12. cap. 14. Schœnus, ait, patet Eratosthenis ratione stadia quadraginta, hoc est, passus quinque millia. Aliqui triginta duo stadia singulis schœnis dedere. Qua ratione mirificè cum Leuca Hispanicnsi conuenit. Maiores nunc mensuras cum minoribus comparabimus.

Schœnus continet parasangas. 2. dolichos 5. milliaria .7. $\frac{1}{2}$. hippica .15. diaulos. 30. stadia. 60. plethra. 360. orgyias. 6000. cubitos 24000. pedes. 36000. palmos. 48000. palestes seu palmos minores. 144000. digitos. 576000.

Parasanga dolichos .2. $\frac{1}{2}$. milliaria tria. $\frac{1}{4}$. hippica. 7. $\frac{1}{2}$. diaulos. 15. stadia. 30. plethra. 180. orgyias .3000. cubitos. 12000. pedes .18000. spithamas. 24000. palestas. 72000. digitos 288000.

Dolichos milliare. 1. $\frac{1}{2}$. hippica .3. diaulos 6. stadia. 12. plethra. 72. orgyias. 1200. cubitos 480. pedes. 7200. spithamas. 9600. pale-

ſtas. 18800. digitos. 115200.

Milliare hippica. 2. diaulos. 4. ſtadia. 8. plethra. 48. paſſus. 1000. cubitos. 4000. pedes 6000. ſpithamas. 8000. paleſtas. 24000. digitos. 96000.

Hippicon diaulos. 2. ſtadia quatuor. plethra. 24. paſſus. 400. cubitos. 1600. pedes 2400. ſpithamas. 3200. paleſtas. 9600. digitos. 38400.

Diaulus ſtadia. 2. plethra. 12. paſſus. 200. cubitos. 800. pedes. 1200. ſpithamas. 1600. paleſtas. 4800. digitos. 19200.

Stadium plethra. 6. paſſus. 100. cubitos 400. pedes. 600. Spithamas. 800. paleſtas 2400. digitos. 9600.

Plethron paſſus. 16. $\frac{2}{3}$. cubitos. 66. $\frac{2}{3}$. pedes centum, ſpithamas. 133. $\frac{1}{3}$ paleſtas. 400. digitos 1600.

Orgyia, hoc eſt, paſſus ſeu vlna cubitos. 4. pedes ſex, ſpithamas octo. paleſtas. 24. digitos nonaginta ſex.

Cubitus pedem vnum $\frac{1}{2}$. ſpithamas. 2. paleſtas. 6. digitos. 24.

Pes ſpithamas. 1. $\frac{1}{3}$. paleſtas quatuor, digitos ſedecim.

Spithama paleſtas. 3. digitos duodecim.

Pale-

Palestes digitos .4. Orthodoron est intermissum, quoniam cum alijs mensuris vix potest comparari, continens digitos .11. Sic pygme, lychas & pygō comparata simili de causa non sunt, & quoniam minus nobiles mensuræ, simul ad prolixitatem vitandam.

Romanæ interuallorũ mẽsuræ. Cap. 20.

MENSVRÆ Romanæ interuallorum fere respondẽt Grę cis: sed & eæ propria disputatione explicãdæ sunt, ac ad pedem fere reuocãdæ. Rectè enim Columella libr. 5. cap. 1. modus, inquit, omnis areæ pedali mensura comprehenditur, qui digitorum est .16. pes multiplicatus in actus & passus, & climata & iugera & stadia, centuriasque, mox etiam in maiora spatia procedit. Quod de areis dictum ad longitudines potest traduci, omnes longitudinum mensuras ad pedem reuocari, hoc tantùm discrimine, quod in his pede simplici, in illis pede quadrato vtimur. Verum cûm de pede Romano inter auctores nó conueniat, in cęteris mensuris, quæ ab illo

pendent, aut ad illum referuntur, similiratione discrepent necesse est: & nos superius quis e tribus qui circumferũtur pro Romanis pedibus, verus ac legitimus esset, si non certa probabili saltem ratione constituimus.

Est ergo minima mensura inter Romanas digitus pedis pars sextadecima. Sed digitus rotundus est atque quadratus in hoc differentes: quòd rotundus minor tribus quartisdecimis suis quadrato digito est. Succedit Pollex vnciapedis, hoc est, pars duodecima. Vnciales litterę apud Hiero. prologo in Iob, erant pollicis magnitudine, sicut bessales litterę vocantur, quæ duas tertias pedis lõgitudine æquãt. Quatuor digiti palmum faciunt, duodecim palmum maiorem quantum vterque digitus pollex & minimus quam maximè extendũtur. Hunc palmum sæpe Plinius dodrantem minimum pedis vncias .9. vocat. lib. 7. cap. 3. Pygmæos ait ternas spithamas lõgitudine habuisse, hoc est, ternos dodrantes: aliquando, vti ex Philandro adduximus, palmum. Quã vocẽ alij negant in ea significatione à Latinis auctoribus vsurpari. Sed ex quatuor tamen palmis minoribus, digitis sedecim pes cõstat. Sed est pes simplex & pes quadratus, quo metimur

timur areas. aut potius vt Iuli. Frontinus de mensuris: Pes triplex est, porrectus semipedes duo, nimirum ipsa longitudo pedis. contractus nimirum semipes quadratus, in cuius ambitu sunt semipedes quatuor. Porrò pes quadratus, in cuius ambitu octo semipedes sunt, nihilominus. Cubitus sesquipes, palmorum sex, digitorum viginti quatuor. Rectè Vitruuius libr. 3. cap. 1. cubitumque, inquit, animaduerterunt ex sex palmis constare, digitis. 24. Est & cubitus regius Græcis tamen, trium amplius digitorum, ex Herodoto lib. 1. & cubitus Ægyptius seu geometricus communium cubitorum sex. Aug. lib. 15. de ciuit. cap. vltim. tales cubitos fuisse ait arcæ quã Noe extruxit, Orig. etiãauctoritate. Alioqui genera animantiũ omnia quî posset capere.

Gressus duorum pedum & semissis. Passus à passibus, siue diductis pedibus, quinque pedes habet, vti Columella ait lib. 5. cap. 1. maiorique longitudine est vlna vno pede ex Vitruuio lib. 3. cap. 1. nimirum quantum vtraque extenditur manus, vti Seruius ait Eclog. 3. Suetonius tamen vlnam vnum cubitum esse tantũmodo vult: in quo de vlna Græca auctores etiã discrepare diximus. Pertica,

ſeu decempeda pedum decem, vti nomen declarat.

Stadium paſſus cõtinet. 125. pedes. 625. quę ſunt Plin. verba lib. 2. c. 23. Quòd cùm ſtadiũ Græcum paſſus. 100. pedes. 600. efficiat præciſè, ex eo colligitur primò paſſum Græcũ ſex pedum eſſe, deinde pedẽ Græcum Romano maiorem ſemuncia eſſe, hoc eſt, parte. 24. nã ſexcentæ ſemuncię efficiunt pedes viginti quinque, quibus numerus pedum ſtadij Romani Græcum numerum ſuperat, cùm longitudo vtriuſque ſtadij ſit eadem.

Milliariũ ſeu milliare ex octo ſtadijs, paſſibus mille cõſtat, pedibus. 5000. Atq; hæc milliaria lapides a Romanis vocantur: vt cùm dicimus ad tertium ab vrbe lapidẽ proceſiſſe: quoniam columnis lapideis milliria diſtinguere conſueuerant, inſtituto, quòd primus Caius Gracchus excogitauit: vti ex Plutarcho in eius vita colligitur.

Actus minimus latitudine pedes. 4. longitudine pedes. 120. complectitur. Clima quo quo verſus pedũ eſt. 60. Porca apud Colum. lõgitudine habet pedes. 120. latitudine. 30. Ex. 4. porcis cõſtans actus quadratus vndiq; finitur pedibus. 120. Hoc duplicatum facit iugerum

gerum, & ab eo quod erat iunctum nomen iugeri vsurpauit, quæ sũt ipsa verba Colum. lib. 5. c. 1. Sic iugerum pedes. 240. longum, latum pedes centum viginti, pedes quadratos continebit viginti octo millia octingentos. Qui addit lib. 2. c. 9. iugerum agri pinguis plerumque modios tritici quatuor, mediocris quinque postulare (memento quatuor modios efficere celemines octo medimni besse) Idem proximo. c. iugerum agri non amplius quatuor sextarijs naporum seminis ait ferendum esse. Vnde facile conijcere licet, quã ta iugeri mensura esset. Plinius lib. 18. cap. 3. Iugerum, ait, vocabatur, quod vno iugo boum in die exarari posit. Errant ergo qui iugerum quoquouersus ducentos & quadraginta pedes patere volunt. Sic enim non geminum actum contineret, sed quadruplicatum, pedesque quadratos. 57600.

Centuria continet centum iugera: quæ postmodum duplicata nomen tamen centuriæ retinuit, vti Varro ait de re rustica libro .1. capite .12. sic centuria simplex pedes quadratos continebit. 11520000. hoc est, si Latinè dicas, centies quindecies centena

centena viginti millia. Saltus continet quatuor centuriasconiunctas, nimirum simplices, vt sint in vtramque partem binæ centuriæ, vt idé Varro loco citato ait. Neque plura de Romanis mensuris interuallorũ. tantum quod superest, & vt instituimus maiores cum minoribus comparabimus. Sed hæ mensuræ duplices sint, aliæ quibus longitudinem & latitudinem mẽsuramus, hoc est, superficiem, vt iugerum, clima. Aliæ quibus longitudinẽ tantùm, id est, lineam. quemadmodum linea & superficies diuersi generis sunt, ita vtræque mensuræ comparari non possunt, sed alterutræ cũ ijs quæ sui generis sunt. Primum ergo mensuræ latitudinum & longitudinum hoc modo possunt & debent comparari.

Saltus cõtinet cẽturias. 4. iugera. 400. actus quadratos. 800. clima ta. 3200. actus minimos. 96000. pedes quadratos. 46080000.

Cẽturia iugera. 100. actus quadratos. 200. clima ta. 800. actus minimos. 24000. pedes quadratos. 11520000.

Iugerũ actus quadratos. 2. clima ta. 8. actus minimos. 60. pedes quadratos. 28800.

Actus quadratus clima ta. 4. actus minimos. 30. pedes quadratos. 14400.

Clima

Clima actus minimos .7. $\frac{1}{2}$ .pedes quadratos.3600.

Actus minimus pedes 480.

Rursus ab alio principio inter mensuras lõgitudinis tantùm hoc modo est procedendum.

Milliare continet stadia.8.passus.1000.cubitos.3334. $\frac{1}{3}$.pedes.5000.dodrantes.6668. $\frac{2}{3}$. palmos.20000.pollices.60000.digitos.80000. Stadiũ passus.125.cubitos.416. $\frac{2}{3}$.pedes.625. dodrantes .833. $\frac{1}{3}$. palmos .2500. digitos 10000.

Passus cubitos.3. $\frac{1}{6}$ pedes.5.dodrantes.6. $\frac{1}{3}$. palmos 20. digitos 80.

Cubitus pedes.1. $\frac{1}{2}$.dodrantes.2.palmos 6. digitos 24.

Pes dodrantes 1. $\frac{1}{4}$ .palmos 4.digitos 16.

Dodrans palmos. 3. digitos.12. Palmus digitos.4.

Toletanæ interuallorum mensuræ.

Cap.21.

MENSVRÆ interuallorũ vulgò vsitatæ inter nos, siue in mercimonijs, siue dimetiendis agris aut areis, siue in reliquo vitæ vsu, omnes fere ad virgam mercatorum (genus id mensuræ est Hispanis notæ) siue vlnam reuocantur: atque ex illa peti debet, quantę sint mensuræ alię. Sed vt quo cœpimus ordine progrediamur, à minoribus ad maiores, digiti magnitudo explicabitur primum.

Minima mensura nostris digitus est, vti omnibus alijs: de quo verius quam de Romano digito dici puto, tantum spatium continere quantum quatuor hordei grana: minor enim Romano digito est duodecima circiter Toletani parte. Hebraicusque digitus maior Toletano est proportione amplius sesquitertia. Quod ex ijs, quæ dicentur de pede, melius intelligetur. Neque enim aliter digitus cum digito, quam cum pede pes comparatur.

Pollex à nostris pulgada dicitur, pediſque pars duodecima est.

Sunt .4. digiti quantũ manus secundũ latitudinẽ extenditur palmus latinis, vt dictũ, minor

nor tamen illo, vti de digito dictum est.

Si .4. digitis imponas & protendas pollicẽ noua mẽsura existet digitorũ. 6. Cotus vulgò dictus, neq; vlli veterũ respõdens, octaua tantum est virgæ nostræ, semis maioris palmi.

Sequitur mensura alia digitorum octo, quã tum pollex index que extenduntur, sexta virgę seu vlnæ pars, pedis Toletani semis: vnde & xeme vulgò dicitur à semis, sic ipse cogitabam. aut fortasis à cheme dicitur mensura Græca, quę sicut pars quinta est Cyathi, ita nostrum Xeme virgæ quinta sit: iuxta quam rationem non octo, sed decẽ fere digitorum erit, vti lychas Græcorum.

Palmus digitorũ est. 12. quemadmodũ alijs nationibus, virgæ nostræ quarta.

Pes legalis Toletanis tertia virgæ præcisè est, minor Romano vncia vna. Continet autẽ digitos sedecim. sic pes Hebraicus Toletanũ cõtinebit, & ampliustrientẽ, Græcus Toletanũ continebit, & octauam ferme Toletani.

Cubitus sesquipes est, hoc est, virgæ seu vlnæ Toletanæ semis, digitorum quatuor & viginti. Virga seu vlna trium pedum mensura est, palmorũ nostrorũ. 4. digitorũ. 48. aliarum mẽsurarum fons, ad quem examinari debent.

Passus pedes quinque, raròque ea mensura vtimur. Status pedum sex, quanta hominis statura existit.

Cãna ab Italis accepta palmorum.10. Restis palmorũ maiorũ.33. octingẽtæ restes leucá faciunt. Porrò reductis palmis ad pedes, restes 800. continẽt pedes.19800. nimirũ4000. passus fere. Sed leuca duplex est legalis quinque milliũ nẽpe cõtinens passus.5000. pedes 25000. Leuca cõmunis & vsitata vnius mensuræ nõ est sed variæ, pro regionũ varietate. Cõsentiunt tamen auctores, quatuor fere Italica millia efficere. Illefonsus de viris illustribus in Asturio Complutum Toleto distare ait ferme sexaginta passuum millibus: & sanè quindecim hodiè leucæ numerantur.

Sunt & agrorum mensoribus propriæ mensuræ. Stadalis ab Italico Staiolo manauit. Sed staiolus Romæ quinque palmorum & dodrãtis est, nimirum digitos continens.69. Stadalis vndecim pedum est Toletanis nihilominus. Faneca terræ sic dicta, quòd faneca frumẽti seratur, si hordei stadales quadratos continet quadringentos, si tritici sexcentos. media stadales continet quingentos.

Aranciata, qua mensura vineas metiri solemus

mus, apud quosdam numero vitium definitur, Toletanis itadales continet quadringentos: respondetque Aranciata fanecæ, siue latino iugero, maior illo tamen: nam Aranciata fanecaq; hordei vndiq; finitur pedibus .220. stadalibus viginti, cõtinens pedes quadratos 48400. Sed pedem Toletanum memento minorem esse Romano. Itaque continebit faneca nostra circiter iugerum & semissem. Et inuenio tamen in agri Toletani faneca, si irriguus sit, quinque naporum seminis sextarios nostros seri, nempe quatuor Romanos. Quod tantundẽ in iugero sereretur, id bonitati agri Italici tribuebam. Nam quo pinguior gleba est, plus seminis eius capit vsque adeo, vt intenui solo, neque irriguo, dimidium tantum eius mensura seminis seratur. Contra in Murciani agri faneca inuenio seri septem nostros sextarios eius seminis cum dimidio, certe sex Romanos sextarios. Quæ obseruatio cũ Plinij ratione mirificè cõuenit. lib. 18. cap. 13. & cum Columella dicente in iugero seri naporum seminis sextarios quatuor.

Postremo loco Iugada est, continens quinquaginta fanecas terræ: respondetque centurię simplici Latinorum, quãuis minor illa.

ac fere quantum agri par boum colit vno anno. nec plura de his mensuris Toletanis. maiores tantùm mensuras cum minoribus comparabimus.

Leuca cótinet Cannas. 2833. $\frac{1}{3}$. status. 1166. $\frac{2}{3}$. passus. 5000. virgas. 8333. $\frac{1}{3}$. cubitos. 16666. $\frac{2}{3}$. pedes. 25000. palmos. 38333. $\frac{1}{3}$ xemes. 57500. cotos. 73333 $\frac{1}{3}$ pollices. 310000. digitos. 460000

Canna status. 1. $\frac{1}{4}$. passus. 1. $\frac{3}{4}$. virgas duas. $\frac{1}{2}$. cubitos quinque, pedes. 7. $\frac{1}{2}$. palmos decem, xemes quindecim, cotos. 20. pollices. 90. digitos. 120.

Status passus. 1. $\frac{1}{5}$. virgas. 2. cubitos. 4. pedes. 6. palmos. 8. xemes. 12. cotos. 16. pollices 72. digitos. 96.

Passus virgas. 1. $\frac{2}{3}$. cubitos. 3. $\frac{1}{3}$. pedes quinque, palmos. 6. $\frac{2}{3}$. xemes decẽ, cotos. 13. $\frac{1}{3}$ pollices. 60. digitos. 80.

Virga cubitos. 2. pedes. 3. palmos. 4. xemes 6. cotos. 8. pollices. 36. digitos. 48.

Cubitus pedes. 1. $\frac{1}{2}$. palmos. 2. xemes. 3. cotos. 4. pollices. 16. digitos. 24.

Pes palmos. 1. $\frac{1}{3}$ xemes. 2. cotos. 2. $\frac{2}{3}$. pollices. 12. digitos. 16.

Palmus xemes. 1. $\frac{1}{2}$. cotos. 2. pollices. 9. digitos. 12.

Xeme

Xeme cotos. 1. $\frac{1}{3}$. pollices. 6. digitos. 8.
Cotus pollices quatuor, $\frac{1}{2}$ digitos. 6.
Pollex digitos .1. $\frac{1}{3}$.

Mensurę agrorum. Iugada cõtinet fanecas 50. Si hordei stadales. 20000. pedes quadratos 2420000. Si autem tritici stadales. 30000. pedes quadratos. 3226666.

Faneca terræ si hordei stadales .400. pedes quadratos. 48400. si tritici stadales .600. pedes quadratos. 72600.

Stadalis pedum est quidem. 11. ex omni parte: quare pedes quadratos continebit. 121. Pes quadratus minima mẽsura dimetiẽdis agris.

De monetis nostratibus. Cap. 22.

E Monetis Hebraicis, Græcis, & Romanis, cùm de ponderibus ageremus, quę nosse opus erat, dicta sunt. De monetis nostratibus paulo plura extremo opere adijcere visum est, ac fere ex Antonio Nebrisensi in repetitionib. & Did. Couar. disputat. de numis. mat. quod ad rẽ præsentẽ spectat, sũma capita delibanda sunt. Quę disputatio impedita im

primis

primis est propter temporum & numerorum maximam varietatem in Hispania, vix vt explicari possit. tentandum est tamen, ne hac parte vniuersa disputatio defecta videatur. Ac primum moneta Vellonis Hispanis vulgò dicitur, quæ ex ære signatur. Sed & argentea, cui admixta erat quarta aut quinta pars æris, eodem nomine censebatur: quales Targię erant, parentum ætate quatuor quadrantum valore (marauedinos hoc opere quadrantes vocamus) quædam nouę, aliæ viginti quadrantibus æstimabantur: quibus antiquatis in earum locū succesſere Quartilli, quos Latinè sestertios dixeris, valore tamen quadrantū tum 8. $\frac{1}{2}$. quæ quarta pars argentei est. In eo genere marauedini sunt. tametsi primis tēporibus Regum Legionis, sed & Gotthorum tēpore ex auro signabantur, Castellani, de quo mox dicemus, valore & pondere. Quare in legibus Partitarū, & in Foro iudicū sæpe obseruamus pro solido in legibus Iustiniani posito, substitui marauedinum aureum. (Solidus Iustiniani tēpore, quo pondere esset, superius est dictū.) sic monetæ aureæ Gotthorum, quę passim reperiuntur ex auro nó probo ponderę scripuli & granorū aliquot, Tremisses (eius vocis

vocis vsus etiã est in Gotthorum legibus) eorum marauedinorum erant, hoc est, tertiam partem continentes. Fuere etiam in vsu marauedini argentei: quod nomen Blancæ, id est, candidæ declarat, quo hoc etiam tempore, quamuis adulterato eo genere atque æreo facto, marauedini semissem vocamus. Cuius valor pro varietate temporum, & vt plus aut minus æris miscebatur, varius extitit. Tempore Alfonsi decimi, vt patet ex legibus styli ab eo Rege promulgatis, fuit marauedinus, qui valebat quantum marauedini hodierni sexaginta aut triginta sex, vt sentiunt alij. tamet si hunc marauedinum aureum vocant, fortasis quoniam pars exigua aliqua auri miscebatur: ego ex argento plurima ex parte signatos puto, quod valor indicat. Erant marauedini Boni dicti, valẽtes singuli quãtum decem è nostris, aut quantum sex, vt alij iudicant. Qua æstimatione Alfõsi cognomẽto Sapiẽtis tempore marauedinus cudebatur, vt constat ex lege styli. 114. sex eius temporis æquasse vnum è prioribus pondere, de quo .l.1. tit.5. lib.7. fori. Quem etiã à quibusdam video aureum marauedinum vocari. Sed & marauedinus Vetus in Regum legibus passim extat re

centioris temporis, valens noſtrum & ſemiſſem. Atque hoc triplici valore marauedini in paulò antiquioribus legibus & Regum diplomatis æſtimantur à iudicibus litibus æſtimandis, atque in mulctarum modo. Etſi marauedinus auri, quem diximus ſexaginta è noſtris valere, video triginta ſex tantùm in litibus æſtimari. Nam & ſi valor multis alijs modis variauit, litibus tamen finiendis ratio aliqua & æſtimatio excogitanda fuit minor quá tumuis vera & antiqua; quod in legibus etiam Imperatorum factum obſeruamus. Non ignoramus, tamen ex hiſtorijs Regũ noſtrorũ, Alfonſi vndecimi regno octo vncias argenti æſtimatas marauedinis .125. nimirum ſinguli ij marauedini quindecim è noſtris valore æquabant. Sed & Henrici ſecundi ætate argenteus nummus, quem regalem dicimus, tribus marauedinis pendebatur. Caſtellanus marauedinis triginta. Nimirum marauedino valor is circiter redierat, quem Alfonſi decimi ætate habuit. Rurſus cùm Ioannis primi temporibus octo vnciæ argenti ſeu Marcus valeret marauedinos .250. fit vt marauedini valor eſſet octo fere noſtrorum marauedinorum. At Henrici tertij regno marauedino

dino imminuto dimidia rursus parte, Marcus argenti æstimatus fuit marauedinis quingentis: & quod perinde est, aliquando Castellanus centum viginti marauedinis permutabatur. Enimuero marauedinus ad valorem nostrorum marauedinorum quatuor erat redactus. Sub Ioanne secundo, argenti Marcus valore fuit marauedinorum. 1000. regnoq; amplius Henrico quarto rege perturbato, ad marauedinos. 2000. atque etiam. 2500. Marci valor peruenit. Quatamen adulterandi licentia ex parte castigata Ferdinandi Catholici lege, quæ in hunc diem seruatur, argenti Marcus æstimatur. 2278. quando argentei. 67. cuduntur ex vno Marco argenti valentes singuli marauedinos triginta quatuor. Præterea lege eiusdē Regis ex Marco seu octo vncijs æris, quibus argentei vnius & semissis pondere argentum miscebatur, marauedini cudebantur. 96. Nostra ætate ex eodem æris pondere cuduntur marauedini centum & decem, admixto argentei vnius pondere non amplius. sed argenti Marco pristinus valor manet marauedidorum. 2278. Fuit autem omnibus marauedinis commune, præsertim marauedinis

 argenteis

argenteis atque æreis, vt singuli diuiderentur in duas blancas, valerent sex coronatos, decem denarios, sexaginta meagias, argumento maioris valoris marauedini quam hodierni: imo vt contineret decem denarios, ex marauedino aureo relictum suspicor. Hoc quidē tempore marauedinus non vnus nummus est, sed duæ blancæ id nomē habent. Deinde marauedini bonitate sensim imminuta, tantaque argenti atque auri copia anniuersarijs nauigationibus aduecta, non modò monetæ inferiores, sed & ipsi marauedini ferme euanuerunt. ac iam cuduntur monetæ maiores ferme tantùm duplicato, aut quadruplicato marauedinorum valore & pondere. Quemadmodum aliæ monetæ æreæ euanuerunt alijs temporibus vsitatæ. nimirum Cruciati duorū coronatorum valore, Blancus valens quantū noster marauedinus, decem denarios, deinde imminuto valore ad sex denarios. Agnus Dei valuit primum quantum noster marauedinus, deinde ad coronatū est imminutus. Fuit & blancæ dimidium. quæ omnes monetæ antiquatæ sunt. Et quidem tantæ varietatis causam inueniebam inopiam ærarij extitisse. nā ea suppleda Reges sæpe pondus & bonitatem mone-

monetæ minuerunt valore antiquo retento. quod iniquum est, neque nisi asperrimis reipub. temporibus vsurpandum: præsertim cũ commercia impediantur moneta adulterata, neque diuturna respiratio sit sed breuissima nouæ pecuniæ valore, cum pondere aut bonitate breui etiam imminuto. Quod omnibus temporibus, & apud omnes gentes contigisse obseruamus. Atque hæc de monetis æreis sint dicta.

Argenteus qui regalis vulgò dicitur, ponderе ferme drachmæ, à multo tempore immutatus non est. nam licet aliquando tres marauedinos valeret, nõ eius valor, sed marauedini valor & bonitas mutabatur. Nunc quidem lege à Ferdinando Rege Catholico lata anno 1497. ex octo vncijs argenti nempe Marco, cui miscetur duodecima pars æris, signantur argentei 67. Ducatus fortasis aliquando ex auro fuit, nunc nummorum summam vulgò tantum significat, vndecim argenteos atque marauedinum vnum, qui efficiunt marauedinos 375. Ad aureas monetas veniamus. Et quidẽ de marauedinis aureis quid sentiẽdum esset explicuimus. Sed præter illos recẽti memoria ex auro cudebantur monetæ, quę

Castellani vulgò dicuntur ex octo vncijs auri, quinquaginta singuli pondere drachmæ atque oboli præcipua bonitate. Sed ijs hoc tẽpere consumptis nomen retinetur & æstimatio marauedinorum in singulos 480. quod & duplis aureis antiquis accidit, quæ pares Castellanis erant pondere æstimationeque, argumẽto quòd qui ad supremos iudices regni prouocãt pecuniæ periculo depositæ apud sequestrũ, si mala causa fuerit, pro mille quingentis duplis, quę mulcta lege est constituta, totidem Castellanos victi pendunt. Recentiori memoria lege Ferdinandi Regis Catholici ex octo vncijs auri cudebantur .65. aurei singuli drachmæ fere pondere excellenti bonitate. nam cũ summa bonitas auri non vltra viginti quatuor characteres procedat, illi nũmi ex auro erant characterum. 23. $\frac{1}{2}$ vnde aurei excellentes dicti sunt, singuli vndecim argenteorum circiter æstimatione antiqua, marauedinorum. 375. Ex eo genere non pauci inueniuntur, præsertim duplo pondere, vnde & duplones vulgò dicuntur emunturque maioris, vti mercium genus. Sic fere in vsu communi aurei relicti sunt, quos coronas vulgus vocat, lege Caroli quinti Imperatoris signati

ex auri

ex auri characterum. 22. vncijs octo, siue Marco sexaginta octo nihilominus. quorum æstimatio superioribus annis in singulos erat marauedinorum. 350. Hoc tempore lege Philippi secundi Regis Hispani ante paucos annos lata, creuere ad marauedinos. 400. Atq; propter magnam copiam auri non simplices cuduntur modo, sed duplices, quadruplices, maiorique pondere. Cum his aureis & argenteis, atque marauedinis, Hebraica, Græca, & Romana conferenda sunt numismata, cum antiquis inanis labor esset & grauis.

Vetus annonæ taxatio. Cap. 23.

EX ea pecuniæ varietate, sed & minori copia argenti factum est, vt superioribus temporibus pretia rerum multò minora quam nostro fuisse videantur, quod in historijs nostratibus maximè obseruauimus rerum gestarum in Hispania, ante ducentos circiter annos fanecam hordei, hoc est, modios sex duobus tantùm marauedinis emi consueuisse. Ac verò in summa caritate annonæ ad ma-

ad mi trauedinos triginta creuisse: cui pretio aliarum rerum pretia respondebant proportione quadam. Verum vt melius hoc intelligatur, operæpretium factutum putaui, si Ioannis primi Castellæ Regis legem adscribe rẽ latam Era. 1406. hoc est, anno Christi. 1368. quarerum multarum pretia taxantur: quamque ex amici schedis desumptã ex Hispanica Latinam fecimus in hæc verba. Nos Ioannes Rex, cùm nobiscum essent Tauri (Sarabis veteribus in Vaccæis fuit) Filius noster, fratres, patruique, tum multi antistites, proceres, nobilesque regni nostri, pro iure & debito acceptæ potestatis, iustitiçque cultu, sine qua indigni essemus imperio, publicæ vtilitatis studio hanc constitutionem fecimus in hũc modum. Præcipimus, vt tritici faneca quindecim marauedinis vendatur, secalis quatuor, hordei decem, auenæ octo, aut minoris, vt inter partes conuenerit. Vini veteris sextarios quatuor, marauedinis tribus vendere conceditur, noui duobus & semisse. si maiori copia per vrnas aut amphoras vẽdatur, ex vniuersa summa, parte quarta decima detracta. Vestis Gallicæ seu panni vlna vendatur marauedinis sexaginta, Belgici aut Anglici quinqua-

ginta

ginta. Neque fas sit mercatori veste ni artificio extendere, alioqui publicetur, & illius amissione mulctetur. Purpuræ Gandauensis vlna centum marauedinis, Hipren sis .110. ea tamen lege, vt puluere purpura infecta sit, crassaque. Neque quisquam Brusselis, Mompellerio, Londino, Valentiaque vestem laneam seu pannum inuehat, nisi nobilem fœminam ducturus, aut ex Regis voluntate. A mense Nouembri vsque ad Martium diurnæ operæ merces viro quidem tres marauedini veteres sunto, fœminæ autem nouem denarij vsuales, si ab ortu solis ad occasum fuerint operati. A Martio vsque ad Nouembrem viro dentur quatuor marauedini veteres cum semisse, fœminæ duo marauedini dimidio demenso addito ad eius voluntatem. Aratoris merces diurna sint decem marauedini veteres & dimidiatum demensum. Vindemiarum tempore homini & iumento maiori septem marauedini dentur: quod si victum acceperit, tres non amplius accipiat, modò ante solis ortum semel, deinde post occasum solis onus domum portauerit. Famulo merces annua sint centum marauedini veteres, famulæ si iuuior sit, quinquaginta, seni qua-

triginta additis, quæ dari minutiæ consueue runt. Spicas in messe vxores aratorum & messorum ne colligant, non iuuenis idoneus diurno labori: senes tantùm, pueri, & pauperes id faciãt. Calcei maiores è caprina pelle 6. marauedinis vendantur, minores tribus. quod si arietinæ pelles fuerint, eius pretij, dimidium dare & accipere fas sit. Quod si soleæ geminæ fuerint, addatur quod conuenerit inter partes. Pro ephippijs equi ex caprinis pellibus centum marauedini dentur, pro mulæ sella viginti marauedini, adiecto vno marauedino pro fræno. Par pellium caprinarum centum marauedinis vendatur modo probatæ præstãtesque sint: alioqui triginta marauedini pretium sit. quod si vitio deprauatæ fuerint, eas vendere nemini liceat. Qui gladios poliunt, terguntque, pro ense poliendo tres marauedinos, pro cultro mactatorio marauedinum vnum accipiant, pro hastæ ferro duos marauedinos, pro lorica sex marauedinos aut eo minus, si inter partes conuenerit. Veste vulgari fulcienda pellibus, tres marauedini dentur. Pro veste pellicea nobilium viginti marauedini dentur, pro communi non amplius duodecim. Aurifices Burgenses Toletani,

Legio-

Legionenses, Segobiensesque argenti Talentum opere simplici faciãt pro quindecim marauedinis: si addita maior elegantia fuerit, viginti marauedinos accipiant. Qui ingenua conditione non sit, argenti facti vltra tria Talenta nõ habeat (Taleti voce hac lege Marcũ significari puto.) Scuta duplicia. 20. marauedinis vendantur: si addita pictura insignis fuerit, viginti quinque marauedini pretium sit, si aurata, triginta. Clypeus è corio ex Argiona quidem seu Aurigia, viginti quinque marauedinis vendatur. qui aliunde sunt, quindecim. neque eo vtantur, aut domi habeant, nisi qui ingenua conditione fuerint. Veterinarij iumentis calceandis ferro, pro quaque solea tribus marauedinis contenti sint, si è Cantabria soleæ fuerint: alioqui duo marauedini pretium sit. Molæ frumentariæ pro faneca tritici duo marauedini dentur. Si præfectus molæ alicui fœminæ ex ijs, quæ ad molendum venerint, iniuriam fecerit, morte plectatur. Dardanarij item leporem tribus tantùm marauedinis, cuniculum duobus vendãt, gallinam quatuor, anserem sex, porcellum octo, palumbem tribus, perdicem quinque marauedinis. Neque ea comparare.

fas sit fabro aut artifici, præterquam in pascha te aut nuptiarum solennitate. Mille tegulæ 60. marauedinis, mille lateres. 55. dentur. Gip si in puluerem contusi faneca, hoc est, mo dij sex, marauedinis. 6. calcis faneca. 5. marau edinis taxatur. vtrũq; mẽsura Burgẽsi vẽdatur. Bouis ad Anam nutriti .200. marauedini pretiũ esto, aliorũ. 180. Capitaleq; sit bouẽ, vaccã iuuencũ extra fines regni educere. In macello arietinarũ carniũ libra duobus marauedinis vendatur: quod si aliquis flatu carnes grauiores fecerit, pœna sit ijs publicatis spoliatii. Taxationes quæcumq; in hac constitutione continẽtur, in cõmercijs seruari emendo vendendoq; mandamus. Quæcũq; hic omissa sunt, volumus à senatu & magistratu per vrbes & oppida designari vsq; ad mẽsem Ianuarium proximũ. Hæc ergo cõstitutio est, quã nos Rex Ioannes facimus, cũ nobiscum omnes proceres & nobiles regni nostri essẽt. Cõmunis autẽ consensus, omnium nostrũ argumentũ subscriptiones erũt, quibus hæc lex approbatur. Vides ex hac lege, quãtopere rerũ pretia mutata sint ab antiquo Cuius mutationis duplex causa extitit. pecuniæ olim probitas, maiorq; valor, vti proximo capite dictum

dictum est. Pręterea argenti autique multo minor copia quam nostra ætate.

Pondera & mensuræ in templis seruabantur. Cap. 24.

E Mẽsuris & ponderibus ea hactenus dicta sunt, quæ nobis quidem scitu digna fore videbantur. Absoluta disputatio est, multis quamuis implicita difficultatibus: ac illud tantùm superest, singula genera ponderũ & mensurarũ inter ipsa & cũ nostris vulgaribus comparare. Illud hoc loco si adiecero finẽ faciã disputãdi: fuisse antiquis tẽporibus obseruatũ, vt mẽsuræ & põdera publicè seruarẽtur, ne possent à quoquã populariũ vitiari. Videbãt enim, si secus fieret, cõmercij fidẽ inter homines constare nõ posse, magnáq; rerũ perturbationẽ fore, si in singulis domibus aut oppidis varia essent. quod futurũ prouidebant, nisi magna diligẽtia, magnaq; cautione publicè adhibita. Itaq; in sacratissimis tẽplis ea seruare mos fuit. quod Fan. explicat illis verbis, Amphora fit cubus, quam ne violare liceret,

Sacrauere Ioui Tarpeio in monte Quirites. Romæ etiam congius æreus visitur in Bibliotheca & domestica supellectile Alexandri Cardinalis Farnesij cum inscriptione, quæ indicat in Capitolio sacratum fuisse Vespasiani imperio, & pondo decem fuisse. Nimirum sextarij singuli aquam aut vinum pondere viginti vnciarum capiebant, vti superius dictũ est: sextarij sex, hoc est congius, libras decem Romanas efficiebant. Porrò eius congij inscriptionem Pætus lib. 3. de ponder. & mens. affert; formam modumque ad calcem operis vrcei adinstar, ima atque suprema parte angustiori, media latiori. Adhæc Iustiniani Imp. lex extat, quæ lex vltima est authent. de collation. collat. 9. vbi mensuras & pondera in sacratissima cuiusque ciuitatis ecclesia custodiri mandat. Nimirum nihil securius antiqui iudicabant, quam cui species religionis prætendebatur: cùm esset hominibus persuasum, violanda religione iram numinum vel maxime concitari. Ex hoc instituto inuenio qui explicet, siclum sanctuarij siue pondus sanctuarij in libris sacris sæpe dici, non quòd maius esset publico (vt iudæi vulgò, sed & peritiores persuadent) sed quoniam pondera eius

eius gentis iustissima & mensuræ, sicut in alijs gentibus in templo seruare susceptum fuit. & fortassis vtrumque verum fuit, initio pondera legitima in templo seruata, ne adulterari possent: & nihilominus procedente tempore dimidio minora apud populum esse facta. De quare liberum iudicium cuique relinquatur. Illud addam Valentinianum Augustum lege cauisse id tantùm, vt per singulas Romani imperij ciuitates pondera & mensuræ publicè collocarentur, quo fides publica constaret. Quæ lex est Codicis libr. 10. de Susceptoribus & Arcarijs, in hæc verba. Modios æneos vel lapideos cum sextarijs atque ponderibus, per mansiones singulasque ciuitates iussimus collocari, vt vnusquisque tributarius sub oculis constitutis rerum omnium modijs, sciat quid debeat susceptoribus dare: ita vt si quis susceptorum, conditorum modiorum, sextariorumque, vel etiam ponderum normam putauerit excedendam, pœnam se sciat competentem esse subiturum. Quæ autem hæc esset pœna à Valentiniano constituta explicat Suidas dictione μεναίμ: vbi quòd duodecim modios frumenti amplius numismate, vt erat

erat taxatum, mercator quidem vendidisset, manus illi præcisa est, atque rei gestæ argumẽto manus in horreo publico depictas fuisse, vbi æneus modius præcepto eius Imperatoris seruabatur (nimirum Constantinopoli) quo loco deinde columna extabat victoriæ monimentum de Scythis duce Manaim, antiquis temporibus partæ. Vides quanta diligentia olim adhiberetur põderibus & mensuris conseruandis: quod institutum nostro tempore negligi videmus magna ex parte: vt mirum non sit etiam in hoc genere tantam perturbationem esse, vt non in vicinis vrbibus & oppidis mensuræ aliæ sint & pondera, sed etiam intra eandem vrbem sæpe varient, multis modis commutata.

(.?.)

(.§.)

TABVLAE DVAE & viginti, quibus antiqua põdera & mensuræ inter ipsa & cum Toletanis cõparantur.

Abulas, quas toto opere sumus polliciti, extremo adiũgere visum est: vnaq; opera fidem nostram liberare, aliorumq; studia iuuare. Si quis tamen tanti putabit, numerorum minutijs & molestia deuoratis, ad hęc animum & cogitationem applicare tantisper: quod non sine fructu contingat, nisi nostra nos opinio fallit.

Nobis sanè maioris, quàm facilè credi possit, hæc postrema ponderum & mensurarum comparatio constitit. Ita est ingenium; cum difficultatibus luctari iuuat. An quæ alijs potius essent procliuia, nobis propter tarditatem videtur ardua. Ea verior & modestior interpretatio. Fortassis etiam, vt sunt hominum ingenia varia, frustra & inaniter tempus & operam in re ludrica positam aliquis accusabit. A quo impetrare certè æquũ est, ne ex suo modulo aliorum omnium ingenia & studia metiatur. Det potius alienæ imbecillitati, & imperitiæ veniam facilis, vt suis occupationib⁹ haud maioris fortasse momẽti, neque magis serijs, aliquando impetret. Atque concedat vt rudioribus ingenijs, neque numerandi peritis, hac qualicumque opera consulatur.

sestertij.	Marauedini.	Aurei nostrates.	Argentei.	
1	10			
2	20			
3	30			Marau
4	40		1	6
5	50		1	16
6	60		1	26
7	70		2	2
8	80		2	12
9	90		2	22
10	100		2	32
20	200		5	30
30	300		8	28
40	400	1	11	26
50	500	$1\frac{1}{4}$	14	24
60	600	$1\frac{1}{2}$	17	22
70	700	$1\frac{3}{4}$	20	20
80	800	2	23	18
90	900	$2\frac{1}{4}$	26	16
100	1000	$2\frac{1}{2}$	29	14
200	2000	5	58	28
300	3000	$7\frac{1}{2}$	88	8
400	4000	10	117	22
500	5000	$12\frac{1}{2}$	147	2
600	6000	15	176	16
700	7000	$17\frac{1}{2}$	205	30
800	8000	20	235	10
900	9000	$22\frac{1}{2}$	264	24
1000	10000	25	294	4

Sestertia.	Aurei.	Maraued.	Argẽtei.	Marau.
1	25	10000	294	6
2	50	20000	588	12
3	75	30000	882	18
4	100	40000	1176	24
5	125	50000	1470	30
6	150	60000	1765	2
7	175	70000	2059	8
8	200	80000	2353	14
9	225	90000	2647	20
10	250	100000	2941	26
20	500	200000	5883	18
30	790	300000	8825	10
40	1000	400000	11767	2
50	1250	500000	14708	28
70	1750			
90	2250			
100	2500			
200	5000			
300	7500			
400	10000			
500	12500			
600	15000			
800	20000			
900	22500			
1000	25000			

Vltra mille sestertia nõ proceditur per nomina: neque rectè dixeris, Duo miillia, aut tria millia sestertia, sed per aduerbia proceditur, vti proxima tabula indicabit.

	Sestertia.	Aurei.	Argen.	Mar.
Decies sextertiũ.	1000	25000	294117	22
Vndecies.	1100	27500	323529	14
Duodecies.	1120	30000	352941	6
Tredecies.	1300	32500	382352	32
Decies & quater.	1400	35000	411764	24
Quindecies.	1500	37500		
Sedecies.	1600	40000		
Decies & septies.	1700	42500		
Vicies.	2000	50000		
Trecies.	3000	75000		
Quadrageſies.	4000	100000		
Quinquageſies.	5000	125000		
Sexagies.	6000	150000		
Septuageis.	7000	175000		
Octuagies.	8000	200000		
Nonagies.	9000	225000		
Centies.	10000	250000		
Trecenties.	30000	750000		
Quattercienties.	40000	1000000		
Quinquiſcenties.	50000	1250000		
Septieſcenties.	70000	1750000		
Octingeſcenties.	80000	2000000		
Millies.	100000	2500000		
Biſmillies.	200000	5000000		
Termillies.	300000	7500000		

Ex his licet duplicare aduerbia. Rectè dicas, centies vicies & ſemel, vt ſignifices ſeſtertia 2100. ac pari ratione, cẽties vicies & bis. Licet & cũ aduerbijs componere nomina, ſi dicas, decies & vnum, hoc eſt mille & vnum ſeſterties, decies & duo.

Talenta Moſis tempore.	Drachmæ Romanæ.	Aurei.	Argentei.
1	12000	12750	12562½
2	24000	25500	25125
3	36000	38250	37687½
4	48000	51000	50250
5	60000	63750	62812½
6	72000	76500	75475
7	84000	89250	98037½
8	96000	102000	100600
9	108000	114750	123162½
10	120000	127500	135725
20	240000	255000	271450
30	360000	382500	407175
40	480000	510000	542900
50	600000	637500	678625
70	840000	892500	950075
80	960000	1020000	1085800
90	1080000	1147500	1321525
100	1200000	1275000	1457250
120	1440000	1530000	1728700
100000	1200000000	1275000000	1256250000
1000000	12000000000	12750000000	12562500000

In aureis & argenteis nummis non valorem hoc loco ſed pondus conſideramus. Ex drachmis uncias & libras conficere facile eſt. Simul cõſidera libro 3. Reg. cap. 10. & 1. Paral. 22. quantum ſummæ ijs locis poſitæ creſcant, ſi ea talenta paria Moſaicis fuerunt.

Minæ

Minæ Hebraicæ.	*Sicli.*	*Drachmæ cõmunis.*	*Aurei.*	*Argentei.*
1	60	240	255	251 $\frac{1}{4}$
2	120	480	510	502 $\frac{2}{4}$
3	180	720	765	753 $\frac{3}{4}$
4	240	960	1020	1005
5	300	1200	1275	1256 $\frac{1}{4}$
6	360	1440	1530	1507 $\frac{2}{4}$
7	420	1680	1785	1758 $\frac{3}{4}$
8	480	1920	2040	2010
9	540	2160	2295	2261 $\frac{1}{4}$
10	600	2400	2550	2512 $\frac{2}{4}$
20	1200	4800	5100	5025
30	1800	7200	7650	7537 $\frac{2}{4}$
40	2400	9600	10200	10050
50	3000	12000	12750	12562 $\frac{2}{4}$
60	3600	14400	15300	15075
70	4200	16800	17850	17587 $\frac{2}{4}$
80	4800	19200	20400	20100
90	5400	21600	22950	22612 $\frac{2}{4}$
100	6000	24000	25500	25125
200	12000	48000	51000	50250
1000	60000	240000	255000	251250

Minam sexaginta siclos continere arbitramur. Quæ ratio videbatur magis Ezechielis verbis cõsentanea. c.45. Qui Minã putabit siclos viginti quinque cõtinere, is ex tabula minæ Atticæ, quomodo cũ nostris põderibus & monetis cõparetur, dignoscat.

Talenta

Talenta Attica.	*Drachmæ.*	*Aurei.*	*Argentei.*
1	6000	6375	6281 $\frac{1}{4}$
2	12000	12750	12562 $\frac{2}{4}$
3	18000	19125	18843 $\frac{3}{4}$
4	24000	25500	25125
5	30000	31875	
6	36000	38250	
7	42000	44625	
8	48000	51000	
9	54000	57375	
10	60000	63750	
20	120000	127500	
30	180000	191250	
40	240000	255000	
50	300000	318750	
60	360000	382500	
70	420000	446250	
80	480000	510000	
90	540000	573750	
100	600000	637500	
200	1200000	1275000	
1000	6000000	6375000	
2000	12000000	12750000	

Talenta aliarum gentium noluimus cum nostris ponderibus aut monetis conferre. Ex talento Attico eam rationem instituet, si quis voluerit experiri.

Minæ Atticæ maiores.	Minæ Atticæ minores.	Libræ Romanæ.		Drachmæ.
1	1 1/3	1 Drach.	4	100
2	2 2/3	2	8	200
3	4	3	12	300
4	5 1/3	4	16	400
5	6 2/3	5	20	500
6	8	6	24	600
7	9 1/3	7	28	700
8	10 2/3	8	32	800
9	12	9	36	900
10	13 1/3	10	40	1000
20	26 2/3	20	80	2000
30	40	31	24	3000
40	53 1/3	41	64	4000
50	66 2/3	52	8	5000
60	80	62	48	6000
70	93 1/3	72	88	7000
80	106 2/3	83	32	8000
90	120	93	72	9000
100	133 1/3	104	16	10000
300	400	312	48	30000
1000	1333 1/3	1041	16	100000

Non facilè mina Attica cum nostris pŏderibus & monetis cŏparatur. Sed tamen mina Attica maior cŏtinet libræ nostræ 25. partes ex 32. aureos nostros 106. cum quadrante. Quos numeros duplicare facile est. Fontes indicasse sit satis,

Libræ noſtræ.	Vnciæ.	Libræ Medicæ.		Libræ Rom
1	16	1	Vnciæ 5 $\frac{1}{15}$	1 $\frac{1}{3}$
2	32	2	10 $\frac{2}{15}$	2 $\frac{2}{3}$
3	48	4	3 $\frac{3}{15}$	4
4	64	5	8 $\frac{4}{15}$	5 $\frac{1}{3}$
5	80	7	1 $\frac{5}{15}$	6 $\frac{2}{3}$
6	96	8	6 $\frac{6}{15}$	8
7	112	9	11 $\frac{7}{15}$	9 $\frac{1}{3}$
8	128	11	4 $\frac{8}{15}$	10 $\frac{2}{3}$
9	144	12	9 $\frac{9}{15}$	12
10	160	14	2 $\frac{10}{15}$	13 $\frac{1}{3}$
20	320	28	5 $\frac{5}{15}$	26 $\frac{2}{3}$
30	480	42	8	40
40	640	56	10 $\frac{10}{15}$	53 $\frac{1}{3}$
50	800	71	1 $\frac{5}{15}$	66 $\frac{2}{3}$
60	960	85	4	80
70	1120	99	6 $\frac{10}{15}$	93 $\frac{1}{3}$
80	1280	113	9 $\frac{5}{15}$	106 $\frac{2}{3}$
90	1440	127	12	120
100	1600	142	2 $\frac{10}{15}$	133 $\frac{1}{3}$
200	3200	284	5 $\frac{5}{15}$	266 $\frac{2}{3}$
1000	16000	1422	2 $\frac{10}{15}$	1333 $\frac{1}{3}$

Libra medica haud facilè cum noſtra cõparatur. Sed pars quintadecima vnciæ medicæ facit ferè ſemidrachmam communem. Itẽ triens libræ Romanæ quatuor vncias continet. Perinde ergo eſt ponere libram 1 $\frac{1}{3}$ *ac ſi dicas, Libram vnam, & vncias inſuper quatuor: ſic* 2 $\frac{2}{3}$ *duæ nimirũ libræ Romanæ ſunt, & vnciæ octo.*

Libræ

Libræ medicæ.	*Drachmæ medicæ.*	*Libræ Romanæ.*		*Drachmæ Rom. & communes.*
		Vnciæ II $\frac{1}{4}$		90
1	108	1	10 $\frac{2}{4}$	180
2	216	2	9 $\frac{3}{4}$	270
3	324	3	9	360
4	432	4	8 $\frac{1}{4}$	450
5	540	5	7 $\frac{2}{4}$	540
6	648	6	6 $\frac{3}{4}$	630
7	756	7	6	720
8	864	8	5 $\frac{1}{4}$	810
9	972	9	4 $\frac{2}{4}$	900
10	1080	18	9	1800
20	2160	28	1 $\frac{3}{4}$	2700
30	3240	37	6	3600
40	4320	46	10 $\frac{2}{4}$	4500
50	5400	56	3	5400
60	6480	65	7 $\frac{3}{4}$	6300
70	7560	75		7200
80	8640	84	4 $\frac{2}{4}$	8100
90	9720	93	9	9000
100	10800			18000
200	21600			

Ex drachmis vncias vtriusque generis medicas & Romanas facies, si medicas per nouem partiaris, Romanas per octo. Vnciæ duodecim vtriusque generis sui modi libram efficiunt. Nostram libram sedecim vnciæ Romanæ complent; medicæ vnciæ 17 $\frac{1}{15}$ *eadem libra nostra continentur.*

Denarij Romani.	Drachmæ.	Argentei quoad pondus & valorẽ	Aurei quoad pondus.
1	1 1/7	1 11/56	1 3/14
2	2 2/7	2 22/56	2 6/14
3	3 3/7	3 33/56	3 9/14
4	4 4/7	4 44/56	4 12/14
5	5 5/7	5 55/56	6 1/14
6	6 6/7	7 10/56	7 4/14
7	8	8 21/56	8 7/14
8	9 1/7	9 32/56	9 10/14
9	10 2/7	10 43/56	10 13/14
10	11 3/7	11 54/56	12 2/14
20	22 6/7	23 52/56	24 4/14
30	34 2/7	35 50/56	36 6/14
40	45 5/7	47 48/56	48 8/14
50	57 1/7	59 46/56	60 10/14
60	68 4/7	71 44/56	72 12/14
70	80	83 42/56	85
80	91 3/7	95 40/56	97 2/14
90	102 6/7	107 38/56	109 4/14
100	114 2/7	119 36/56	121 6/14

Memento, denariorum pondus varijs temporibus immutatum fuisse. Verissimi tamen & iustissimi ratione, vti ex Plinio adduximus, ex vncia argenti cudi solitos, & signari septem omnino, ex libra Romana octoginta quatuor.

Arroba

Arroba pondus.	Castellani.	Denarij Romani.	Argentei.	Aurei.
1	2500	2800	3350	3400
2	5000	5600	6700	6800
3	7500	8400	10050	10200
4	10000	11200	13400	13600
5	12500	14000	16750	17000
6	15000	16800	20100	20400
7	17500	196000	23450	23800
8	20000	22400	26800	27200
9	22500	25200	30150	30600
10	25000	28000	33500	34000
20	50000	56000	67000	68000
30	75000	84000	100500	102000
40	100000	112000	134000	136000
50	125000	140000	167500	170000
60	150000	168000	201000	204000
70	175000	196000	234500	238000
80	200000	224000	268000	272000
90	225000	252000	301500	306000
100	250000	280000	335000	340000
200	500000	560000	670000	680000

Libra Toletana pendit vncias sedecim, drachmas centum vigintiocto, argenteos numinos 134. *aureos* 136. *denarios Romanos* 112. *Castellanos centum. Porrò arroba nostra, quarta centenarij nostri, siue quintalis, pars, continet libras nostras* 25. *Quot aurei aut argentei curru aut iumento portentur, ex hac tabula dignoscitur.*

Modij Romani.	Celemines.	Sextarij Romani.	Sextarij Toletani.
1	2	16	20
2	4	32	40
3	6	48	60
4	8	64	80
5	10	80	100
6	12	96	120
7	14	112	140
8	16	128	160
9	18	144	180
10	20	160	200
20	40	320	400
30	60	480	600
40	80	640	800
50	100	800	1000
60	120	960	1200
70	140	1120	1400
80	160	1280	1600
90	180	1440	1800
100	200	1600	2000

Quatuor ſextarij Toletani congium Toletanum ſeu azumbrem faciunt: octo azumbres amphoram ſeu arrobam menſurã. Sextarij Romani ſex congio Romano continentur: octo congij complent amphoram Romanã: quæ cõtinet ſextarios Romanos 48.

Sexta-

Sextarius Roman.	Sextarius Toletan.	Sextarius Atticus.	Sextarius Hebraic.
1	1 1/4	1 1/3	1 1/2
2	2 2/4	2 2/3	3
3	4 3/4	4	4 1/2
4	5	5 1/3	6
5	6 1/4	6 2/3	7 1/2
6	7 2/4	8	9
7	8 3/4	9 1/3	10 1/2
8	10	10 2/3	12
9	11 1/4	12	13 1/2
10	12 2/4	13 1/3	15
20	25	26 2/3	30
30	37 2/4	40	45
40	50	53 1/3	60
50	62 2/4	66 2/3	75
60	75	80	90
70	87 3/4	93 1/3	105
80	100	106 2/3	120
90	112 2/4	120	135
100	125	133 1/3	150

Permutato ordine è sextarijs Toletanis Romanos facies, si pro vno Toletano posueris quatuor quintas Romani; ex Atticis, si pro vno sextario Attico posueris tres quartas Romani: pro Hebraico verò tres tertias eiusdem. Quo duplicato numero sextarios cuiuscunque generis inter ipsos comparabis. Quæ cùm sint explorata, tabulam tamen proximam adijcimus. Sextu-

Sextarij Toletani.	Romani.	Attici.	Hebraici.
1	$\frac{4}{5}$	$1\frac{1}{15}$	$1\frac{1}{5}$
2	$1\frac{3}{5}$	$2\frac{2}{15}$	$2\frac{2}{5}$
3	$2\frac{2}{5}$	$3\frac{3}{15}$	$3\frac{3}{5}$
4	$3\frac{1}{5}$	$4\frac{4}{15}$	$4\frac{4}{5}$
5	4	$5\frac{5}{15}$	6
6	$4\frac{4}{5}$	$6\frac{6}{15}$	$7\frac{1}{5}$
7	$5\frac{3}{5}$	$7\frac{7}{15}$	$8\frac{2}{5}$
8	$6\frac{2}{5}$	$8\frac{8}{15}$	$9\frac{3}{5}$
9	$7\frac{1}{5}$	$9\frac{9}{15}$	$10\frac{4}{5}$
10	8	$10\frac{10}{15}$	12
20	16	$21\frac{5}{15}$	24
30	24	32	36
40	32	$42\frac{10}{15}$	48
50	40	$53\frac{5}{15}$	60
60	48	64	72
70	56	$74\frac{10}{15}$	84
80	64	$85\frac{5}{15}$	96
90	72	96	108
100	80	$106\frac{10}{15}$	120

Memento, sextarium Toletanum in vino aut aqua pendere vncias sedecim: Romanum vncias viginti. Atticum vncias quindecim, Hebraicum vncias $13\frac{1}{3}$ *si vera sunt, quæ superiùs sunt posita.*

Cori

Cori Hebraici.	*Modi Romani.*	*Medimni seu fanecæ.*	*Amphoræ Romanæ.*
1	30	5	10
2	60	10	20
3	90	15	30
4	120	20	40
5	150	25	50
6	180	30	60
7	210	35	70
8	240	40	80
9	270	45	90
10	300	50	100
20	600	100	200
30	900	150	300
40	1200	200	400
50	1500	250	500
60	1800	300	600
70	2100	350	700
80	2400	400	800
90	2700	450	900
100	3000	500	1000

Ex mediminis seu fanecis fient modij & celemines, si cuilibet fanecæ dentur modij sex, celemines duodecim. Ex amphoris Romanis fient vrnæ seu arrobæ Toletanæ. Continet amphora Romana quindecim congios Toletanos seu azumbres. Sic decem amphoræ seu corus continet arrobas octodecim, azũbres sex: vt proxima tabula indicabit.

Bathus.	Metreta.	Artaba AEgyptia.	Azumbre.
1	$\frac{2}{3}$	$\frac{9}{10}$	15
2	$1\frac{1}{3}$	$1\frac{8}{10}$	30
3	2	$2\frac{7}{10}$	45
4	$2\frac{2}{3}$	$3\frac{6}{10}$	60
5	$3\frac{1}{3}$	$4\frac{5}{10}$	75
6	4	$5\frac{4}{10}$	90
7	$4\frac{2}{3}$	$6\frac{3}{10}$	105
8	$5\frac{1}{3}$	$7\frac{2}{10}$	120
9	6	$8\frac{1}{10}$	135
10	$6\frac{2}{3}$	9	150
20	$13\frac{1}{3}$	18	300
30	20	27	450
40	$26\frac{2}{3}$	36	600
50	$33\frac{1}{3}$	45	750
60	40	54	900
70	$46\frac{2}{3}$	63	1050
80	$53\frac{1}{3}$	72	1200
90	60	81	1350
100	$66\frac{2}{3}$	90	1500

Bathus & Ephi eiusdem mensuræ sunt, capientes singuli tres modios, hoc est, celemines sex. Tantundem capit Amphora Romana: quæ continet vrnam seu arrobam Toletanam & septem azumbres. Azumbres octo in arroba mensura continentur, satum trientem ephi capit, nempè modium vnum, siue celemines duos.

Metre-

Metretæ.	*Artabæ AEgyptiæ.*	*Amphoræ Romanæ.*	*Azumbres.*	*Arrobæ.*
1	1 7/20	1 1/2	22 1/2	2 13/16
2	2 14/20	3	45	
3	4 1/20	4 1/2	67 1/2	
4	5 8/20	6	90	
5	6 15/20	7 1/2	112 1/2	
6	8 2/20	9	135	
7	9 9/20	10 1/2	157 1/2	
8	10 16/20	12	180	22 1/2
9	12 3/20	13 1/2	202 1/2	
10	13 10/20	15	225	
20	27	30	450	
30	40 10/20	45	675	
40	54	60	900	112 1/2
50	67 10/20	75	1125	
60	85	90	1350	
70	94 10/20	105	1575	
80	108	120	1800	225
90	121 10/20	135	2025	
100	135	150	2250	281 2/8

Metretam maiorem facimus amphora Romana. Artaba, cùm sit mensura barbara, ægrè cum alijs mensuris potest comparari. Bathum & amphoram Romanam pares prorsus facimus.

Artabæ.	Metretæ.	Bathi.	Azumbres.
1	19/27	1 1/9	16 2/3
2	1 11/27	2 2/9	33 1/3
3	2 3/27	3 3/9	50
4	2 22/27	4 4/9	66 2/3
5	3 14/27	5 5/9	83 1/3
6	4 6/27	6 6/9	100
7	4 25/27	7 7/9	116 2/3
8	5 17/27	8 8/9	133 1/3
9	6 9/27	10	150
10	7 1/27	11 1/9	166 2/3
20	14 2/27	22 2/9	333 1/3
30	21 3/27	33 3/9	500
40	28 4/27	44 4/9	666 2/3
50	35 5/27	55 5/9	833 1/3
60	42 6/27	66 6/9	1000
70	49 7/27	77 7/9	1166 2/3
80	56 8/27	88 8/9	1333 1/3
90	63 9/27	100	1500
100	70 10/27	111 1/9	1666 2/3

Quædam mẽsura & pondera ab Hispanis minora dimidio sunt facta quàm Romana. Nam amphora Toletana continet azumbres octo, Romana quindecim. Modius Romanus continet quãtum duo modij Toletani, quos celemines dicimus. Tantundem in drachma contigit, semisseme eius adaramem vulgò dicimus.

Pes

Pes Græcus.	Romanus.	Toletanus.	Hebraicus.
1	1 1/24	1 2/17	25/32
2	2 2/24	2 4/17	1 18/32
3	3 3/24	3 6/17	2 11/32
4	4 4/24	4 8/17	3 4/32
5	5 5/24	5 10/17	3 29/32
6	6 6/24	6 12/17	4 22/32
7	7 7/24	7 14/17	5 15/32
8	8 8/24	8 16/17	6 8/32
9	9 9/24	10 1/17	7 1/32
10	10 10/24	11 3/17	7 26/32
20	20 20/24	22 6/17	15 21/32
30	31 6/24	33 9/17	23 14/32
40	41 16/24	44 12/17	31 8/32
50	52 2/24	55 15/17	39 1/32
60	62 12/24	67 1/17	46 28/32
70	72 22/24	78 4/17	54 22/32
80	83 8/24	89 7/17	62 16/32
90	93 18/24	100 10/17	70 10/32
100	104 4/24	111 13/17	78 4/32

Græcus pes continet Toletanum, & fermè octauum eius: quæ ratio exacta prorsus non est. Sed certè Græcus Romanum superat parte. 24. Romani. Romanus Toletano minor est duodecima Toletani. Reducto vtroque excessu ad Toletanum pedem, subductaque per numeros ratione, inuenias, pedem Græcum continere

Pes Romanus.	Toletanus.	Hebraicus.	Graecus.
1	1 1/12	3/4	24/25
2	2 2/12	1 2/4	1 23/25
3	3 3/12	2 1/4	2 22/25
4	4 4/12	3	3 21/25
5	5 5/12	3 3/4	4 20/25
6	6 6/12	4 2/4	5 19/25
7	7 7/12	5 1/4	6 18/25
8	8 8/12	6	7 17/25
9	9 9/12	6 3/4	8 16/25
10	10 10/12	7 2/4	9 15/25
20	21 8/12	15	19 5/25
30	32 6/12	22 2/4	28 20/25
40	43 4/12	30	38 10/35
50	54 2/12	37 2/4	48
60	65	45	57 15/25
70	75 10/12	52 2/4	67 5/25
80	86 8/12	60	76 20/25
90	97 6/12	67 2/4	86 10/25
100	108 4/12	75	96
200	216 8/12	150	192

nere Toletanum, & partes praeterea Tolctani 37. è partibus 288. in quas eum pedem diuidere necesse est. Nos tamen eas minutias vitauimus, & ad maiores numeros reuocauimus, tantundem fermè valentes.

Stadia

Stadia.	Passus Græci.	Pedes Græci.	Passus Rom.	Pedes Rom.
1	100	600	125	625
2	200	1200	250	1250
3	300	1800	375	1875
4	400	2400	500	2500
5	500	3000	625	3125
6	600	3600	750	3750
7	700	4200	875	4375
8	800	4800	1000	5000
9	900	5400	1125	5625
10	1000	6000	1250	6250
20	2000	12000	2500	12500
30	3000	18000	3750	18750
40	4000	24000	5000	25000
50	5000	30000	6250	31250
60	6000	36000	7500	37500
70	7000	42000	8750	43750
80	8000	48000	10000	50000
90	9000	54000	11250	56250
100	10000	60000	12500	62500

Memento, pedem & passum Græcum Romano maiorem esse: paria vtriusque gentis stadia atque milliaria.

Leuca.	*Mill.*	*Stad.*	*Pedes*	*Stadia*	*Restes*	*Pedes Tolet.*
1	3	5	25	$29\frac{1}{25}$	800	19800
2	7	2	50	$58\frac{2}{25}$	1600	39600
3	10	7	75	$87\frac{3}{25}$	2400	59400
4	14	1	100	$116\frac{4}{25}$	3200	79200
5	17	6	125	$145\frac{5}{25}$	4000	99000
6	21	3	150	$174\frac{6}{25}$	4800	118800
7	25		175	$203\frac{7}{25}$	5600	138600
8	28	5	200	$232\frac{8}{25}$	6400	158400
9	32	2	225	$261\frac{9}{25}$	7200	178200
10	35	7	250	$290\frac{10}{25}$	8000	198000
20	71	6	500	$580\frac{20}{25}$	16000	396000
30	107	6	125	$871\frac{5}{25}$	24000	594000
40	143	5	375	$1161\frac{15}{25}$	32000	792000
50	179	5		1452	40000	990000
60	215	4	250	$1742\frac{10}{25}$	48000	1188000
70	251	3	500	$2032\frac{20}{25}$	56000	1386000
80	287	3	125	$2323\frac{5}{25}$	64000	1584000
90	323	2	375	$2613\frac{15}{25}$	72000	1782000
100	359	2		2904	80000	1980000

Pars.25.stadij efficit pedes Romanos.25.nam stadium continet pedes Romanos.625. Ita vbi posuimus stadia $29\frac{1}{25}$ *potuimus dicere stadia 29.& pedes 25.Milliare sumimus iuxta mensurã pedis Romani.Alicqui leuca pedes Toletanos continet* 19800. *atque ferme quatuor eius generis pedum milliaria,quorum singula contineant pedes Toletanos* 5000. *passus mille. Restis palmos maiores continet triginta tres.*

Plures

PLVRES Conficere tabulas non est necesse. Qui volet, alias adiungat. Inuentis addere non erit difficile. Sed & his conficiendis tabulis, vti alio loco est dictum, pondera nostra antiquis exæquamus his inducti rationibus. Primùm quoniam ea via facillima erat, pondera omnia inter ipsa quamuis diuersi generis, & nationum aliarum, & mensuras comparandi. Deinde quoniam antiqua minora nostris fuisse certo argumento confirmari non potest: ac contra potius aut maiora nostris esse tum ratione tũ experimento certiori fixum habeo, aut paria prorsus, certe Toletanis vnciam, & drachmam Romanam, vnde reliqua pendent. Ad hæc, vt fateamur antiqua fuisse minora, nulla fida ratione constitui poterit, quantum superentur a nostris. Falli haud dubium possumus vt homines: neque in tantis tenebris obseruationis lubricæ hallucinari mirum est. Ac satis habeam si inter discrepantes aliorum sententias, propius cæteris ad veritatem nos accessisse credetur. Quod si nobis arrogamus, magna diligẽtia excusabit, quam singulis rebus examinandis adhibuimus. Si omnes qui scribunt prædicant, certius aliquid afferre, aut scribendi arte priores

superare. Video. sed qui a susceptа prius opinione nō dimouebitur, ei nihilominus ex nostro labore hisque tabulis fructus constabit: si eam partem ex numero mensurarum, ponderum, monetarū à nobis descripto detraxerit, quota ipse á nostris vetera pondera superari putabit. Exempli gratia, Tabula quarta Talentum Hebraicum valere diximus pēdereque quantum aurei nostrates 12750. Qui pondera Hebraica minora nostris credet parte octaua aut sexta, is dicat detracta eius summæ octaua, Talētum id pendere aureos nostros 11156. & dodrantem. Item tabula octaua libras quatuor Romanas continere designamus, vncias communes 48. Qui pondera Romana vetera nostris minora facit parte quintadecima, is dicat continere vncias nostras quadraginta quatuor, & quatuor vnciæ quintas. Idem iudicium esto de mensuris fere aridorum, & liquorum: quoniam & ipsæ ad pondera reuocantur, atque ex illis examinari debent. Simili que ratione procedat, qui pondera Romana vetera nostris minora faciet parte vigesima aut vigesima secunda. Plura adijcere non est opus: Lectorem de his monuisse extremo opere fore commodum existimabam. Quo lo

co

co finis disputandi esto, exorato eo, qui hæc examinare aggredietur, ne nostra prius damnet, quam argumentorum momenta singula consideret. In supputationibus cogitet, numeris persequendis ratione, aut describendis stylo facile cõtingere lapsum. Cuius nos si monuerit, magnam a nobis habebit gratiam. Neque Criticos quosdam imitari debet aliena damnantes passim sine iudicio, neque afferentes tamen meliora, quibus censuram suam cõfirment, publica & priuata aliorum studia iuuari possint.

()?()

A.

Absalonis cæsaries. pag. 41.
Actus mensura pag. 134.
Eris centum aut mille quid. 18.
Amphora Attica. 95. Romana. 108.
Amphora Rom. capit quindecim azumbres. 177.
Amphoreus. 99.
Aranciata. 140.
Argentei quos Iudas accepit. 46.
Argenti quantum ęreę monetæ miscetur 147.
Argẽtiviui sextarij põdus. 28.
Arroba capit azumbres octo. 113.
Arraba triplex. 97.
Asis significatio, & eius partes. 6.
Aurei & argentei Hebraici. 45.
Aurei excellentes. 150.
Aurei quotex aurimarco. 151.
Aurei Romani põdus. 63. 64.
Aurificum pondera. 69.
Azumbre arrobæ pars octaua. 113.

B.

Bathus & Ephi eiusdem mẽsuræ. 72. 178.
Bicongius Cicer. filius. 110.
Bes octo vnciæ. 9.
Bessales litteræ. 132.

C.

Cabus mensura. 78.
Cadus mensura. 96.
Cahiz noster. 87.
Calamus quem vidit Ezechiel. 122.
Cameli onus. 73.
Canna. 140.
Caph mensura Hebr. 95.
Castellani & Duplæ valor par. 150.
Celemin modij dimidiũ. 88.
Centenarium pondus. 68.
Centuria centũ iugera. 135.
Ceramium. 96.
Chænix. 82.
Chus congio par. 100.
Cistophori nummi. 57.
Cochlear mensura. 106.
Concha semicyathus. 106.
Congius. 109.
Corus Hebraica mẽsura. 72.
Cotyle siue triblium. 106.
Cubicus numerus à radice vocatur. 19.
Cubitus Hebraicus. 121. Geometricus. 133.
Culeus. 108.
Cuminorum mensuræ irregulares. 88.
Cyathus vnciasextarij. 8. 106
Cypsele mensura. 80.

D.

Dadix mensura. 80.
Darici stateres. 56.
Dauid quantum auri & argenti reliquit, 37.
Demensum. 86.
Denarius & eius partes 67.
Ex vncia argenti quot denarij. 22.
Diaulus stadia duo. 228.
Didrachmum pro siclo. 45.
Digitus Hebraicus. 117. rotundus & quadratus. 132.
Dodrans. 9. palmus maior sic dictus. 132.
Dolichos. 128.
Drachma. 55.

E.

Ecteus mensura. 81.
Ephi Batho par. 75.

F.

Faneca medimno par. 87.
Faneca terræ. 140.
Fannij lectio castigata. 98.
Farnesij Cardin. bibliotheca. 158.
Faustinæ Augustę aureus. 64
Frugalitas Hispanorum. 155.

G.

Gallicæ mensuræ liquidorum. 114.
Gladij Aiod longitudo. 121
Gomor mensura. 77.
Græcis numerādi forma. 18.
Græcorū varię mēsurę. 105.
Granum medicum communi aurificū maius. 69. 70.

H.

Hebraicæ opulentię ęstimatio difficilis. 39.
Hemicotylium. 106.
Hemiectum. 81.
Hemina idē quodcotyle. 111.
Hieron. locus explicatus. 98
Hin capit octo sextarios 92.
Hippicō stadia quatuor. 128
Hispani mensuras quasdam & pondera dimidio minora fecerunt. 180.
Hordei faneca quanti olim vendebatur. 151.

I.

Illefonsus Complutum Toleto sexaginta millibus distare ait. 140.
Ioannis primi Castellæ Regis lex. 152.
Italicę mensurę liquorū. 113.
Italici agri bonitas. 141.
Iugada 141.
Iugerum quantum. 135.

K.

KiKar Hebraicè Talentum. 35. 68.
Kypsele sex medimnos capit. 80.

L.

Lapridij locus castigatus 13
Letech cori dimidiũ. 74.
Libella assis valore. 10.
Libra & Mina differũt. 19.
Exlibra auri quot aurei olim à Romanis signabãtur. 63.
Libra Ioannis. 12. & 19. pro pondere sumitur, nó pro nummo. 65.
Libram & vnciam Græci accepere à Romanis. 60.
Lichas mensura. 126.
Ligula. 111.
Litteræ bessales & vnciales. 132.
Log sextarius Hebr. 93.

M.

Marauedini volor varius. 144. valebat sexaginta meagias. 148.
Marcus libræ dimidiũ. 69.
Medica libra non facile cum nostra comparatur. 168.
Medicorum pondera minora sunt cõmunibus. 21.
Mel aqua & oleo grauius. 24
Mensuræ & pondera seruabantur in templis. 157.
Mensurę medicorum vulgares. 115.
Mensuræ multæ Rom. 111.
Metreta. 96.
Milliaria lapides dicta. 134.
Millarium 128. 134.
Millio an sit vox Latina. 19.
Minuta quę vidua obtulit apud Marcum. 11.
Mina Hebraica 42. Attica. 54.
Modius. 84.
Moius Hispanus seu modius. 112.
Monetæ multæ in Castella antiquatæ. 148.
Monetæ quæ ex ære, quæ ex argento Romę signabantur. 10.
Monetę varię Hebraicæ. 47.
Mystrũ cyathi quadrãs. 106.

N.

Naporum seminis quãtũ in iugero seratur. 135. 141.
Nebrs. repetitiones. 19. 143
Neronis numisma aureum. 64.
Noe arcæ cubiti. 133.
Numerandi forma vetus. 11.
Nummus absolutè positus quid. 10.

O.

Obolus Hebraicus. 47. Crę cus. 57.

Og Regis Basan lectus. 121.
Olei mẽsuræ vulgares. 114.
Oleum nona parte leuius aqua. 104.
Orgyia passus. 127.
Orthodoron mensura. 126.
Oxibaphus sesquicyat. 106.

P.

Palæste Græcis palmus minor. 125.
Palmus duplex Iudæis. 118. & 119.
Palmus & palma qui differunt. 125.
Parasanga. 128.
Parsáh. 123.
Passus Græcus & Romanus differunt. 134.
Pecunia à pecude dicta. 7.
Pedes Romani tres. 29.
Pes Græcus maior Romano, stadia paria. 134. 183.
Pes Hebraicus. 120.
Pes sestertius. 10.
Pes triplex. 133.
Plethrũ. 127.
Plinij epistola castigata. 14.
Plinij lectio castigata. 66. & 86. & 126.
Pondera Romana nostris paria. 22.
Pretia rerum minora multò quam hoc tempore. 151.

Q.

Qagherág. mensura Hebraica. 94.
Qesitáh ouis & moneta. 48.
Quadrantal amphora Romana. 108.
Quadrantes centũ pro spor tula. 9.
Quartarius. 106.
Quatercenties idem quod millio. 165.
Quatrin Italis vnde dictus. 9
Quintal Hispanis vnde dictum. 69.

R.

Reges Castellæ monetæ bonitatẽ sæpe minuerũt. 148
Rerum pretia nunc maiora quam fuerunt olim. 151.
Restis mensura quanta. 140. & 184.
Romani aurei quo pondere erant. 63. 64.
Romanis numerandi forma. 18.

S.

Salis Hebr. mensura. 92.
Saltus mensura. 136.
Satum quantũ capiebat. 76.
Schœnus cum leuca conuenit. 129.
Scripturæ. D. loca explicata. 8. 18. 36 42. 43. 45. 46. 65. 91. 119. 122
Seneca quãta habuit opes. 15

Sestertius, & sestertium quid. 10.164
Sextantarij asses. 7.
Sextarius Hebraicus. 93.
Atticus. 102. Romanus. 23.110.
Sicilicus. 9.
Siclus, & siclus sanctuarij. 44. 158.
Solidus duodecim denarios Marauedinus decẽ valuit. 62
Spithame Græcis palmus maior. 125.
Stadium. 128. 134.

T.

Talentum Hebraicum. 35.
Græcum. 50.
Taurus vrbs veteribus Sarabis. 152.
Toleto Cõplutum sexaginta millia. 140.
Topach Hebr. palmus minor. 118.
Torquatus Mediol. tricongius dictus. 110.
Tremisses. 144.
Triblium seu cotyle. 106.
Triteus mensura. 81.
Tritici faneca quanti olim vendebatur. 152.

V.

Vellonis moneta ærea. 144.
Vespasiani numisma aureum. 64.
Vlna quanta erat. 133.
Vnciæ, & libræ ponderales, & mensurales. 20.
Vncia medica continet nouem drachmas 70.169.
Vncia Romana par nostræ. 63
Vncia triplex medicorũ. 115.
Volusij Metiani locus castigatus. 10.
Vrna. 109.

X.

Xeme Hispanis vnde dictum. 139.
Xestes Græcè sextarius. 102.

Z.

Zaghad, Zemed, & Zith Hebr. mensurę. 123.
Zereth palmus maior Hebr. 119.
Zuz moneta Hebr. 48.

FINIS.

Toleti, Apud Thomam Guzmanium, Anno. 1599.